

Elina Huhtamäki

Laihian Osuusmeijeri (1907 – _____)

Tutkielma käyttötarkoituksen muutoksesta
rakennusperinnön säilyttämiseksi

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Rakennusarkkitehti (AMK)

Rakennusarkkitehtuuri

Opinnäytetyö

16.5.2019

TIIVISTELMÄ

Tekijä: Elina Huhtamäki

Otsikko: Laihian Osuusmeijeri (1907 - ____)

Tutkielma käyttökäytöksen muutoksesta rakennusperinnön säilyttämiseksi

Sivumäärä: 102 + 7

Aika: 16.5.2019

Tutkinto: Rakennusarkkitehti (AMK)

Koulutusohjelma: Rakennusarkkitehtuuri

Ammatillinen pääaine: Rakennusarkkitehtuuri

Ohjaaja: Lehtori Jorma Lehtinen

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä suojellun rakennuksen säilyminen edellyttää ja millaisia keinoja rakennussuunnittelijalla on tukea rakennusperinnön säilymistä. Tutkimuskohteena oli asemakaavassa suojeltu, vuonna 1907 valmistunut Laihian Osuusmeijeri. Rakennusta ei saa purkaa ja siinä saa suorittaa vain sellaisia korjaus- ja muutostöitä, jotka edesauttavat sen rakennustaiteellisen arvon säilymistä ja palauttamista.

Tutkimus koostui kahdesta osasta: arkistotutkimuksesta ja kenttätutkimuksesta. Arkistotutkimuksessa perehdyttiin Laihian rakennusvalvonnasta sekä Laihian seurakunnan kirkkoherranvirastosta saatuihin piirustuksiin ja kirjalliseen aineistoon. Lisäksi hyödynnettiin Laihian kunnan teettämiä selvityksiä sekä Laihian Osuusmeijeristä kertovaa kirjallisuutta.

Kenttätutkimus muodostui kolmesta kohdekäynnistä, joiden aikana kohteeseen tutustuttiin havainnoimalla, valokuvaamalla ja mittaamalla. Dokumentointi suoritettiin piirustuksia, muistiinpanovälineitä, järjestelmäkameraa sekä laser-mittaa hyödyntämällä.

Kirjallisuuskatsauksen ja tehdyn tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että asemakaavan suojelumerkintä ei ole tae rakennuksen säilymisestä. Suojellun rakennuksen säilyminen edellyttää rakennushistoriallisten arvojen vaalimisen lisäksi käyttöarvon ja taloudellisten arvojen huomioimista.

Jotta rakennussuunnittelija voi tukea rakennusperinnön säilymistä, tulee hänen selvittää rakennuksen nykytilan lisäksi rakennuksen historia ja sen aikana tehdyt muutokset ja niiden syyt. Tehdyn selvityksen pohjalta suunnittelija muodostaa käsityksen rakennuksen arvoista, jotka vaikuttavat suunnitteluratkaisujen taustalla.

Suojelumerkintä ei tarkoita rakennuksen museoimista. Suojellun rakennuksen kohdalla pohditaan erityisen tarkkaan sitä, millaisia muutoksia rakennukseen on mahdollista tehdä ilman että sen ominaisluonne kärsii. Arkkitehtisuunnittelulla on mahdollista antaa olemassa olevalle rakennukselle lisäarvoa, joka tukee rakennuksen säilymistä.

Tutkimuksen kautta saatua tietoa sovellettiin kohteesta laadituissa vaihtoehtosuunnitelmissa. Vaihtoehtosuunnitelmien kautta tarkasteltiin, millaisia vaikutuksia eri näkökulmien mukaisilla suunnitteluratkaisuilla on kohteen arkkitehtonisiin arvoihin sekä käyttöarvoon ja taloudelliseen arvoon. Vaihtoehtosuunnitelmien pohjalta laadittiin luonnostasoinen Laihian Osuusmeijerin muutossuunnitelma, *Meijerin Markki*.

Avainsanat: Laihian Osuusmeijeri, rakennussuojelu, rakennusperintö, korjaus- ja muutossuunnittelu

ABSTRACT

Author: Elina Huhtamäki

Title: The Cooperative Dairy of Laihia (1907-____)

A Draft Design for Transformation Of a Listed Building

Number Of Pages: 102 + 7

Date: 16 May 2019

Degree: Bachelor of Construction Architecture

Degree Programme: Construction Architecture

Professional Major: Construction Architecture

Instructor: Jorma Lehtinen, Senior Lecturer

The aim of this thesis was to investigate how a designer can support and cherish cultural heritage when designing a transformation for a listed building. This thesis also deals with the factors needed to consider if a building's future is at risk. In the centre of this thesis is the Cooperative Dairy of Laihia, completed in 1907. The town plan demands that the Cooperative Dairy of Laihia is not allowed to be demolished. Instead, it must be repaired in a way that respects and cherishes its architectural value.

The data was collected by researching the town archives of Laihia and the parish of Laihia. Literature about the Cooperative Dairy of Laihia was also used as a source of information. In addition to archive studies, data was also collected by field investigation. Field investigation included observation, photography and measurement with drawings, camera and laser gauge.

After research, one can come to the conclusion that it is not axiomatic that a listed building will endure through the years. A designer needs to consider not only architectural value, but also the practical and economic value of the building to guarantee its future.

It is vital that a designer familiarizes oneself with the building from multiple perspectives. A designer must have an understanding of the history of the building: changes that have been made and the reasons behind them.

A designer must get acquainted with the building and its surroundings, its character and spirit. A designer needs to consider the values of the building so that it is possible to cherish the cultural heritage by preserving the main character of the building.

Even if a building is listed, it does not mean it cannot be modified. Designing a transformation for a listed building, one must consider the modifications with extra precision. In the best case scenario, architectural design can bring additional value for a building and spare it from demolition.

The knowledge gained from the research was applied in the architectural design by creating varying plans for the Cooperative Dairy of Laihia. These varying plans were analysed for their impact on the architectural, practical and economic value of the building. The result of this thesis is a draft design for the transformation of the Cooperative Dairy of Laihia.

Keywords: the Cooperative Dairy of Laihia, conservation, cultural heritage, renovation, building transformation

SISÄLLYSLUETTELO			
1	Esipuhe	1	
2	Johdanto	2	
2.1	Tutkimuksen tausta	2	
2.2	Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoitteet	3	
2.3	Tutkimuksen rajaus	3	
3	Korjausrakentamisen historia ja arvostus Suomessa	4	
4	Arvojen merkitys korjausrakentamisessa	6	
5	Rakennussuojelu	7	
6	Korjausrakentamisen suunnitteluprosessi	8	
6.1	Lähtötietojen kartoitus	8	
6.1.1	Rakennushistoriaselvitys	9	
6.2	Suunnittelu	10	
6.2.1	Filosofinen taso	10	
6.2.2	Esteettinen taso	11	
6.2.3	Käytännöllinen taso	13	
7	Tutkimusaineisto ja tutkimusmenetelmät	14	
			7.1 Arkistotutkimus 14
			7.2 Kenttätutkimus 16
			8 Suomalainen meijeri rakennustyyppinä 18
			8.1 Meijereiden suunnittelu 18
			8.2 Meijereiden sijainti 19
			8.3 Massa ja pohjaratkaisut 19
			8.4 Tilasuunnittelu 22
			8.5 Pinnat ja materiaalit 22
			8.6 Julkisivut 22
			8.7 Rakenteet 23
			9 Suunnittelukohteen analyysi 24
			9.1 Suunnittelukohde: Laihian Osuusmeijeri 24
			9.2 Laihian Osuusmeijerin historia 25
			9.3 Sijainti 26
			9.3.1 Laihian kunta 26
			9.3.2 Tonttianalyysi 28
			9.3.3 Paikan henki 30
			9.4 Rakennuksen päävaiheet 33
			9.5 Rakennuksen nykytila 36
			9.5.1 Massa ja muoto 36

9.5.2	Mitat ja suhteet	37	11	Vaihtoehtosuunnitelmat	62
9.5.3	Rakenteet	39			
9.5.4	Tila, mittakaava ja liike	41		11.1 Mahdollisimman vähäinen korjausaste	62
9.5.5	Pinnat, materiaalit ja värit	43		11.2 Talousohjattu näkökulma	66
9.5.6	Aika, valo ja varjo	46		11.3 Rakennushistoriallinen näkökulma	72
9.5.7	Kestävä rakentaminen	47		11.4 Yhteenveto	76
9.6	Kohteen suojeluarvot	47	12	Muutossuunnitelma: Meijerin Markki	78
9.7	Päätelmät vaihtoehtosuunnitelmien lähtökohdiksi	51	13	Johtopäätökset	94
9.7.1	Potentiaalisten käyttötarkoitusten kartoittaminen	52		13.1 Loppusanat	97
9.7.2	Korjausasteen minimoinnin näkökulma	53		Lähteet	98
9.7.3	Taloudellisen kannattavuuden näkökulma	54			
9.7.4	Rakennushistoriallinen näkökulma	55		Liite 1. Meijerin Markki: planssapienennökset	
9.7.5	Yhteenveto	56			
10	Suunnittelun arvopohja	57			
10.1	Referenssikohteet	58			
10.1.1	Gugalun House	58			
10.1.2	New National Gallery	59			
10.1.3	Amos Rex	60			
10.1.4	Tanskan merimuseo	61			

Tutkielman keskeinen käsitteistö

Rakennusperintö: Käsite viittaa sekä konkreettisesti rakennettuun ympäristöön että maankäytön ja rakentamisen historiaan sekä tapaan, jolla se on syntynyt. Rakennettu kulttuuriympäristö muodostuu yhdyskuntarakenteesta, rakennuksista sisä- ja ulkotiloineen, pihoista, puistoista sekä erilaisista rakenteista (kuten esim. kadut tai kanavat). Rakennusperintö on pääsääntöisesti synonyymi rakennetulle kulttuuriympäristölle, joskus käsitettä käytetään tarkoittaen erityisesti vanhoja rakennuksia.

Korjausrakentaminen: Laajasti ottaen kaikki toiminta, jolla rakennuksen tai sen osien kuntoa ylläpidetään tai parannetaan paremmin soveltumaan tarkoitukseensa. Korjausrakentamista on esim. kunnossapito, kunnostus, peruskorjaus, saneeraus, perusparannus ja restaurointi. Uudistustyö, jossa vanhan tilalle rakennetaan nykyaikaisempi laite tai rakennelma, on korjausrakentamista, samoin kuin rakennuksen tai kohteen käyttötarkoituksen tai käyttötavan muuttaminen.

Restaurointi: Restaurointi on korjaamista, jossa kiinnitetään erityistä huomiota kohteen kulttuurihistoriallisiin arvoihin, ominaispiirteisiin ja rakennustapaan. Menetelmät vaihtelevat riippuen kohteesta, Restaurointi voi kohdistua rakennuksiin, rakennusten muodostamiin kokonaisuuksiin, kaupunkirakenteeseen,

ympäristöön, maisemaan ja käyttöesineisiin. Myös kohde määrittelee restauroinnin tavoitteita: käyttöesineen restauroinnin tavoite on käyttökelpoisuuden palauttaminen, mutta suojellun rakennuksen kohdalla perimmäinen pyrkimys on kohteen arvojen ja autenttisuuden säilyminen. Restaurointi perustuu aina kohteen tuntemukseen ja tutkimukseen. Restaurointitoimenpiteet dokumentoidaan huolellisesti.

Osuuskunta: Osuuskunta on yritysmuoto, jossa yrityksen jäsenet ovat myös yrityksen omistajia. Jokaisella jäsenellä on käytössään yksi ääni, joten päätösvalta on tasapuolista. Yhtiön tarkoitus on tuottaa taloudellista voittoa jäsenilleen.

Osuusmeijeri: Osuusmeijeri on meijeritoimintaa harjoittava osuuskunta. Nykyisiä meijeritoimintaa harjoittavia osuuskuntia ovat muun muassa Osuuskunta Maitomaa, Osuuskunta Satamaito ja Osuuskunta Maitokolmio.

Markki: Pihapiiri, tilukset, tontti (pohjalainen murrenana)

Käsitteet:

YM:http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Tutki_ja_tutustu/Kasitteita/Korjausrakentamisen_kasitteita

Museovirasto. 2019 : <http://www.valtiollerakennettu.fi/tietoa-ja-lahteita/sanasto>

Osuustoimintakeskus Pellervo: <https://pellervo.fi/tietoa-osuustoiminnasta/osuuskunta/>

1 Esipuhe

Varhaisin muistoni rakennusperinnön merkityksellisyydestä liittyy vierailuun Turun linnassa. Linnan vankisellissä oli kalteri-ikkunan edessä puinen ikkunalaus, johon oli syntynyt kaksi painaumaa. Kertoman mukaan painaumat olivat syntyneet vankien kyynärpäistä, kun he olivat nojanneet ikkunalautaan ja haaveilleet vapaudesta. Painoin kyynärpäni samoihin uomiin ja kuvittelin mielessäni, mitä vangit olivat aikoinaan mahtaneet ajatella. Linna teki minuun vaikutuksen. Vielä tänäkin päivänä matkaillessani vanhoissa rakennuksissa mietin niiden historiaa ja tapahtumia, joita rakennukset ovat kokeneet.

Tässä opinnäytetyössä olen tuonut esille Laihian Osuusmeijerin suoje-
luarvot sekä keinoja rakennuksen säilymisen edistämiseksi. Laihian
Osuusmeijeri on palvellut laihialaisia niin teollisuusrakennuksena kuin
juhlatilana jo 112 vuotta. Työlläni pyrin edistämään rakennusperinnön
suojelua. Toivon, että Laihian Osuusmeijeri säilyy osana laihialaisten
elämää myös tulevaisuudessa.

2 Johdanto

2.1 Tutkimuksen tausta

Laihian Osuusmeijeri on valmistunut vuonna 1907 ja se on yksi Laihian keskustan harvoista 1900-luvun alkupuolelta säilyneistä rakennuksista. Rakennus on jäänyt vähäiselle käytölle ja on tällä hetkellä myynnissä. Rakennus on suojeltu asemakaavassa rakennustaiteellisesti säilytettävänä kohteena. Rakennusta ei saa purkaa ja siinä saa suorittaa vain sellaisia korjaus- ja muutostöitä, jotka edesauttavat sen rakennustaiteellisen arvon säilymistä ja palauttamista. Mikäli rakennukselle ei löydy tarkoituksenmukaista käyttöä, on vaarana, että rakennus rapistuu suojelelusti.

Suomen rakennuskanta on hyvin nuorta: noin 80 % rakennuskannastamme on rakennettu toisen maailmansodan jälkeen. Vain 7 % on rakennettu ennen vuotta 1920 ja noin 10 % vuosina 1921-1950. (Ylimaula 2017 10). Laihian Osuusmeijeri on siten osa Suomen varhaista rakennusperintöä. Rakennuksella on todettu olevan niin rakennushistoriallisia kuin teollisuushistoriallisia arvoja (Cainberg & Rintala 2003, 78; Karhunmaa 2012, 77). Lisäksi Laihian Osuusmeijerin on kat-

sottu olevan kyläkuvallisesti merkittävä ja muodostavan osan alueen kulttuuriympäristön identiteetistä (Cainberg & Rintala 2003, 1, 4). Meijerillä on myös merkittävä paikallishistoriallinen arvo: Rapilan mukaan (1983, esipuhe) meijeritoiminta on ollut avainasemassa laihialaisen maatalouden kehityksessä. Meijeri on yli satavuotisen historiansa aikana ollut osa laihialaisten elämää niin teollisuusrakennuksena kuin myöhemmin kokoontumistilanakin; Laihialla tuskin asuu ihmistä, joka ei tuntisi meijerirakennusta tavalla tai toisella.

Historia elää rakennuksissa, sillä historialliset kerrostumat tuovat näkyväksi menneen ajan (Pallasmaa 2011, 201-202). Historialliset rakennukset tekevät myös näkyväksi sukupolvien välistä yhteyttä (Passoja 2003, 21). Edellisten sukupolvien rakentaman maiseman kautta rakentuu osaksi myös identiteettimme (Pallasmaa 2011, 202). Rakennusperintöä on syytä suojella.

2.2 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoitteet

Tämän tutkielman tutkimuskysymyksenä on:

Miten Laihian Osuusmeijerin säilymistä voidaan edistää arkkitehtisuunnittelun keinoin?

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, mitä suojellun rakennuksen säilyminen edellyttää ja millaisia keinoja rakennussuunnittelijalla on tukea rakennusperinnön säilymistä.

Tutkimuksen kautta saatua tietoa sovelletaan kohteesta laadittavissa vaihtoehtosuunnitelmissa. Vaihtoehtosuunnitelmien tarkoituksena on tarkastella, millaisia vaikutuksia eri näkökulmien mukaisilla suunnitteluratkaisuilla on kohteen arkkitehtonisiin arvoihin sekä käyttöarvoon ja taloudelliseen arvoon. Vaihtoehtosuunnitelmien pohjalta laaditaan luonnostasoinen Laihian Osuusmeijerin muutossuunnitelma. Suunnittelutyön tavoitteena on edistää rakennuksen säilymistä. Suunnittelun tavoitteet on esitetty laajemmin luvussa 6.2. *Suunnittelu*.

2.3 Tutkimuksen rajaus

Tutkielmassa käsitellään korjausrakentamista ja rakennussuojelua arkkitehtonisesta näkökulmasta. Kirjallisuuden kautta perehdytään korjausrakentamisen historiaan, luonteeseen ja arvomaailmaan. Lisäksi käydään läpi rakennussuojelun periaatteet ja niiden vaikutus arkkitehtisuunnitteluun. Katsaus suomalaisten meijerien historiaan on rajattu käsittelemään meijeriä rakennustyyppinä 1900-luvun vaihteesta vuoteen 1945.

Korjausrakentamisen arvomaailmassa ja tavassa suhtautua vanhaan rakennuskantaan on kulttuurisia eroja (Ylimaula 2017, 10). Tämä tutkielma keskittyy korjausrakentamiseen ja rakennussuojeluun suomalaisessa viitekehyksessä. Arvottamisessa keskitytään erityisesti kohteen rakennushistoriallisiin ja arkkitehtonisiin arvoihin, sillä ne ovat keskeinen rakennusperinnön arvoluokka (Passoja 2003, 25).

3 Korjausrakentamisen historia ja arvostus

Suomessa

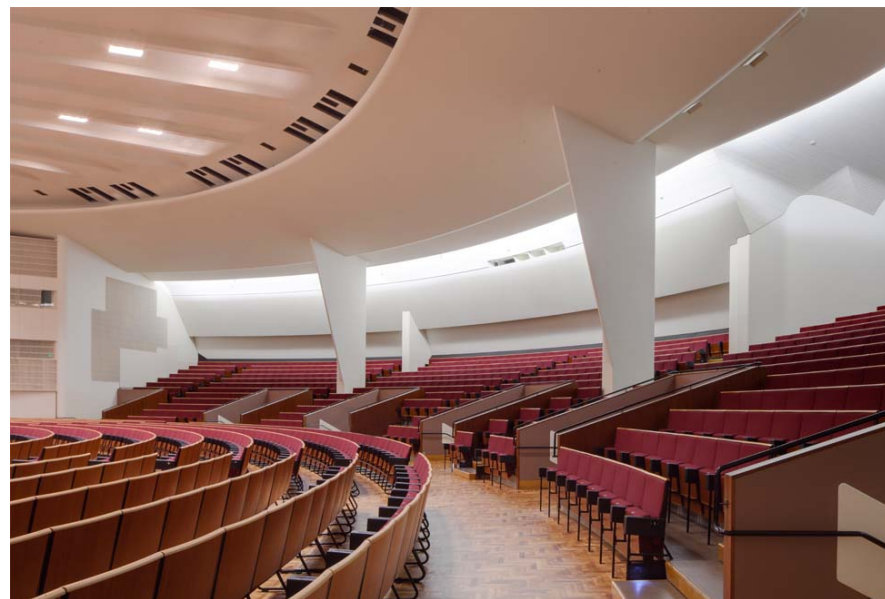
Korjausrakentaminen, siihen liittyvät mielikuvat ja arvostukset ovat kulkeneet Suomessa pitkän tien sotien jälkeisestä ajasta. Rakennussuojelun näkökulmasta 1950-1980-luvuilla tehdyt korjaukset olivat synkkää aikaa. Kulttuuriarvojen säilymistä ei laajalti arvostettu, minkä seurauksena kulttuuriarvojen säilyminen korjausten ja muutosten yhteydessä oli sattuman kauppaa. (Kovalainen, 2003, 161.) 1970-80 -lukujen näkemys arvorakennuksen korjaamisesta keskittyi rakennuksen ulkoasun ja kantavien rakenteiden säilyttämiseen. Rakennuksen sisätilat jäivät usein toisarvoiseen asemaan. (Mäkinen 2011, 78.)

Osa suunnittelijakunnasta näki rakennusperinnössä kuitenkin jo varhain myös kokonaisvaltaisesti arvostettavia ominaisuuksia. Rakennusten autenttisuuden ja säilyttävän korjaamisen puolesta laadittiin kansainvälinen Venetsian julistus vuonna 1964 (ICOMOS, 2011). Rakennushistoriaselvitysten laajamittainen laatiminen käynnistyi 1970-luvulla valtion rakennusten mittavan restauroinnin myötä (Sahlberg 2010, 7).

1970-luvun lopulla rakennussuojelupolitiikassa alkoi uusi vaihe, kun Tampereen verkatehtaan purkamisesta syntyi kansallisesti laaja arvokeskustelu rakennus- ja teollisuushistorian säilyttämisestä (Koskinen 2001, 112). 1985 astui voimaan uusi rakennussuojelulaki. Lain myötä alettiin kiinnittämään yhä enemmän huomiota kulttuurihistoriallisissa kohteissa tehtäviin korjaus- ja muutostöihin.

Uusi rakennussuojelulaki ja sen taidokas käytännön soveltaminen vaativat kuitenkin aikaa: monet 1980-luvun puolivälissä tehdyt *perusparannukset* voidaan lukea *peruspilaamiseksi* (Kovalainen, 2003, 161). Muutos suunnitteluideologiassa oli kuitenkin suuri: 1980-luvun puolivälistä alkaen pyrkimys oli rakennusten ajallisten kerrostumien säilyttämiseen. Siirryttiin suunnitteluun, joka salli myös uuden luomisen vanhaa kunnioittaen. (Erwe 2011, 13.) Vielä nykyisinkin arkkitehtikunnassa arvostetaan suunnittelunäkemyksiä, jossa rakennuksen aikakerrostumat kulkevat rinnakkain ja vuoropuhellen, kukin aika- ja tyylikausi omalla äänellään (Pallasmaa 2011, 202).

Korjausrakentaminen on saanut kamppailla arvostuksesta uudisrakentamisen hohdon varjossa. Vielä 2000-luvun alussakaan korjausrakentamista ei aina nähty Suomen kansallisvarallisuuden hoitona ja siihen sitoutuneen henkisen ja aineellisen pääoman säilyttämisenä (Passoja 2003, 26). Korjausrakentamisen yleinen arvostus oli huomattavasti uudisrakentamista vähäisempää (Tikka & Turpeinen 2003, 10). Korjausrakentaminen ja siihen liittyvät arvot ovat kuitenkin saaneet enenevässä määrin jalansijaa. Nykyään historiallisia kerrostumia säästävä rakentaminen ei rajoitu enää vain asemakaavalla tai rakennussuojelulailla erityisesti suojeltuihin rakennuksiin. Kairamo (2011, 18) toteaaakin, että ryhdyttäessä minkä tahansa rakennuksen korjaamiseen, tulee rakennuksen vaiheet sekä rakennustaiteelliset ja -tekniset ominaisuudet selvittää ja rakennus korjata siten, että rakennuksen ominaisuudet säilyvät ja parhaassa tapauksessa jopa paranevat.

Kuva 1. Alvar Aallon suunnitteleman Kulttuuritalon (1958) peruskorjaus valmistui 2013. Peruskorjauksen arkkitehtisuunnittelusta vastasi Arkkitehdit NRT. Rakennus on suojeltu lailla rakennusperinnön suojelemisesta. Korjaustyön tavoitteena oli saada rakennus vastamaan paremmin nykyisiä tarpeita, vaarantamatta rakennuksen suojeluarvoja. (Böök, 2014.)⁽¹⁾

4 Arvojen merkitys korjausrakentamisessa

Korjausrakentaminen edellyttää, että suunnittelija ottaa kantaa ole-massa olevaan rakennukseen. Mitä hän säilyttää, jos säilyttää ja miksi? Päätösten takana vaikuttavat arvot. Arvojen tietoinen pohdinta, arvofilosofinen ajattelu, on olennainen osa asiantuntevaa suunnittelu-työtä (Vuojala 2014, 130).

Korjaamista, jossa kiinnitetään erityistä huomiota kohteen kulttuurihis-toriallisiin arvoihin, ominaispiirteisiin ja rakennustapaan, kutsutaan res-tauroinniksi (Museovirasto, 2019). Objektiiivinen restaurointi on mah-dotonta. Restauroinnissa on aina kysymys valinnan tekemisestä ja siten myös tahdon ilmauksesta. (Hidemark 1999, 238.) Restauroinnin arvopohjaa ei ole siten mahdollista laatia minkään objektiiivisen teorian lähtökohdista. Restaurointi on ennemminkin etiikkaa, joka edellyttää niin taidetta, tiedettä kuin käytännön osaamista. (Vuojala 2014, 132.)

Arvovalinnat ovat sidoksissa kuhunkin aikakauteen ja silloisen tiedon määrään, luonteeseen ja arvottamisen käyttöyhteyteen. Lisäksi arvoa-

lintoihin vaikuttaa henkilökohtainen tiedon ja kokemuksen määrä. Arvovalintojen taustalla vaikuttavat myös yhteisön ja ajan omaksumat yhteiset arvot ja asenteet. (Mattinen 2014, 151.)

Korjausrakentamisen ja rakennussuojelun arvomaailma on hyvin moni-tahoinen. Kulttuurihistoriallista arvoa voivat luoda esimerkiksi raken-nushistoria, rakennustaide, rakennustekniikka, erityiset ympäristöarvot, rakennuksen käyttöhistoria ja siihen liittyvät tapahtumat sekä rakennuk-sen ainutlaatuisuus tai tyypillisuus rakennustyyppin edustajana. (Kovalainen 2003, 161.) Ei-materiaalisten arvojen lisäksi korjausraken-tamiseen liittyy myös materiaaliset arvot, eli taloudelliset arvot (Sonninen 2011, 185). Käyttöarvo on rakennuksen säilymisen kannalta merkittävä, sillä toiminnan jatkuminen on pääsääntöisesti myös rakennuksen ylläpidon edellytys (Helander 2014, 17; Passoja 2003, 24). Usein taloudelliset arvot painottuvat ei-materialististen arvojen kustannuksella. (Sonninen 2011, 185.)

Laihian Osuusmeijerin arvottamista käsitellään luvussa 9.6. *Kohteen suojeluarvot*. Arvottamisessa keskitytään erityisesti kohteen rakennushistoriallisiin ja rakennustaiteellisiin arvoihin, sillä ne ovat keskeinen rakennusperinnön arvoluokka (Passoja 2003, 25).

5 Rakennussuojelu

Myös rakennussuojelu perustuu arvoihin. Kuten Vuojala (2014, 132) toteaa: ”Ei arvoja ilman tahtoa, eikä suojelua ilman intressiä suojella.” Rakennusperinnön aineettomien, abstraktien arvojen määrittely edellyttää kulttuuritietoisuutta eikä rakennusperinnön arvoja tule typistää ainoastaan rakennuksen käyttöarvoon. Arvojen tunnistaminen ja niiden osoittaminen on rakennusperinnön suojelun perusta. Mitä enemmän arvoja rakennuksesta tai ympäristöstä voidaan osoittaa, sitä selvempi on rakennuksen merkitys. (Passoja 2003, 24, 26.)

Rakennussuojelu toteutetaan pääsääntöisesti maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvalla asemakaavalla (YM, 2019). Kaavoittaminen on siten rakennussuojelun keskeisin juridinen väline (Kivilaakso 2010, 7). Asemakaavassa määritellään ne periaatteet, joiden pohjalta

kohde tulee säilyttää ja suojella. Asemakaava-alueen ulkopuolella rakennussuojelu toteutetaan lailla rakennusperinnön suojelemisesta (YM, 2019). Rakennussuojelulakia on mahdollista käyttää myös asemakaava-alueella, jos kohde on erityisen merkittävä tai sen luonne, esimerkiksi sisätilat, edellyttävät erityisiä suojelumääräyksiä (Härö 2001, 186).

Ennen vuotta 1917 rakennetut kirkolliset rakennukset pihapiireineen, kiinteine sisustuksineen ja taideteoksineen on suojeltu kirkkolailalla tai lailla ortodoksisesta kirkosta. Myös vuoden 1917 jälkeen rakennettu kirkollinen rakennus voidaan suojella erillisellä päätöksellä. (YM, 2019.)

Maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää, ettei rakentamisessa, rakennuksen korjaus- ja muutostyössä ja muita toimenpiteitä suoritettaessa samoin kuin rakennuksen tai sen osan purkamisessa turmella historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa (118 §). Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan korjaus- ja muutostyössä tulee ottaa huomioon rakennuksen ominaisuudet ja erityispiirteet sekä rakennuksen soveltuvuus aiottuun käyttöön. Lisäksi maankäyttö- ja rakennuslaki antaa määräyksiä koskien rakennuksen turvalli-

suutta, teknisiä vaatimuksia ja esteettömyyttä. (117 §.) Suojellut rakennukset saavat maankäyttö- ja rakennuslain nojalla helpotuksia esimerkiksi energiatehokkuuden parantamisen vaatimuksiin; suojeltujen kohteiden luonne tai ulkonäkö ei saa muuttua energiatehokkuuden parantamisen johdosta tavalla, jota ei voida hyväksyä (117 g §).

Suojelumerkintä ei automaattisesti takaa rakennuksen säilymistä. Mikäli rakennus ei tuota omistajalleen hyötyä käyttö-, tuotto- tai myyntiarvona on suuri vaara, että rakennus rappeutuu suojellusti. Käyttämätön rakennus on omistajalleen vain menoerä. (Heikkilä-Kauppinen & Kauppinen 2011, 48.)

Rakennussuojelupäätös ei kuitenkaan tarkoita rakennuksen museoimista, eikä rakennusta pysäytetä mihinkään tietyn aikakauden asuun. Sen sijaan suojellun rakennuksen kohdalla joudutaan pohtimaan, miten paljon rakennusta voidaan laajentaa tai muuttaa sen ominaisluonteen kärsimättä. Kysymykseen ei ole yhtä oikeaa vastausta, vaan kohteen säilytettävät ominaispiirteet tulee tutkia tapauskohtaisesti. (Henttonen 2011, 52.)

Laihian Osuusmeijeri on suojeltu asemakaavassa sr-1 -merkinnällä. Kaavamerkinnän mukaan rakennusta ei saa purkaa ja rakennuksessa saa suorittaa vain sellaisia korjaus- ja muutostöitä, jotka edesauttavat sen rakennustaiteellisen arvon säilymistä ja palauttamista. (Laihian kunta 2018, ajantasa-asemakaavayhdistelmä.)

6 Korjausrakentamisen suunnitteluprosessi

6.1 Lähtötietojen kartoitus

Korjausrakentamisen suunnitteluprosessi alkaa kohteeseen ja siitä ker- tovaan aineistoon tutustumisella: suunnittelija ikään kuin diagnosoi rakennuksen, eli selvittää mitä rakennus on kokenut. Tarkoituksena on, että kohteeseen perehtymisen kautta suunnittelija osaa huomioida rakennuksen ominaisluonteen: "Vähän niin kuin taikinan juuri on säilytettävä, jotta leipä maistuisi". (Schulman 2011, 161.)

Suunnittelijan tulee selvittää rakennuksen alkuperäisasu ja sitä siivittä- neet tavoitteet sekä rakennuksen historian aikana tehdyt muutokset ja niiden syyt. (Schulman 2011, 160-161.) Lisäksi suunnittelijan tulee pe-

rehtyä rakennuksen nykytilaan (Sahlberg 2010, 19). Tämän ”diagnoosin” tekeminen helpottuu merkittävästi, jos kohteesta on laadittu rakennushistoriaselvitys.

Laihian Osuusmeijeristä ei ole teetetty rakennushistoriaselvitystä. Siksi osana tätä opinnäytetyötä tehtiin selvitys rakennuksen historiasta, muutosvaiheista sekä nykytilasta. Käytetty aineisto ja tutkimusmenetelmät esitetään luvussa 7 *Tutkimusaineisto ja tutkimusmenetelmät*. Selvityksen tulokset esitetään luvussa 9 *Suunnittelukohteen analyysi*.

6.1.1 Rakennushistoriaselvitys

Rakennushistoriaselvityksen tekeminen pohjautuu näkemykseen, jonka mukaan rakennusajan tavoitteet ja ihanteet on mahdollista havaita julkisivuissa, sisätiloissa ja rakenteissa (Mattinen 2010, 7). Rakennushistoriaselvitys sisältää tutkimuksen rakennuksen historiasta ja muutosvaiheista sekä analyysin rakennuksen nykytilasta. Rakennuksen vaiheet käsitellään niin arkkitehtuurin, rakenteiden, käyttöhistorian kuin rakennuksen kunnon kannalta. Selvitys toteutetaan arkistotutki-

muksen ja rakennusinventoinnin keinoin. Lisäksi selvityksen laadinnassa voidaan hyödyntää esimerkiksi kuntotutkimusta ja muita erityis- tutkimuksia, kuten väri- ja pintatutkimuksia. (Sahlberg 2010, 19.)

Arkistotutkimus sisältää perehtymistä kohteesta laadittuihin piirustuksiin, selostuksiin sekä muuhun kirjalliseen aineistoon. Rakennusinventointi toteutetaan kenttätutkimuksena, joka sisältää havainnointia, dokumentointia ja analyysia rakennuksesta ja sen ympäristöstä, julkisivuista ja rakennuksen hahmosta, sisätiloista ja huonejaosta, rakennusosista, -materiaaleista ja kiinteästä sisustuksesta, rakennustavasta ja -tekniikasta, talotekniikasta sekä kalusteista, varusteista ja valaisimista. (Sahlberg 2010, 28, 40-45.)

Rakennushistoriaselvitystä voidaan hyödyntää moniin eri käyttötarkoituksiin. Rakennuksen säilyneisyyden arvioiminen ja muutosvaiheiden ajoittaminen ovat yksi rakennushistoriaselvityksen keskeisimmistä tehtävistä (Sahlberg 2010, 52). Selvitys toimii merkittävänä apuna suunniteltaessa suojeltuun rakennukseen tehtäviä korjaus- ja muutostöitä, sillä rakennushistoriaselvitys auttaa suunnittelijaa ymmärtämään, mitä

rakennuksessa tulisi suojella ja miksi (Sahlberg 2010, 7,11). Rakennushistoriaselvitystä hyödynnetään myös kohteiden mahdollisten suojeluarvojen kartoittamisessa ennen mahdollista suojelupäätöstä. Lisäksi rakennushistoriaselvitys tuo hankkeen parissa työskentelevät ”samalle viivalle”, kun lähtötiedot kohteesta ja sen historiasta voidaan jakaa koko projektiryhmän kesken. Rakennushistoriaselvityksiä voidaan laatia myös puhtaasti tutkimustarkoituksia varten. (Sahlberg 2010, 10-11,19.)

Rakennushistoriaselvityksen laajuus vaihtelee kohteesta riippuen. Laajuuteen vaikuttaa muun muassa käytettävissä oleva aika, raha, resurssit sekä kohteen ominaisuudet, selvityksen käyttötarkoitus sekä taustaineiston saatavuus. (Sahlberg 2010, 19-20.) Rakennusperinnön kartoittamiseksi teetetään myös laajempia inventointeja, joilla kartoitetaan olemassa olevaa rakennuskantaa tai ympäristöä. Inventointi voidaan rajata esimerkiksi alueellisesti tai rakennustyyppin mukaan. (Sahlberg 2010, 12-13.)

6.2 Suunnittelu

Osittain lähtötietokartoituksen lomassa, mutta erityisesti lähtötietojen kartoituksen jälkeen, alkaa arkkitehtisuunnittelu. Arkkitehtisuunnittelua voidaan tarkastella kolmella tasolla: filosofisesti, esteettisesti ja käytännöllisellä tasolla (Könönen, 2018).

6.2.1 Filosofinen taso

Filosofinen taso käsittelee merkitysten luomista ja vastaa kysymykseen *miksi* ? Arvot antavat suunnittelulle merkityksen ja ovat siten tärkeä suunnittelua ohjaava tekijä. (Könönen, 2018.) Arvojen tietoinen pohdinta, arvofilosofinen ajattelu, on olennainen osa asiantuntevaa suunnittelutyötä (Vuojala 2014, 130). Arvot eivät ole kuitenkaan itseisarvoja, vaan niitä vaalitaan syystä. Mitä suunnittelija tavoittelee vaalimalla tai painottamalla erilaisia arvoja? Mitä vaikutuksia hän näkee arvojen vaalimisella olevan? Filosofisen tason antamat merkitykset toimivat suunnittelun johtotähtenä, jonka kautta juontuvat myös konkreettisemmat suunnittelutavoitteet. (Könönen, 2018.)

Arvojen ja korjausrakentamisen suhdetta on käsitelty luvussa 4 *Arvojen merkitys korjausrakentamisessa*. Korjausrakentamisessa arvofilosofisen pohdinnan työkaluna hyödynnetään rakennushistoriaselvitystä (ks. luku 6.1.1. *Rakennushistoriaselvitys*), joka auttaa suunnittelijaa ymmärtämään, mitä rakennuksessa tulisi suojella ja miksi (Sahlberg 2010, 7,11).

6.2.2 Esteettinen taso

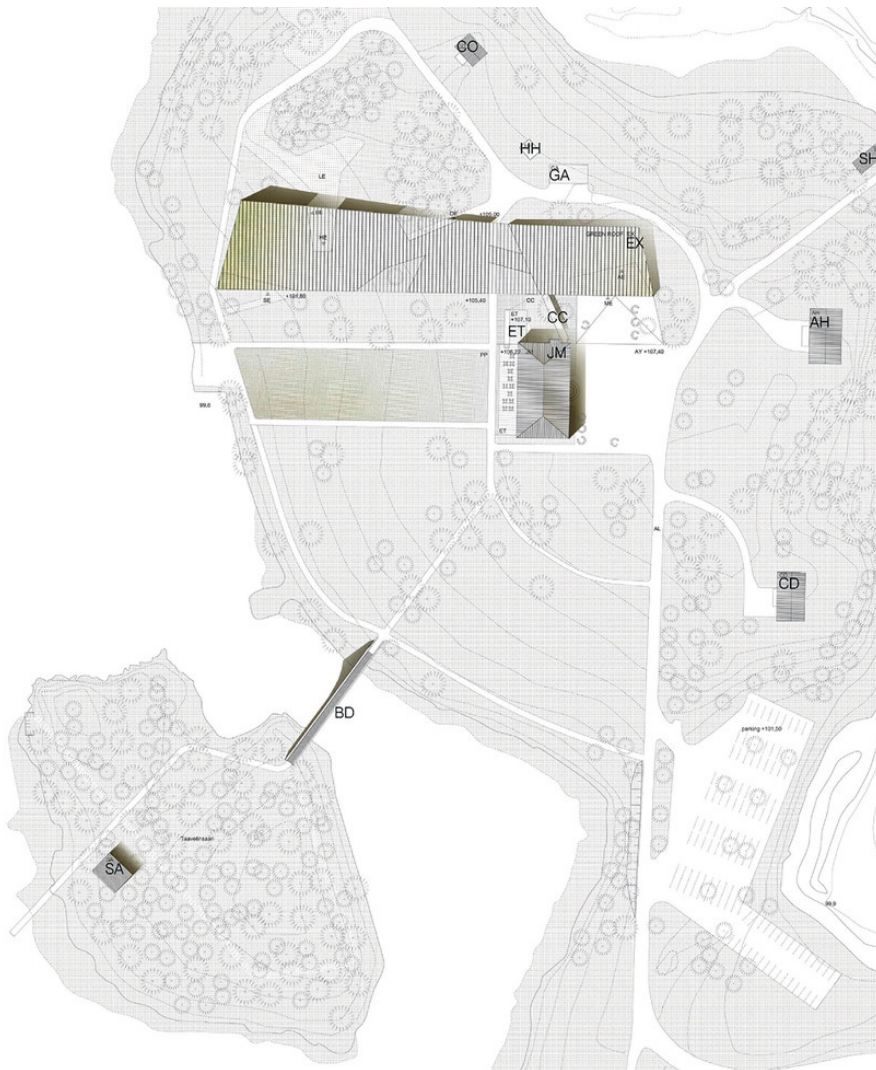
Esteettinen taso käsittelee arkkitehtuurin ja ympäristön suhdetta ja vastaa kysymykseen *miten?* (Könönen, 2018). Lähtötietoaineiston ja arvofilosofisen pohdinnan pohjalta suunnittelijan on mahdollista tehdä perusteltuja suunnittelupäätöksiä. Ratkaisut voivat olla kuitenkin monenlaisia. (Schulman 2011, 160-161.)

Hyvin usein korjausrakentamisessa käsitellään kysymystä vanhan säilyttämisen ja uuden luomisen suhteesta (Helander 2014, 13). Suunnittelijan tulee ratkaista, miten hän tasapainottelee olemassa olevan rakennuksen ja uuden elementin tai laajennusosan välillä. Uusi ja vanha osa voidaan esimerkiksi pitää selkeästi erillään. Toisaalta olemassa olevan

ja uuden osan välille voidaan muodostaa myös vahvempi suhde. Vanhan ja uuden yhteensovittamisen tavat on mahdollista jakaa karkeasti kolmeen ratkaisuvaihtoehtoon: vanhaa kunnioittavaan, vanhan ja uuden tasavertaisuuteen sekä uutta korostavaan. Muotokielessä voidaan pyrkiä ajattomuuteen tai ajanmukaisuuteen. (Ylimaula 2017, 10.)

Kuva 2. Göstan paviljonki. MX_XI ja Huttunen-Lipasti-Pakkanen. 2014. ⁽²⁾

Kuva 3. Sijaintipiirros. Uusi osa asettuu vanhan osan pohjoispuolelle rajaten pihaa voimakkaasti. ⁽³⁾

Kuva 4. Lasinen yhdyskäytävä kytkee uuden ja vanhan osan toisiinsa. ⁽⁴⁾

Serlachiuksen taidemuseon Göstan laajennuksessa (MX_XI ja Huttunen-Lipasti-Pakkanen, 2014) uusi ja vanha osa on pidetty toisistaan selkeästi erillään, vaikka rakennuksilla on yhteinen käyttötarkoitus. Laajennus yhdistyy lasisella yhdyskäytävällä vuonna arkkitehti Jarl Eklundin suunnittelemaan 1935 valmistuneeseen rakennukseen.

6.2.3 Käytännöllinen taso

Käytännöllinen taso käsittelee käytännön toimintaa ja vastaa kysymykseen *mitä?* (Könönen, 2018). Olemassa olevan rakennuksen ja uusien tarpeiden yhteensovittamisen problematiikka on olennainen osa korjausrakentamista (Schulman 2011, 161). Rakennuksen käyttö on ylläpidon edellytys, jolloin muutostarpeilta ei voida välttyä (Helander 2014, 17).

Rakennuksen ja siihen kaavaillun käyttötarkoituksen suhdetta voidaan tarkastella akselilla ihminen joustaa – rakennus joustaa. Liiallinen ristiriita rakennuksen ominaisluonteen ja käyttötarkoituksen välillä ei palvele käyttäjää eikä rakennusta. (Ylimaula 2017, 10.) Arkkitehdin tehtävänä onkin suojella rakennuksen arvoja käytännön tasolla (Vuojala 2014, 130).

Arkkitehtisuunnittelua ei voi kuitenkaan kuvata lineaarisena janana, jossa yksi tehtävä seuraa automaattisesti toistaan. Arkkitehtisuunnittelu on luonteeltaan ennemminkin kuin pyörre, jonka jokainen kierros tuo suunnitelmaan uuden näkökulman. Arkkitehtisuunnittelun tasoja ei voi siten tarkastella toisistaan täysin erillisinä segmentteinä, sillä ne ovat

jatkuvaissa vuorovaikutussuhteissa. Teoria ja käytäntö kulkevat käsi kädessä ja ovat suunnittelun kuluessa käytävien keskusteluiden perusta (Kovanen 2014, 7-8). Suunnittelijalta edellytetäänkin vanhan rakennuksen tuntemista ja kunnioitusta sekä kokoavaa ja luovaa arkkitehtonista otetta (Helander 2014, 13).

Kuva 5. Op. 26 *Finlandia*, ote sivulta 17. Jean Sibelius, 1899. (Breitkopf & Härtel). Arkkitehtisuunnittelussa, kuten klassisessa musiikissa, kaikki osatekijät ovat jatkuvaissa vuorovaikutuksessa. Jokainen soitin tukee toistaan ja tuo oman lisänsä kauniisti soivaan kokonaisuuteen. ⁽⁵⁾

7 Tutkimusaineisto ja tutkimusmenetelmät

7.1 Arkistotutkimus

Laihian Osuusmeijeristä ei ole laadittu rakennushistoriaselvitystä. Korjausrakentamisen suunnitteluprosessi edellyttää kuitenkin rakennuksen vaiheisiin ja nykytilaan tutustumista (ks. luku 6 *Korjausrakentamisen suunnitteluprosessi*). Siksi osana tätä opinnäytetyötä tehtiin selvitys rakennuksen historiasta, muutosvaiheista sekä nykytilasta. Selvitys laadittiin rakennushistoriaselvityksen laadinnan periaatteita mukaillen. Esimerkkinä käytettiin Museoviraston rakennushistorian osaston vuonna 2010 julkaisemaa teosta *Talon tarinat – rakennushistorian selvitysopas*. Selvityksen tulokset esitetään luvussa 9 *Suunnittelukohteen analyysi*.

Selvitystyö voidaan jakaa kahteen osa-alueeseen: arkistotutkimukseen sekä kentällä (kohteessa) tehtävään tutkimukseen (Sahlberg 2010, 28, 38). Arkistotutkimuksessa perehdyttiin Laihian rakennusvalvonnasta sekä Laihian seurakunnan kirkkoherranvirastosta saatuihin piirustuksiin ja kirjalliseen aineistoon. Lisäksi rakennuksen suojeluarvojen määrittä-

misessä on hyödynnetty Laihian kunnan teettämää rakennusinventointia (2003) sekä kulttuuriympäristö- ja maisemaselvitystä (2012).

Laihian Osuusmeijerin historiaa ja rakennuksen muutosvaiheita käsittelevät tiedot perustuvat Alpo Rapilan kirjoittamaan teokseen (1983) *Laihian Osuusmeijeri 1903-1983*. Rapila pohjaa kirjoituksensa meijerin silloiseen arkistoon sekä vaasalaisessa sanomalehdissä 1885-1917 esitettyihin tietoihin (Rapila 1983, 5). Rakennuksessa tehtyjen muutosten kartoituksessa on hyödynnetty Rapilan kirjoittaman tekstin lisäksi myös teoksen sisältämiä valokuvia. Lisäksi Laihian Osuusmeijerin vaiheista, nykytilanteesta ja tulevaisuudennäkymistä keskusteltiin yhdessä Laihian seurakunnan talouspäällikön, Eija-Maria Tuomelan, kanssa.

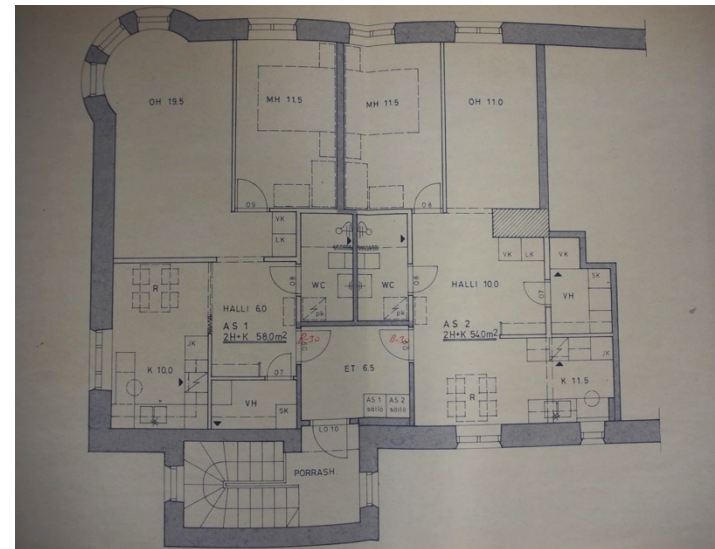
Lähtötietoaineisto oli melko suppea. Alkuperäisiä, eikä 1940-luvun laajennuksen piirustuksia ollut säilytetty. Ullakkokerroksen pohjapiirros

puuttui. Leikkauspiirroksista ei käy ilmi rakenteet, eikä erillistä rakenneleikkausta ollut saatavilla. Tässä tutkielmassa esitetty rakennuksen nykytilan rakenneleikkaus perustuu Laihian Osuusmeijeristä tehtyyn kuntotutkimukseen (2015), jonka yhteydessä on kartoitettu osa rakennetyypeistä.

Kuva 6. Laihian rakennusvalvontaviraston arkistotutkimusmateriaali

Kohteen ominaisluonteen ymmärtämiseksi perehdyttiin arkistotutkimuksen lisäksi meijeriin rakennustyyppinä. Tutkimuksessa hyödynnettiin Hannu Tommisen ja Tapio Jauhiaisen kirjoittamaa teosta *Suomalainen meijerirakennus - koko kansan tehdas. Pienteollisuusrakennuksen historia ja uudelleenkäyttö* (1993). Meijerirakennusten historiaa, arkkitehtuuria ja rakenteita käsitellään luvussa 8 *Suomalainen meijeri rakennustyyppinä*.

Kuva 7. 2. krs. Kaakon puoleisten asuntojen pohjapiirros (1989), Laihian rakennusvalvontaviraston arkisto

7.2 Kenttätutkimus

Kenttätutkimus muodostui kolmesta kohdekäynnistä, joiden aikana kohteeseen tutustuttiin havainnoimalla, valokuvaamalla ja mittaamalla. Dokumentointi suoritettiin piirustuksia, muistiinpanovälineitä, järjestelmäkameraa sekä laser-mittaa hyödyntämällä.

Ensimmäinen kohdekäynti kohdistui rakennuksen ympäristön sekä rakennuksen ulkohahmon havainnointiin ja dokumentointiin. Ympäristön havainnoinnissa keskityttiin paikan henkeen, ilmansuuntiin, rakennuksen sijoittumiseen tontilla, sekä rakennuksen sijoittumiseen suhteessa ympäröivään rakennuskantaan. Lisäksi kiinnitettiin huomiota liikennesuuntiin sekä rakennuksen avautumiseen päälähestymissuunnista. Myös maaston muodot, tontin kasvillisuus ja pintamateriaalit kartoitettiin. Massan ja julkisivujen havainnoinnissa kiinnitettiin huomiota rakennuksen kokonaishahmoon ja julkisivusommitteluun; mittoihin, suhteisiin sekä pintamateriaaleihin ja väreihin. Lisäksi kiinnitettiin huomiota julkisivujen kuntoon. Myös julkisivujen rakennusosien, kuten ovien ja ikkunoiden muotokieltä tarkasteltiin.

Toinen kohdekäynti kohdistui ensimmäisen, toisen ja välikerroksen sisätiloihin ja huonejakoon. Tarkastelun ulkopuolelle jäivät kaakon puoleiset asunnot, joihin ei ollut mahdollisuutta päästä. Tilat mitattiin päämittojen osalta. Lisäksi mitattiin ikkunoiden koko ja niiden korkeusasema. Huomiota kiinnitettiin tilan tuntuun, mittakaavaan, tilojen välisiin yhteyksiin, luonnonvalon rooliin tiloissa sekä pintamateriaaleihin ja väreihin. Myös sisätiloissa näkyvät rakenneosat, kuten pilarit, palkit ja hormit kartoitettiin. Lisäksi kartoitettiin tilojen nykyinen käyttötarkoitus sekä käyttämättömänä olevat tilat.

Kolmas kohdekäynti kohdistui rakennuksen ullakkokerrokseen sekä rakennuksen luoteen puoleiseen portaikkoon. Ullakkokerroksesta ei ollut saatavilla pohjakuvaa, joten kerroksesta laadittiin luonnostasoinen tilakaavio. Luoteen puoleinen portaikko mitattiin kokonaisuudessaan, jotta saatiin täsmälliset mitat kerroskorkeuksista, portaista ja kaiteista. Kohteesta laadittu 3D-malli mallinnettiin saatujen piirustusten, tehtyjen mittausten, tilakaavioluonnoksen ja valokuvien pohjalta.

Kuva 9. Laihia Osuusmeijeri, kaakon puoleinen julkisivu

Kuva 10. Lounaan puoleisen julkisivun koristearihteita

Kuva 11. Luoteen puoleinen 1940-luvun portaikko mitattiin kokonaisuudessaan, jotta saatiin täsmälliset mitat kerroskorkeuksista, portaista ja kaiteista

8 Suomalainen meijeri rakennustyyppinä

Suomalainen meijerirakentaminen voidaan jakaa kahteen vaiheeseen: meijerirakentamiseen 1900-luvun vaihteesta vuoteen 1945 sekä sotien jälkeiseen aikaan. Sotien jälkeen meijeriprosessi muuttui merkittävästi, mikä vaikutti myös meijereiden arkkitehtoniseen ilmeeseen (Tomminen 1993, 9, 48). Tämä katsaus suomalaisten meijerien historiaan käsittelee meijeriä rakennustyyppinä 1900-luvun vaihteesta vuoteen 1945.

Meijerirakennukset rakennettiin useimmiten kylän yhteisponnistuksena osuustoiminnallisesti. Meijeri oli kylän tärkeimpiä rakennushankkeita. Rakentamisen laatuun kiinnitettiin erityistä huomiota ja yleensä meijerirakennus pyrittiinkin rakentamaan aikansa edustavimman arkkitehtuurin mukaan. Rakentamisen laadulle oli myös käytännön tarve: meijerin runsaasti kosteutta synnyttävä tuotantoprosessi rasitti rakenteita huomattavasti. Tämän vuoksi rakenteet tehtiin poikkeuksellisen kestäviksi. Meijeritoiminnan taloudellinen tuottavuus selittää omalta osaltaan rakentamisen ja arkkitehtuurin

korkean tason. Meijereiden rakentamiselle oli tarjolla myös rakennusneuvontaa valtion meijerikonsulenttien toimesta. Meijerirakennus oli myös modernin toiminnan symboli: uusi aika korosi terveellisyyttä, hygieenisyyttä ja tehokkuutta. Suurin osa säilyneistä meijereistä sijaitsee pienehköissä kyläkeskuksissa, sillä kaupunkimeijereitä on purettu herkemmin tonttitarpeen vuoksi. (Tomminen 1993, 7,17,51,112.)

8.1 Meijereiden suunnittelu

1900-luvun alun meijereiden suunnittelijat ovat vain harvoin tiedossa. Tanska oli 1900-luvun vaihteessa johtava voimavalmistaja ja tanskalaisia meijereitä käytettiin usein esikuvana silloisen Suomen suurruhtinaskunnan meijereille. Erityisesti mallia otettiin arkkitehti Jespersen Frederician suunnitelmista. (Tomminen 1993, 23, 40, 47.)

Suomalaisten meijereiden suunnitteluun on vaikuttanut erityisesti tanskalainen valtion meijeristi ja Suomen suurruhtinaskunnan meijerikonsulentti Albert Voss-Schrader, jonka meijerisuunnitelmia on säilynyt nykypäivään saakka. Käytännössä kaikki suomalaiset meijerit, jotka on suunniteltu ennen toista maailmansotaa, varioivat Voss-Schraderin esikuvaprojekteja. Jespersen Frederician suunnitelmat vaikuttivat merkittävästi myös Voss-Schraderin työhön. (Tomminen 1993, 27-28, 40.)

8.2 Meijereiden sijainti

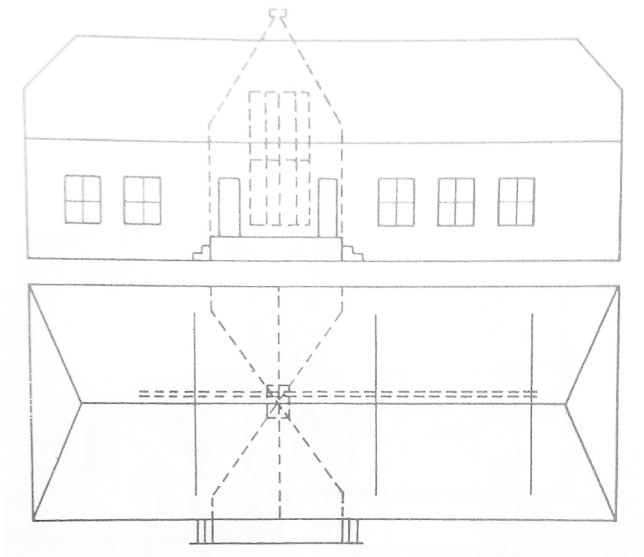
Meijeri suositeltiin sijoitettavan joen tai järven rannalle, sillä meijereissä käytettiin vettä 3-5 kertainen määrä suhteessa käsiteltävään maitoon. Lisäksi vesistöistä saatiin jäätä, jota hyödynnettiin kylmäsäilytyksessä ennen koneellista jäähdystä. Tontin tuli kuitenkin sijaita hyvien liikenneyhteyksien varrella maidon vastaanottoa ja tuotteiden jakelua ajatellen. Tontti pyrittiin varaamaan mahdollisimman suurena, pinta-alasuositus tontille oli 4000 - 10 000m². Meijerirakennus sijoitettiin tontille pääsääntöisesti kadun suuntaisesti. Rakennuksen ulkoseinät eivät rajautuneet tontin sivuihin vaan rakennuksen ympärille jätettiin tilaa.

Katupöly tuli huomioida maidon vastaanoton sijaintia suunniteltaessa. (Tomminen 1993, 31, 40.)

8.3 Massa ja pohjaratkaisut

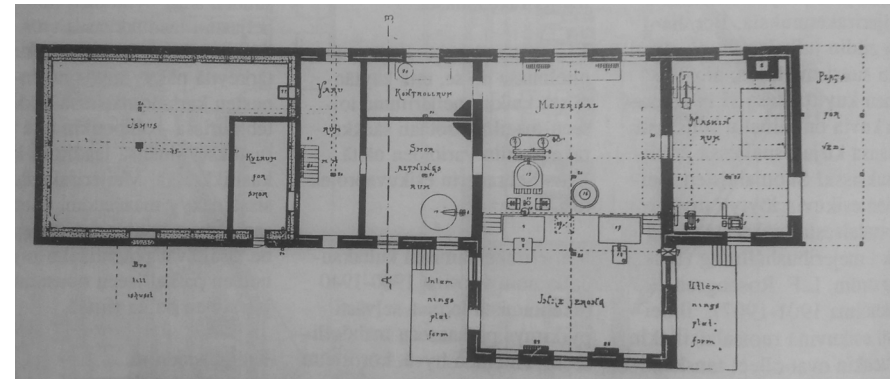
Teollisuusrakennuksissa valmistusprosessi sanelee raamit rakennuksen ulkohahmolle, rakenteille ja arkkitehtuurille (Koskinen 2001, 112). Ennen sotia valmistuneet meijerit voidaan pohjaratkaisujen perusteella jaotella pääsääntöisesti kahteen perustyyppiin: poikkisalityyppiin (ks. kuva 13, Kemiön meijeri, Albert Voss-Schrader) ja junatyyppiin (ks. kuva 14, Someron meijeri 1905, Albert Voss-Schrader). Poikkisalityypissä meijerisali sijoittuu poikittain suhteessa rakennuksen muuhun massaan ja myös lastauslaiturit sijoittuvat poikittain rakennuksen muuhun massaan nähden. Poikkisalia korostetaan usein sijoittamalla toisen kerroksen tilat vain poikkisalin alueelle. Poikkisalityypin meijeri muistuttaa kartanomaista julkista rakennusta, jolla on korkea keskiosa ja matalammat sivuosat. Junatypissä meijerisali sijoittuu pitkittäin massaan nähden, konehuone on yleensä ulokkeena massan kyljessä. Muut tilat seuraavat pääsalia kuin junan vaunut. (Tomminen 1993, 40.)

Molempien pohjaratkaisutyypin keskeisin tila on meijerisali, joka on jaettu poikkisuunnassa kahteen osaan: ylätasoon ja alatasoon. Ylätasoon liittyy lastaus- ja purkulaituri, eli peronki. Korkeuseroa hyödynnettiin paitsi lastaukseen ja purkuun, myös maidon siirtoon: maito punnittiin ylätasolla ja valutettiin painovoimaisesti alatasolle. Meijerisalin lisäksi meijerin tiloihin kuului laboratorio, jossa tarkastettiin maidon rasvaprosentti, jonka kautta maidon hinta määräytyi.

Kuva 12. Poikkisalimeijerin tyyppiratkaisu ⁽⁶⁾

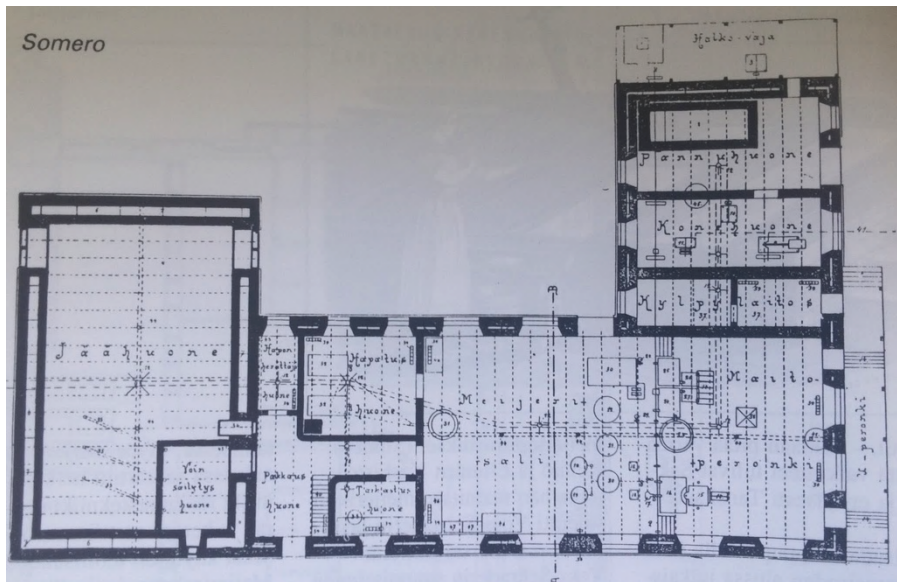
Meijereihin kuului myös kone- ja jäähuone. Muut tilat vaihtelivat riippuen siitä, keskittyikö meijeriä voin vai juuston valmistukseen. Lisäksi meijereissä oli usein toisessa kerroksessa asuntoja meijerin henkilökunnalle sekä kokoustiloja ja toimisto osuuskunnalle. Tuotanto- ja asuinkerros oli siten eroteltu toisistaan. (Tomminen 1993, 21, 29.)

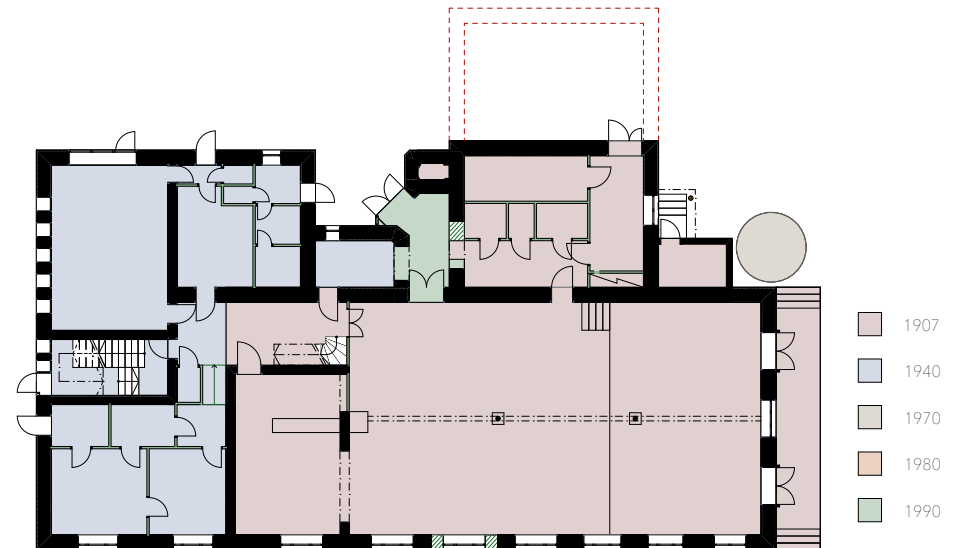
Kuva 13. Kemiön meijeri, Albert Voss-Schrader. Rakennusvuosi ei ole tiedossa.

Laihian Osuusmeijerissä on havaittavissa selkeitä yhtymäkohtia Someron meijerin edustamaan junatyypin pohjaratkaisuun. Molemmissa meijereissä meijerisali on sijoitettu pitkittäin massa- nähden ja meijerisalin yläpohja on tuettu pilari-palkki -rakenteella. Lastauslava jakaa meijerisalin kahteen tasoon. Lastauslaituri sijoittuu

rakennuksen pätyyn lyhyelle sivulle, jatkaen sarjallista pohjaratkaisua. Konehuone erottuu ulokkeena massan kyljessä, tosin Laihian Osuusmeijerissä osa konehuonesiivestä on purettu 90-luvun peruskor- jauksen yhteydessä. Meijerirakennuksen muut tilat liittyvät sarjanomai- sesti meijerisaliin.

Kuva 14. Someron meijerin pohjapiirros. Albert Voss-Schrader.1905. (8)

Kuva 15. Laihian Osuusmeijerin pohjapiirros rakennusvaiheineen

8.4 Tilasuunnittelu

Päätilojen, eli maitohuoneiden suunnittelussa runsas luonnonvalo oli tärkeä lähtökohta. Tiloissa pyrittiin väljiin, mahdollisimman neliömäisiin muotoihin. Väljyyttä perusteltiin sillä, että se mahdollistaisi helpommin myöhemmät mahdolliset toiminnanmuutokset ja uudet tarpeet. Lisäksi väljiä tiloja oli helpompi pitää puhtaana. (Tomminen 1993, 7, 33.)

8.5 Pinnat ja materiaalit

Seinien tuli olla sileitä, jotta puhtaanapito olisi helpompaa. Meijerisalin alalattiassa käytettiin useimmiten klinkkerilaattoja, ylälattialle suositeltiin iskun- ja lämpötilanvaihtelun kestäväää materiaalia, kuten graniittia. Maidon hera syövyttää betonia, joten betonia pidettiin vain välttävänä lattian pintamateriaalina. Myös tiili oli todettu kelvottomaksi lattiama-
teriaaliksi. Ikkunapenkkeihin suositeltiin teräshierrettyä betonipintaa. (Tomminen 1993, 45, 47.)

8.6 Julkisivut

Vaikka meijerin pohjaratkaisu oli sidottu tiukasti prosessiin, salli se kuitenkin julkisivujen sommitteluun monumentaalisia mahdollisuuksia, joita yleensä myös hyödynnettiin. Meijerit olivat modernin toiminnan symboleita ja tätä symboliikkaa korostettiin arkkitehtonisin keinoin erityisesti varhaisissa osuusmeijereissä. Rakennusten edustavuus oli tärkeää. Julkisivusuunnittelussa ja massoittelussa pyrittiin juhlavuuteen ja tyylikkyyteen. Usein meijereissä yhdistyykin käytännöllisyys sekä korkea arkkitehtoninen ja rakennustekninen laatu. (Tomminen 1993, 7, 17, 27, 40.)

8.7 Rakenteet

Ensimmäiset meijerit toteutettiin hirsirunkoisina, mutta hirsirungon yhteensopivuusongelmat kostean valmistusprosessin kanssa huomattiin pian. Niinpä yleinen käytäntö oli rakentaa runko muotoon hakatuista luonnonkivistä ja / tai poltetuista savitiilistä. Massiivirakenteen katsottiin olevan pitkäikäinen ja vähäistä huoltoa tarvitseva ratkaisu. Meijerin asuinkerros (toinen kerros) tehtiin kuitenkin usein puusta. Vauraamissa kunnissa myös toinen kerros pyrittiin tekemään tiilirakenteisena. Jäähuoneiden runko rakennettiin yleensä kaksinkertaisella puurungolla, joka eristettiin esimerkiksi sahanpurulla. Puurakenteisia jäähuoneita ei juuri ole säilynyt, sillä sulava jää lahotti rakenteita tehokkaasti. (Tomminen 1993, 29, 46; Jauhiainen 1993, 104.)

Massiivirakenteiset meijerit edellyttivät vankkoja perustuksia. Vanhimmissa meijereissä perustukset tehtiin luonnonkivistä tai muuraamalla. Mikäli maapohja oli pehmeää, perusmaata saatettiin vahvistaa hirsiriinoilla, lankutuksilla tai puupaalutuksilla. Betonin käytön yleistyessä anturat ja perusmuuri valettiin säästökivibetonista ja sokkelit pienikivisemmästä betonimassasta. (Jauhiainen 1993, 104.)

Yläpohja- ja vesikattorakenteet tehtiin puurakenteisena. Puiset yläpohja- ja vesikattorakenteet eivät aiheuttaneet ongelmia, mikäli ullakon tuuletus oli toteutettu asianmukaisesti. Kun betonirakennetekniikka kehittyi, myös yläpohja pyrittiin tekemään rataakiskojen varaan joko suorana tai kappaholvina. (Tomminen 1993, 44; Jauhiainen 1993, 104.)

9 Suunnittelukohteen analyysi

9.1 Suunnittelukohde: Laihian Osuusmeijeri

Laihian Osuusmeijeri sijaitsee Laihian keskustan tuntumassa, osoitteessa Laihiantie 29, 66400 Laihia. Rakennus valmistui vuonna 1907 ja sen laajennusosa valmistui vuonna 1940 (Rapila 1983, 36, 49). Vuonna 1988 rakennus siirtyi osuuskunnalta Laihian seurakunnan omistukseen. Laihian seurakunnan omistuksessa rakennus on toiminut pääasiassa juhlatilana. Rakennuksessa on ollut myös seurakunnan nuoriso- ja kerhotoimintaa. Lisäksi rakennus sisältää 3 asuntoa. Uuden seurakuntatalon valmistuttua keväällä 2018 seurakunnalla ei ole enää ollut käyttöä rakennukselle. Tällä hetkellä meijerin tilat ovat pääsääntöisesti vuokrattuna ulkopuolisille toimijoille. Rakennus on myynnissä kokonaisuudessaan. (Tuomela, 2018.)

Rakennus on suojeltu asemakaavassa rakennustaiteellisesti säilytettävänä kohteena. Rakennusta ei saa purkaa ja siinä saa suorittaa vain sellaisia korjaus- ja muutostöitä, jotka edesauttavat sen rakennustaiteellisen arvon säilymistä ja palauttamista. (Laihian kunta 2018, ajantasa-
asemakaavayhdistelmä.)

Kuva 16. Laihian Osuusmeijeri kuvattuna 1910-luvulla ⁽⁹⁾

Kuva 17. Laihian Osuusmeijeri kuvattuna alkusyksyllä 2018

9.2 Laihian Osuusmeijerin historia

1800-luvun lopulla maatalous oli Suomen suurruhtinaskunnan väestön pääelinkeino. Ulkomainen tuontivilja teki kuitenkin viljanviljelyksen kannattamattomaksi. Sika- ja kanatalous olivat Suomessa tuolloin vielä kehittymättömiä, joten katseet kääntyivät karjatalouteen ja sitä myötä meijeritalouteen. Laihialla toimi 1900-luvun vaihteessa kaksi yhtiömeijeriä sekä useita pienempiä meijereiden sivuasemia. Yhtiömeijerien toiminta oli vaihtelevan kannattavaa. (Rapila 1983, 6,13, 22.)

Meijerialan uusi aate, osuusmeijerit, levisivät Tanskasta Pohjanmaalle 1890-luvulla. Laihialla entinen Kirkonkylän yhtiömeijeri siirtyi 1900-luvun vaihteessa yksityisomistuksesta maidontuottajien omistukseen ja se menestyi erinomaisesti. (Rapila 1982, 22, 25-26, 29.) Toiminta oli muodollisesti laitonta, sillä keisari vahvisti osuustoimintalain Pietarissa vasta heinäkuussa 1901. Varsinaisesti Laihian Osuusmeijeri aloitti toimintansa vuonna 1903, kun vanhat säännöt yhteistoiminnasta oli tarkistettu vastaamaan uutta lakia. (Rapila 1983, 25-26, 29.)

Liiketoiminta laajeni ja meijerirakennus alkoi jäädä pieneksi. Lisäksi rakennus vaati jatkuvaa huoltoa ja sen ylläpito koettiin kalliiksi. Ajatukset

uudesta, ajanmukaisesta meijeristä alkoivat saada kannatusta. Myös meijerin talous oli saatu vakaalle pohjalle, mikä tuki ajatusta uudesta meijeristä. Laihian haluttiin pysyvän kehityksen tasalla. (Rapila 1983, 33.) Tammikuussa 1906 tehtiin päätös uudesta, kaksikerroksisesta tiilestä valmistetusta meijeritalosta. Urakkasopimus laadittiin helmikuussa 1906: (Rapila 1983, 34.)

” Uudemman mallinen suurehko meijerirakennus tehdään tiilistä, paitsi konttori- ja voinsäilytyshuoneet hirsistä ja jääkellari 3-kertaisella lautaseinällä. Urakkasumma 32 000 mk. Höyrykone pannuineen on tilattu Oy V. Forseliukselta 6400mk hinnalla. Yhteishinta näin ollen n. 40 000 mk. Kaiken tulee olla valmiina niin, että maitoa voidaan alkaa myllyttää 1.10.1906.”

Valmistuminen viivästyi hieman aiotusta, sillä rakennuksen vastaanotto tapahtui 21.1.1907 (Rapila 1983, 36).

Meijerin liiketoiminta oli vuoteen 1916 monipuolista liiketoimintaa: meijeritoiminnan ohella meijeri muun muassa osti ja välitti kauraa, heinäsiemeniä, tervaa ja jopa halkoja. Meijeritoiminta ja vilja- ym. kaupaliike erotettiin toisistaan erillisiksi yhtiöiksi 1916. (Rapila 1983, 37, 39, 58.) Vuosina 1917-1964 meijeri keskittyi voin valmistukseen ja sitä jatkui vuoteen 1965: Maidontuottajat lähettivät maitonsa meijeriin, jossa siitä valmistettiin voita, joka myytiin edelleen. Vuosina 1965-1974 liiketoiminta moninaistui: alettiin valmistamaan uusia tuotteita, kuten terveystuotteita ja täysmaitoviiliä. Lisäksi maitotuotteita pakattiin tölkkeihin. Myös maidon- ja kermanmyynti jatkui. Monipuolinen toiminta tuotti aikansa tulosta, mutta lopulta tuotteiden valmistamisesta kuitenkin luovuttiin kannattamattomina. Vuodesta 1975 alkaen maito alettiin myymään sellaisenaan Seinäjoen Osuuskunta Maitojalosteelle. Maidon myynnin ohella meijeri välitti mm. voita ja juustoa, kala- ja vihannessäilykkeitä sekä pakasteita. Vuonna 1980 linjattiin, että rehu-kauppaa tulisi jatkaa ja kehittää mahdollisuuksien mukaan. (Rapila 1983, 56-58.) 1980-luvun alussa toisen kerroksen kaakon puoleinen pääty muutettiin kahdeksi asunnoksi. 1980-luvun lopulla meijerin liiketoiminnan jatkamisen ei katsottu enää olevan kannattavaa. Kiinteistö myytiin Laihian seurakunnalle vuonna 1988 ja se muutettiin 1990-luvun

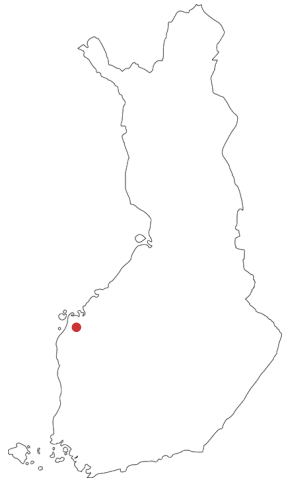
alussa peruskorjauksen yhteydessä palvelemaan pääasiassa juhla-, nuoriso- ja poikatoimintaa. (Tuomela, 2018; piirustusarkistot.)

9.3 Sijainti

9.3.1 Laihian kunta

Laihia sijaitsee Länsi-Suomessa, Pohjanmaalla noin 25 kilometriä Vaasasta kaakkoon. Laihialla asuu Tilastokeskuksen (2017) mukaan noin 8050 asukasta ja se on Vaasaa ympäröivistä pienemmistä keskustoista väkiluvultaan suurin. Vaasa on alueen kaupallisesti merkittävin keskus. (Kuokkanen & Salminen, 2014, 3.) Vaasan lisäksi merkittäviä alueellisia keskuksia ovat Seinäjoki (56km) ja Tampere (215km).

Laihian tulevaisuudennäkymä on valoisa (Kuokkanen & Salminen 2014, 13). Tilastokeskuksen väestöennusteen (2013) mukaan Laihian kunnan asukasmäärä on kasvava koko ennusteen ajan vuoteen 2040, jolloin Laihialla ennustetaan asuvan noin 9300 asukasta.

Kuva 18. Laihian kunta sijaitsee Pohjanmaalla, Länsi-Suomessa

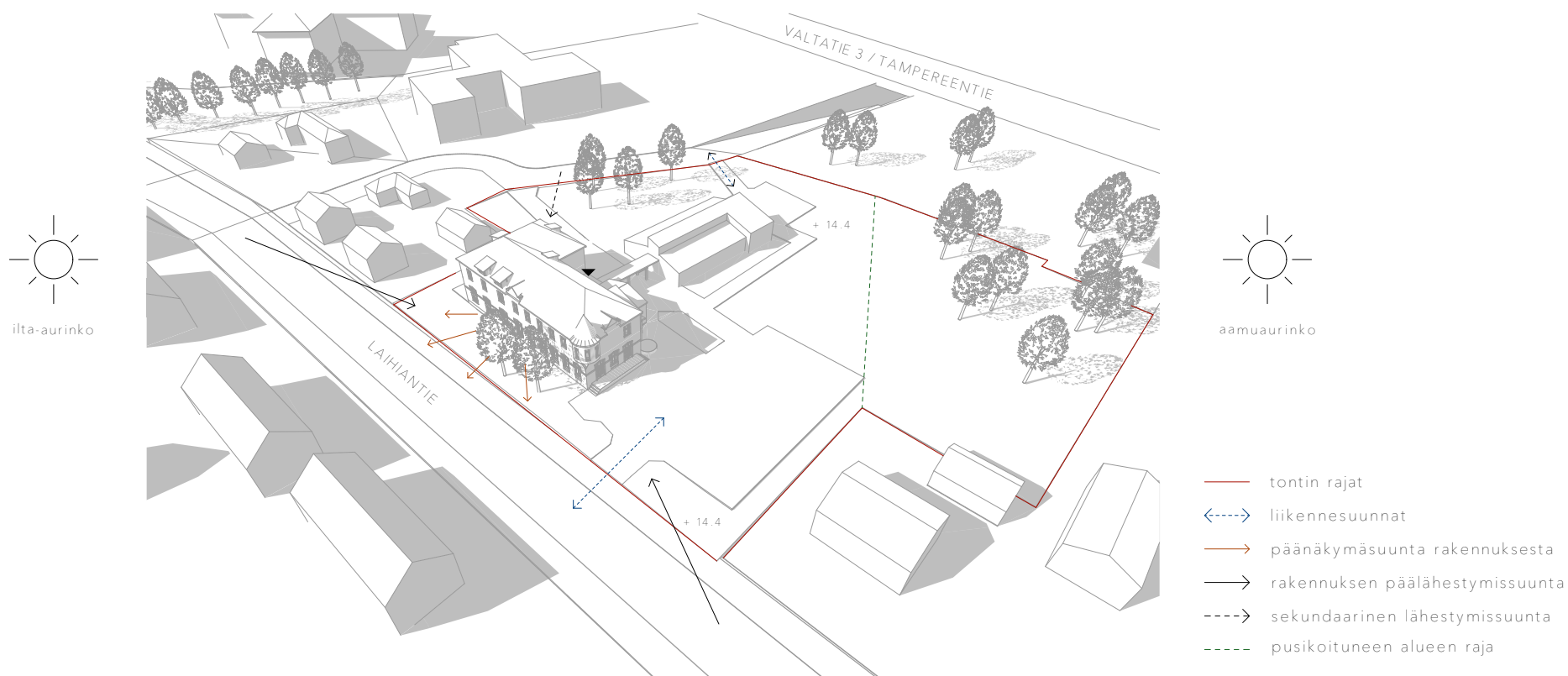
LÄHIPALVELUT

Laihian keskusta	(500m)
Rauhalan Alakoulu	(400m)
Laihian Keskuskoulu ja lukio	(400m)
Monitoimitalo	(400m)
Uimahalli	(700m)
Yleisurheilukenttä	(600m)
Laihian kirkko ja srk-talo	(200m)

Kuva 19. Laihian keskusta. Laihian Osuusmeijeri sijaitsee Laihian keskustan tuntumassa. Laihian Osuusmeijerin tontti on ympyröity.

9.3.2 Tonttianalyysi

Laihian Osuusmeijeri sijaitsee Laihian keskustan tuntumassa (kuva 19). Asemakaavassa suojellun meijerin ympäristö on kulttuurihistoriallisesti keskeinen alue Laihian keskustassa. Kirkkolailla suojeltu Laihian kirkko (1805) sijaitsee noin 200 metriä meijeristä pohjoiseen. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiksi kohteiksi on määritelty myös meijerin kaakkoispuolella sijaitseva Vanha paloasema (1910) sekä meijerin luoteispuolella sijaitsevien 1950-luvulla rakennettujen rintamamiestalojen pihapiirit (Rintala & Cainberg 2003, 8; Karhunmaa 2012, 54). Myös Laihian seurakuntatalo (2018) sijaitsee meijerin läheisyydessä.

Tontti, jolla meijeri sijaitsee, on osoitettu asemakaavassa kirkkojen ja muiden seurakunnallisten rakennusten korttelialueeksi. Samalla tontilla, meijerin välittömässä läheisyydessä sijaitsee myös vuonna 2010 valmistunut Laihian seurakunnan kirkkoherranvirasto. Asemakaavassa on annettu tonttia koskien seuraavia määräyksiä:

- Alueesta saa käyttää rakentamiseen 25%, josta enintään 35 % saa olla asuntoja
- Rakennus tai sen osaa saa olla enintään 3-kerroksinen
- Kerrosalan suhde tontin pinta-alaan, eli $e=0.4$

Tässä opinnäytetyössä ei oteta huomioon asemakaavan asettamia rajoitteita, sillä tontin ja Laihian Osuusmeijerin mahdollisuuksia pyritään tarkastelemaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Asemakaavaan on vireillä muutos tontin lohkomisesta ja lohkojen muutoksesta asuinkerrostalojen ja liike- ja toimistorakennusten korttelialueeksi (Laihian kunta, 2019). Asemakaavan noudattaminen ei olisi senkään vuoksi tarkoituksenmukaista.

Tontti on luoteeltaan erittäin tasainen ja kenttämäinen. Tontti rajautuu koillisessa puistoalueeseen, kaakossa pääasiassa kerrostalo- ja pientalotontteja rajaavaan puustoon ja pensastoon. Lounaassa tonttia rajaa Laihiantie. Luoteessa tontti rajautuu rintamamiestalon pihapiiriin. Ympäröivä rakennuskanta muodostuu pääasiassa 1,5 -3 kerroksisista omakoti-, rivi- ja kerrostaloista.

Meijerirakennus sijaitsee tontilla luode-kaakko -akselin suuntaisesti. Aurinkoisimpia paikkoja tontilla ovat eteläosassa sijaitseva pysäköinti-alue sekä lounaan puoleinen pihamaa. Lounaan puoleinen julkisivu, erityisesti ensimmäinen kerros, on runsaasti aukotettu, minkä johdosta

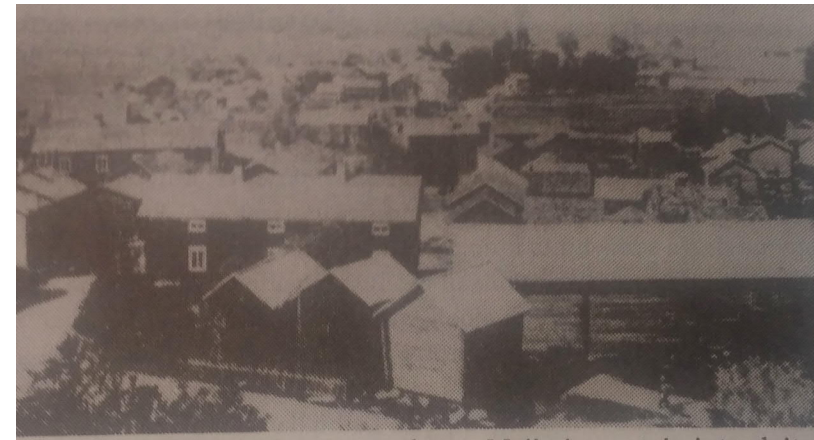
ilta-aurion merkitys luonnonvalon lähteenä korostuu. Rakennuksesta päänäkyvät suuntaavat Laihiantielle.

Rakennuksen päälähestymissuunnat kulkevat Laihiantien kautta. Laihiantie on yksi keskustaan johtavista pääväylistä, joten liikenne on siinä melko vilkasta. Katse ohjautuu Laihiantieltä lähestyttäessä kohti kaakon ja lounaan puoleisia julkisivuja, jotka ovat arkkitehtuurinsa puolesta rakennuksen pääjulkisivut. Myös pohjoisesta Kirkkotieltä avautuu näkymä kohti meijeriä, mutta pohjoisesta näkymä ei ole yhtä edustava kuin etelästä tarkasteltuna. Avoin maasto korostaa rakennuksen merkityksellisyyttä, sillä rakennus on havaittavissa eri tulosuunnista jo kaukaa.

Rakennuksen pääsisäänkäynti sijoittuu koillisen julkisivun keskivaiheille. Pääsisäänkäynti on yhdistetty katoksella 2010 valmistuneeseen kirkkoherranvirastoon. Rakennukseen on lisäksi useita sisäänkäyntejä, joista tällä hetkellä käytössä ovat lähinnä luoteen puoleiset sisäänkäynnit. Autojen läpikulkuliikenne Laihiantieltä Kirkkotielle on katkaistu kirkkoherranvirastoa ja meijeriä yhdistävällä katoksella. Tontilla tapahtuva autoliikenne muodostuu siten lähinnä pysäköintiliikenteestä.

9.3.3 Paikan henki

Rakennuksen lähiympäristössä tapahtuneita muutoksia ei ollut mahdollista selvittää kattavasti arkistotietojen puuttuessa. Valokuvien (Rapila 1983) ja perimätiedon pohjalta voidaan kuitenkin todeta, että tontin luonne ja ympäröivä rakennuskanta on muuttunut hyvin paljon rakennuksen yli satavuotiaan historian aikana. 1900-luvun alussa Laihian kirkonkylän (keskusta) rakennuskanta oli hirsirakenteista. Tiet ja pihamaat olivat hiekkaa ja nurmea. Myös peltoalueita oli nykyistä runsaammin.

Kuva 20. Laihian kirkonkylä 1900-luvun alussa ⁽¹⁰⁾

Nykyisin tonttia hallitsee laaja asfalttikenttä parkkipaikkoinen, mikä tekee tontista tylyn oloisen. Lisäksi suuri osa tontista on avointa nurmikenttää sekä pusikoitunutta aluetta. Nurmikentällä on yksittäisiä melko nuoria istutuksia, pääosin lehtipensaita ja -puita. Maaston tasaisuus korostaa tontin kenttämaista luonnetta. Tontti tuntuu jäsentymättömältä, eikä tontti tunnu viihtyisältä.

Kuva 21. Kuvasarja: Tontti on luonteeltaan erittäin kenttämainen. Tonttia hallitsee laaja asfalttikenttä parkkipaikkoinen. Tontti tuntuu jäsentymättömältä, eikä tontilla tee mieli viettää aikaa.

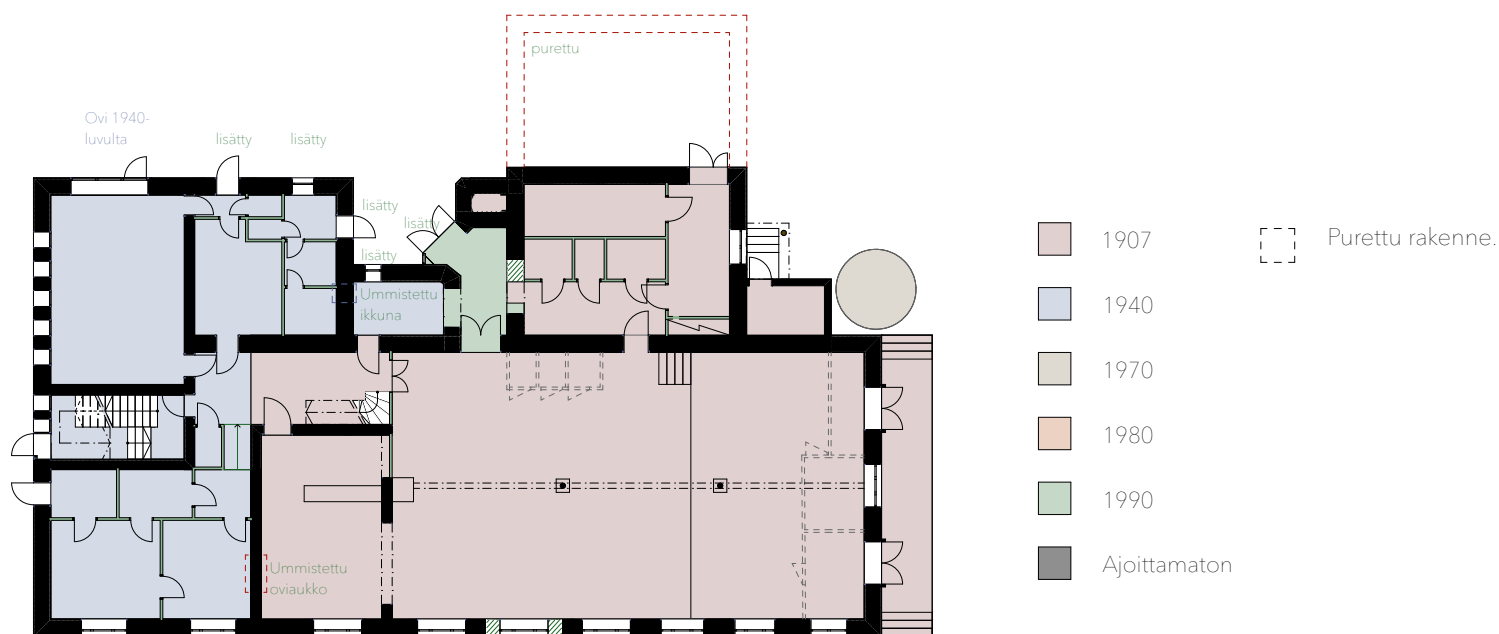

9.4 Rakennuksen päävaiheet

Meijerirakennuksen, kuten muidenkin pienteollisuusrakennusten, ensisijainen tarkoitus on palvella tuotantoprosessia. Meijeri on tuotantoprosessin kuori ja sen pohjaratkaisun säätelijä on voin ja juuston tuotantoteknologia. Siten meijerin muutoksia ohjasi ensisijaisesti valmistusprosessissa tapahtuva kehitys. (Tomminen 1993, 17, 22.) Laihian Osuusmeijerin päävaiheet jakautuvat neljälle vuosikymmenelle.

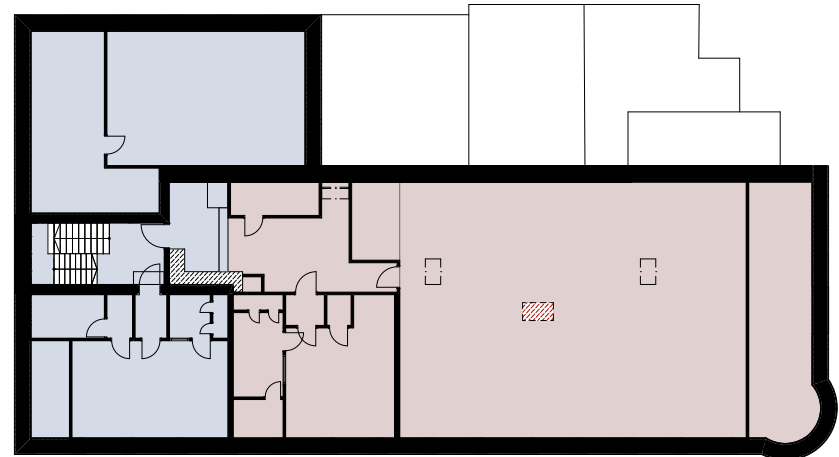
Massallisesti merkittävimmät muutokset ovat 1940-luvun laajennus ja 90-luvulla tehty konehuonesiiven osittainen purkaminen sekä tiilisavu-
piipun purkaminen. Tilamuutoksena merkittävin on ollut toisen kerroksen kaakkoispäädyn muutos asunnoiksi 1980-luvulla. Lisäksi suurin osa ikkunoista ja ovista on uusittu 1990-luvulla, lukuun ottamatta luoteen 1940-luvun ikkunoita, jotka ovat alkuperäiset.

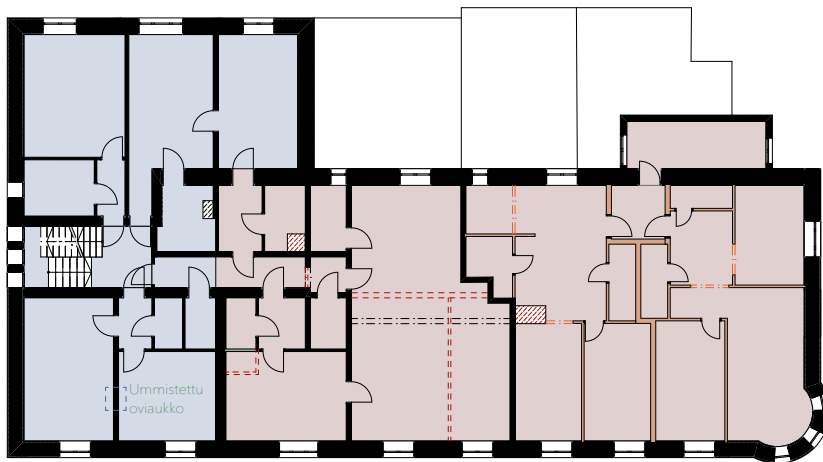
Kuva 22. Laihian Osuusmeijerin vaiheet: 1. kerros

Kuva 23. Laihian Osuusmeijerin vaiheet: Välikerros

Kuva 24. Laihian Osuusmeijerin vaiheet: Ullakko

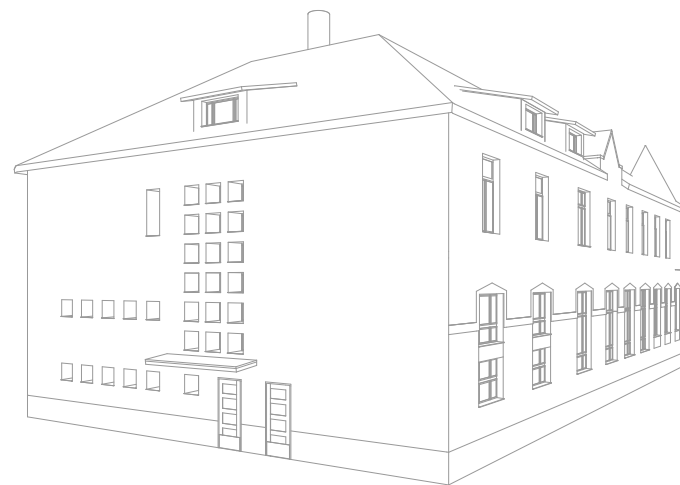

Kuva 25. Laihian Osuusmeijerin vaiheet: 2. kerros

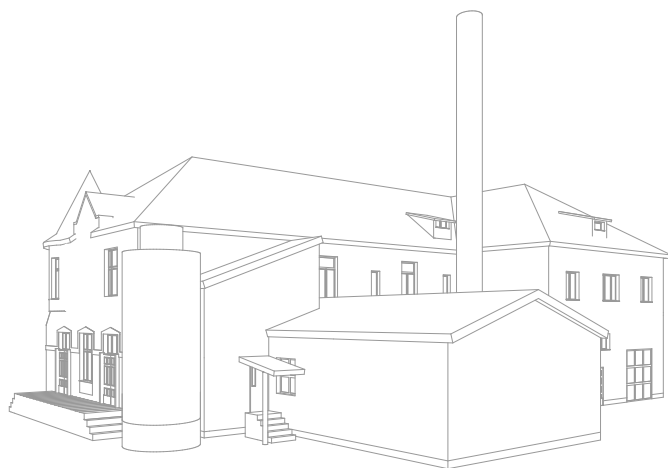

1907

1940

1970

1990

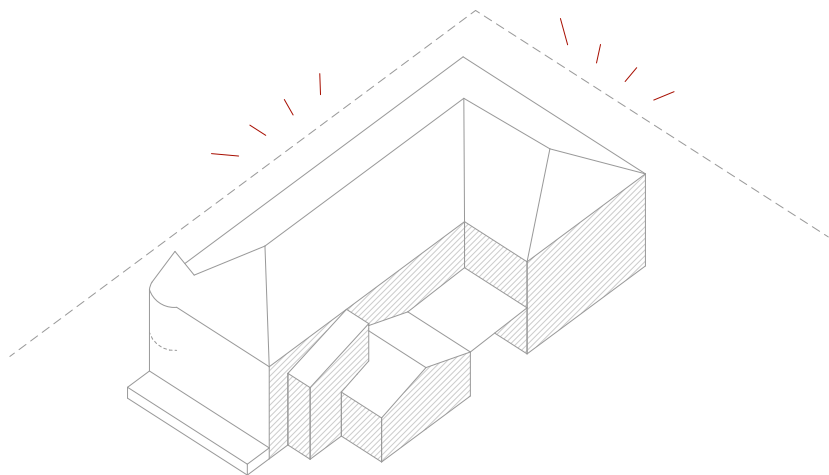
Kuva 26. Laihian Osuusmeijerin vaiheet: Massalliset muutokset

9.5 Rakennuksen nykytila

9.5.1 Massa ja muoto

Rakennuksen massa sijoittuu tontin luoteiskulmaan toistaen tontin rajaa. Massa on muodoltaan puhtaslinjainen ja hahmoltaan selkeä. Päämassa on kaksikerroksinen ja noudattelee L-kirjaimen muotoa. Katto muotona on aumakatto. 1907 valmistuneen osan massassa esiintyy jugend-tyylin piirteitä (Cainberg & Rintala 2003, 4). Näyttävien elementtien sijainti on toiseen kerrokseen, lounaan ja kaakon julkisivujen kulmaan sijoit-

tuva torninomainen erkkeri. Massasta on luettavissa rakennuksen teollinen menneisyys. Konehuone ja porrashuone erottuvat selkeinä ulokkeina; ne on sijoitettu tarkoituksenmukaisesti käyttötarkoitustaan ajatellen. Massa jakautuu avoimeen ja mykkään puoleen. Aukotus painottuu koilliseen ja lounaaseen, sisäpihan puoli on suljetumpi.

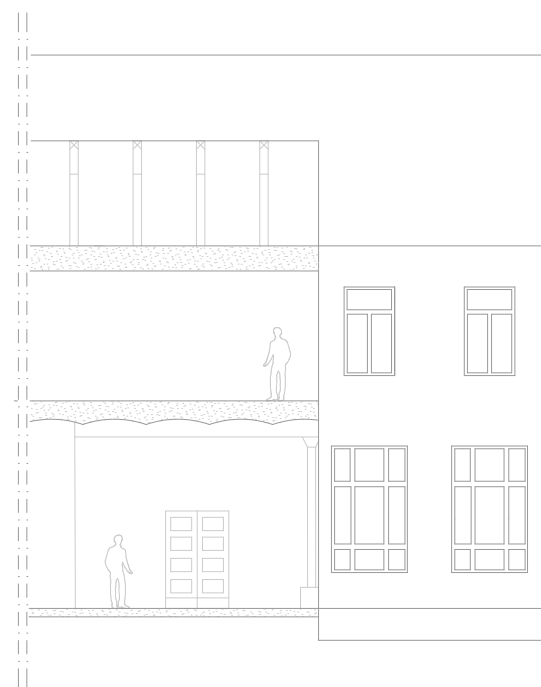
Kuva 27. Massa jakautuu avoimeen ja mykkään puoleen

9.5.2 Mitat ja suhteet

Rakennus erottuu ympäröivästä rakennuskannasta, sekä kooltaan että muotokieleltään. Julkisivut jakautuvat selkeästi pääjulkisivuihin (julkisivut kaakkoon ja lounaaseen) sekä arkisempaan puoleen (julkisivut koilliseen ja luoteeseen, ks. kuva 29). Pääjulkisivujen koristeaiheissa ja aukotuksessa on nähtävissä pyrkimys symmetriaan. Lastauslaiturista johtuen osa pääjulkisivujen ikkunoista asettuisi eri korkeusasemaan, joten aukotusta on "jatkettu" syvennyksellä. Näin aukotuksen korkeusasema noudattaa yhtenäistä linjaa. Rakennuksen huonekorkeuksista on luettavissa viitteitä pääjulkisivuista, sillä ikkunoiden koko noudattelee sisätilojen huonekorkeutta.

1940-luvun laajennusosa toteutettiin kolmikerroksisena ja se liitettiin 1907 valmistuneen kaksikerroksiseen massaan. Kerrosten lukumäärän vaihtuminen on luettavissa lounaan julkisivussa, sillä välipohja jakaa ensimmäisen kerroksen ikkunat laajennusosan kohdalla kahteen osaan. Laajennusosassa, erityisesti luoteen puoleisessa julkisivussa, on nähtävillä funktionalismille ominaista yksinkertaisuutta. Koristeaiheita ei ole käytetty laajennusosan julkisivuissa.

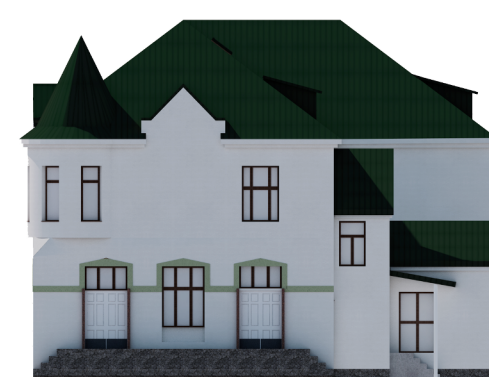
Porrashuoneen sijainti on luettavissa julkisivusta. Sisäänkäyntiä suojaa yksinkertainen lippakatos. Aukotus on toteutettu massiivitiilirakenteen asettamien rajoitusten puitteissa.

Kuva 28. Rakennuksen huonekorkeudet ovat luettavissa julkisivuista

lounaaseen

kaakkoon

koilliseen

luoteeseen

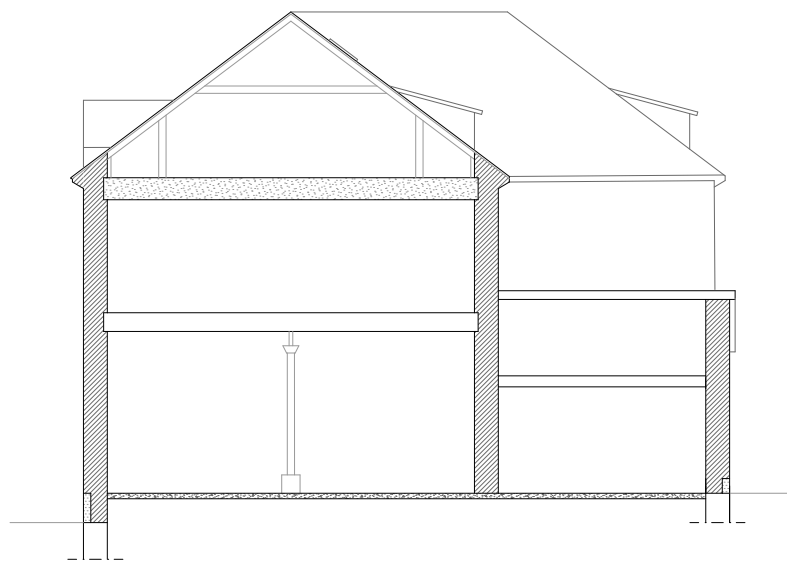
Kuva 29. Laihia Osuusmeijerin julkisivut

9.5.3 Rakenteet

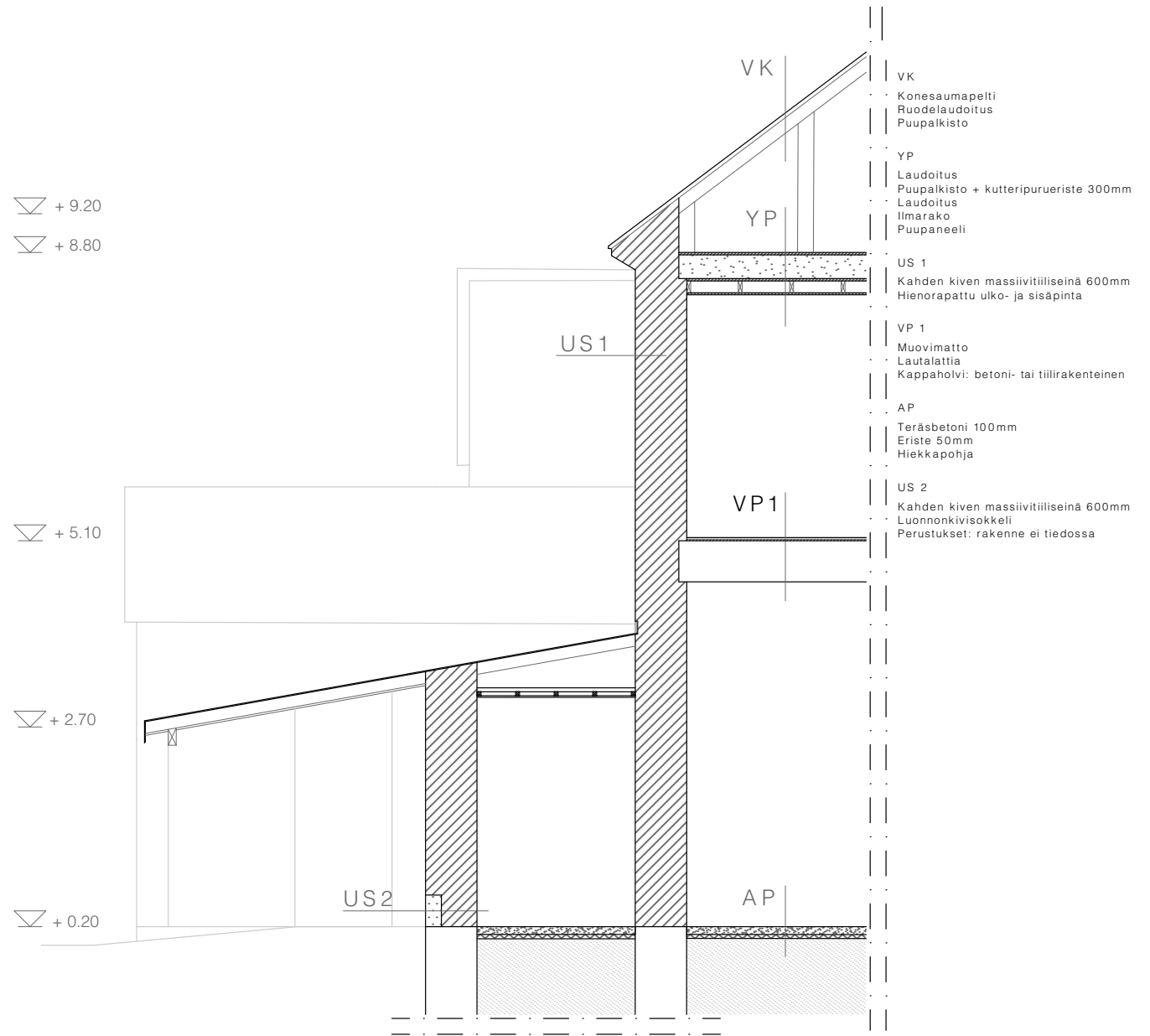
Rakennuksen kantava rakenne on kahden kiven massiivitiiliseinä. Rakennuksen sokkelit ovat luonnonkivi- ja tiilirakenteiset. Rakennuksen perustamistapa ei ole tiedossa. Yläpohja ja välipohjat ovat pääosin puurakenteisia. Meijerisalin kappaholviin ei ole tehty rakenneavausta, joten sen rakenne ei ole tiedossa. Rakennusajalle ominaisesti kappaholvi on joko tiili- tai betonirakenteinen. Rakennuksen alapohja on teräsbetonia. Väliseinät ovat tiili- ja betonirakenteisia. Osa ullakon väliseinistä on hirsirakenteisia. Vesikaton pintamateriaalina on konesaumattu pelti. Vesikattoa tukee puiset pilarit ja palkit sekä ruodelaudoitus. Rakenteita arkkitehtonisina elementteinä käsitellään luvussa 9.5.4. *Tila, mittakaava ja liike.*

Ensimmäisen kerroksen meijerisalissa on koneellinen tulo- ja poistoilmanvaihto. Muissa ensimmäisen kerroksen, välikerroksen ja toisen kerroksen tiloissa on koneellinen poistoilmanvaihto. Ullakkoasunnoissa ei ole koneellista ilmanvaihtoa.

Silmämääräisesti tarkasteltuna rakennuksen julkisivuissa on havaittavissa rappausvaurioita erityisesti vesipeltien ja syöksytorvien kohdalla. Myös sisätiloissa on havaittavissa muutamia rappauksen pintavaurioita.

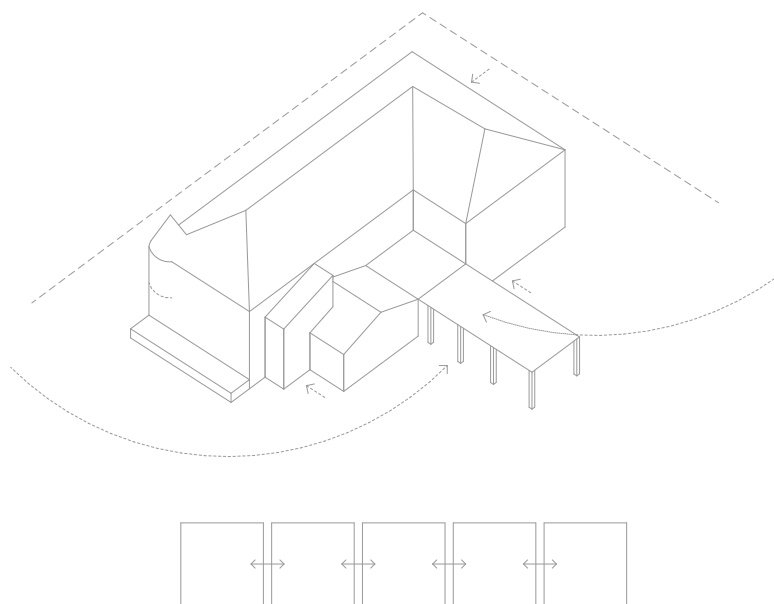
Kuva 30. Laihian Osuusmeijerin kantava rakenne on kahden kiven massiivitiiliseinä. Sokkelit ovat luonnonkivi- ja tiilirakenteiset. Yläpohja ja välipohjat ovat pääosin puuta, alapohja on teräsbetonia.

Kuva 31. Rakenneleikkaus: nykyiset rakenteet

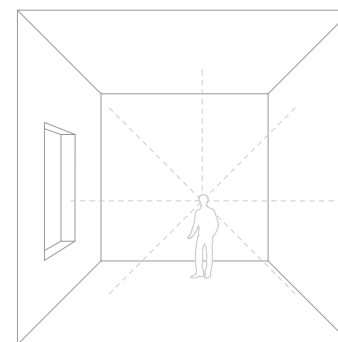
9.5.4 Tila, mittakaava ja liike

Rakennus näkyy kaikista lähestymissuunnista jo kaukaa. Laihiantieltä lähestyttäessä katse ohjautuu kohti rakennuksen pääjulkisivuja. Pääsisäänkäynti sijoittuu rakennuksen keskivaiheille, sisäpihan puolelle. Meijerin sisäänkäyntiä on korostettu yhdistämällä vuonna 2010 valmistuneen kirkkoherranviraston ja meijerin pääsisäänkäynnit katoksella.

Kuva 32. Rakennukseen pääsisäänkäynti sijoittuu sisäpihalle. Etelästä saavuttaessa rakennuksen katse ohjautuu rakennuksen pääjulkisivuihin. Rakennuksen sisätilat järjestäytyvät sarjanomaisesti rinnakkain.

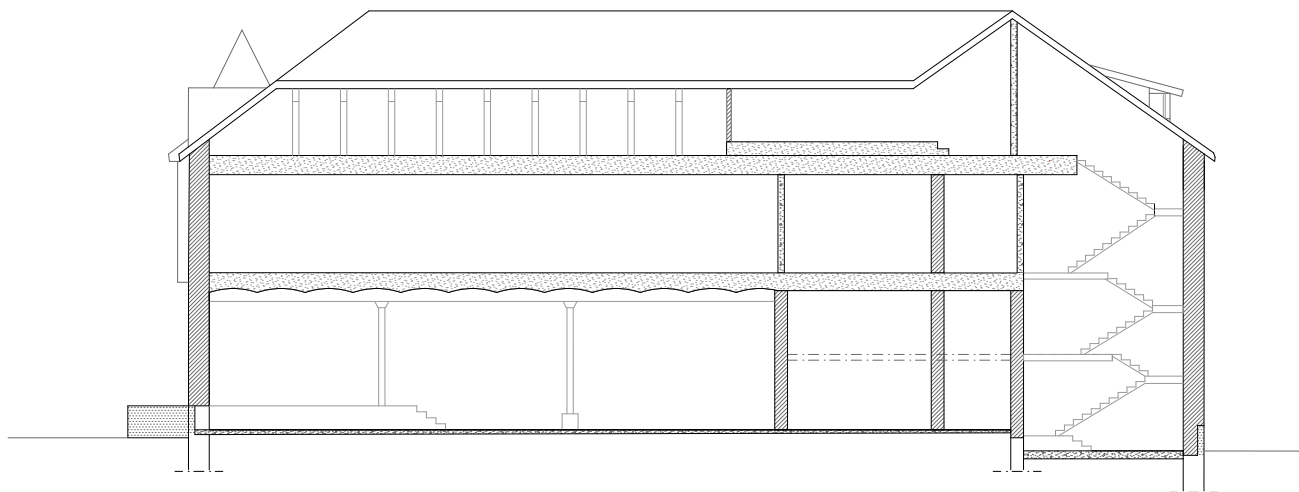
Tilan kokeminen muodostuu liikkeestä (Ching 2015, 252). Laihian Osuusmeijeriä ei ole kuitenkaan suunniteltu arkkitehtuuri edellä, vaan ensisijaisesti tuotantorakennuksen tarpeita ajatellen. Rakennuksen muoto noudattaa pääosin suoria linjoja, mikä on mahdollistanut valmistusprosessin toimivuuden kannalta tavoiteltujen selkeiden, suorakulmaisten huonetilojen muodostamisen (Tomminen 1993, 7). Rakennuksen tilat ovat siten melko yksinkertaisia. Katse rajautuu pääasiassa vaaka- ja pystysuoriin tasoihin. Tilat rajautuvat voimakkaasti, sillä aukotus on melko vähäistä.

Kuva 33. Laihian Osuusmeijeri on suunniteltu tuotantorakennuksen tarpeita ajatellen. Tilat ovat luonteeltaan pelkistettyjä.

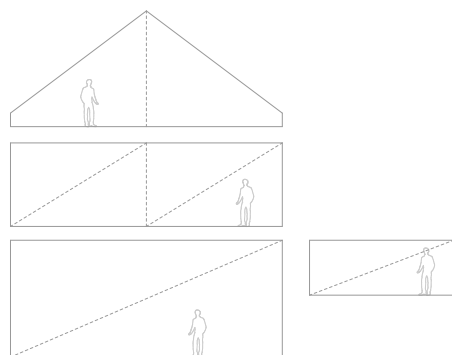
Rakennuksen tilat jakautuvat selkeästi käytävänomaisiin liikennetiloihin sekä käyttötiloihin. Tilat järjestäytyvät sarjanomaisesti rinnakkain. Portaikot sijaitsevat liikennetilojen yhteydessä, erillään käyttötiloista. Tilallisia yhteyksiä kerrosten välillä ei synny. Rakennuksen pohjakaavaa on käsitelty tarkemmin suomalaista osuusmeijeriä rakennustyyppiä käsittelevässä luvussa 8.3 *Massa ja pohjaratkaisut*.

Rakenteet tuovat rakennukseen tilallista mielenkiintoa ja kertovat osaltaan rakennuksen teollisesta historiasta. Lastauslavan luoma tasoero jakaa meijerisalin selkeästi kahteen osaan. Pilareilla on rakenteellinen funktio kappaholvin kannattajina, eivätkä ne rajaa tilaa, vaan tila säilyy yhtenäisenä ja avarana. Meijerisalin kappaholvi tuo tilaan vanhan rakennuksen henkeä ja arvokkuutta. Moninainen kattomuoto toimii myös akustiikkaa parantavana elementtinä (Ching 2015, 132).

Kuva 34. Tilallista mielenkiintoa synnyttävät lastauslavan muodostama tasoero sekä meijerisalin kappaholvi. Aumakatto luo ullakolle tilallista vaihtelua ja puiset kattorakenteet rytmittävät tilaa.

Rakennuksen jokaisen kerroksen tilat eroavat mittakaavaltaan. Ensimmäisen kerroksen meijerisali on korkea ja avara, yhtenäinen tila. Huonekorkeus on noin 4,5 metriä. Tilantuntu on hallimainen. Toisen kerroksen huonekorkeus on noin 3 metriä ja kerroksen tilat jakautuvat vaihtelevasti suurempiin ja pienempiin tiloihin. Kerroksen tilantuntu on tavanomainen, mutta kotoisa ja miellyttävä. Välikerros on alikorkea, sillä sen huonekorkeus on 2 metriä. Välikerroksen tilat ovat myös pinta-alaltaan melko pienikokoisia. Välikerros tuntuu miellyttävältä vain väliaikaiseen oleiluun. Ullakko on tilallisesti moninainen kerros, sillä aumakatto luo kerrokseen tilallista vaihtelua. Erityisen mielenkiintoinen tila on kylmäullakko, jossa tila aukeaa koko rakennuksen leveydeltä. Puiset katto-rakenteet tuovat tilaan rytmiä.

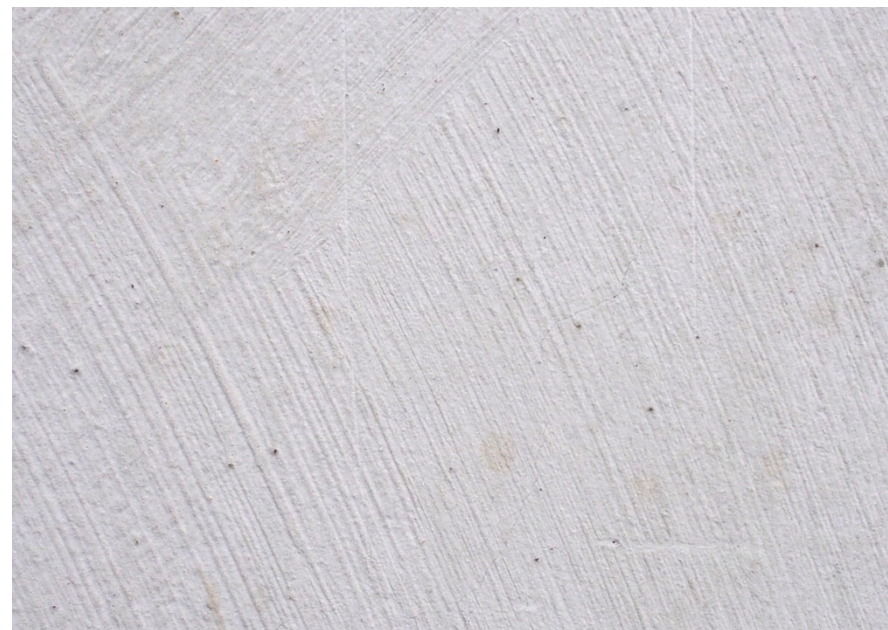

Kuva 35. Tilojen mittakaava vaihtelee rakennuksen kerrosten välillä

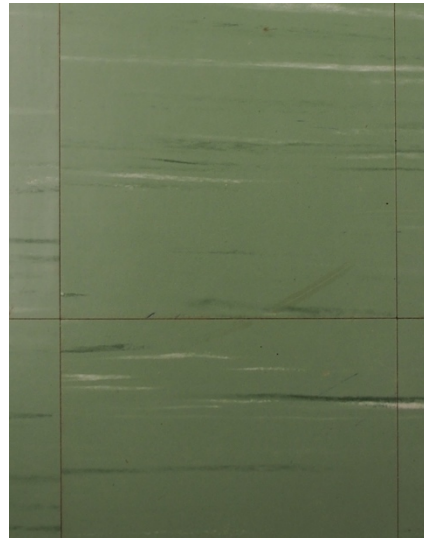
9.5.5 Pinnat, materiaalit ja värit

Rakennuksen ulkoseinät ovat pinnaltaan vaaleaa sileäksi hierrettyä rapausta. Lastauslaituri on harmaata luonnonkiveä. Myös sokkelit on verhoiltu harmaalla luonnonkivellä. Lastauslaiturin ovia reunustaa punertava luonnonkivikehys. Pääjulkisivuilla on näyttäviä koristeaiheita. Lisäksi pääjulkisivujen ensimmäisen kerroksen ikkunoita reunustavat vihertävät koristerappaukset. Aumakatto on konesaumattua peltiä ja se on väritään tumman vihreä. Fasadi- ja päätykoristelussa esiintyy jugendin piirteitä (Cainberg & Rintala 2003, 4).

Rakennuksen sisäseinät ovat sävyltään pääsääntöisesti valkoisia tai vaalean sinertäviä. Ensimmäisen kerroksen lattian pintamateriaalina on käytetty klinkkerilaattaa sekä muovimattoa. Välikerroksen ja toisen kerroksen lattian pintamateriaalina on muovimatto. Ullakon lattia materiaalina on osin lankkulattia, osin muovimatto. Ulko-ovet ovat pääsääntöisesti teräsovia. Sisäovet ovat teräs- ja puuvia. Ikkunapuitteet ovat puuta. Ikkunalaudat ovat betonia ja puuta.

Kuva 36. Kuvasarja julkisivumateriaaleista: Julkisivumateriaalit ovat säilyneet alkuperäisen kaltaisina ja muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden

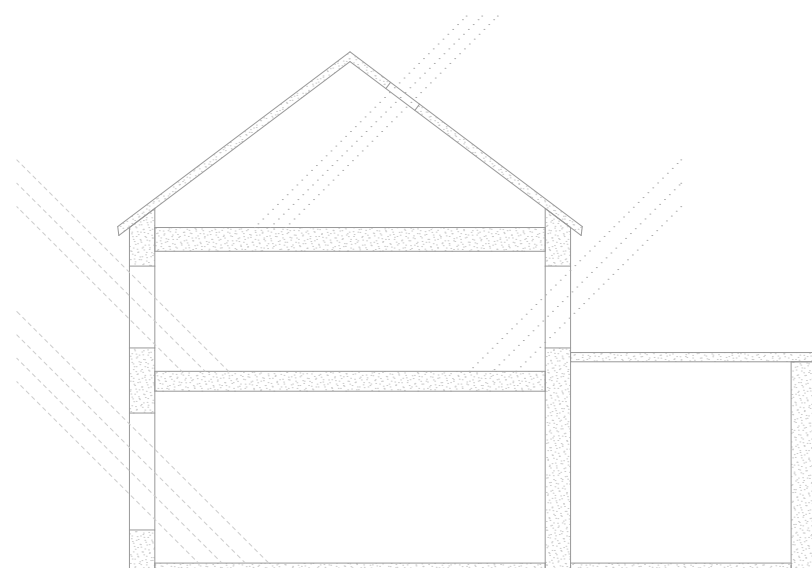

Kuva 37. Kuvasarja sisätilojen materiaaleista: Osa sisätilojen pintamateriaaleista on muutettu 90-luvun peruskorjauksen yhteydessä. Pintamateriaalit ja sisätilojen värimaailma eivät muodosta tällä hetkellä yhtenäistä kokonaisuutta.

9.5.6 Aika, valo ja varjo

Meijerisalin suunnittelussa runsas luonnonvalo on ollut tärkeä lähtökohta (Tomminen 1993, 7). Tämä näkyy selkeästi myös Laihian Osuusmeijerin tilasuunnittelussa. Rakennuksen aukotus painottuu ensimmäisen kerroksen lounaan julkisivuun, eli meijerisalin puolelle. Sen sijaan ensimmäisen kerroksen koillispuolen palvelevat tilat jäävät miltei ilman luonnonvaloa. Toisen kerroksen aukotus on selkeästi tasapainoisempaa julkisivujen välillä. Ullakon pienistä kattoikkunoista siivilöityy valoa muuten melko pimeään tilaan.

Aukotuksen toispuolisuus korostaa ajan merkitystä luonnonvalon aikaansaamalle vaihtelulle. Luonnonvalo on erilaista vuorokaudenajasta, vuodenajasta, säätilasta ja paikasta riippuen. Muutokset luonnonvalossa heijastuvat siihen, miten koemme tilan, sen värit ja tekstuurit. Varjon leikki tuo esiin tilan muotoja, vahvistaen ja häivyttäen. Luonnonvalon määrä vaikuttaa myös tilan tunnelmaan. (Ching 2015, 186-187.) Koska Laihian osuusmeijerin tilat ovat melko yksiulotteisia, ei voimakasta valon ja varjon leikkiä synny.

Kuva 38. Laihian Osuusmeijerin aukotus painottuu lounaan julkisivuun

9.5.7 Kestävä rakentaminen

Rakentamisen ja rakennusten käytön osuus kaikesta energiankulutuksesta on merkittävä, noin 40%. Noin 10-20 % rakennuksen elinkaaren aikana tarvitsemasta energiasta kuluu rakennusaineiden valmistamiseen sekä rakentamiseen. Olemassa oleviin rakennuksiin on käytetty runsaasti niin työtä, raaka-aineita kuin energiaakin. Olemassa olevan rakennuskannan ylläpitäminen on osa kestävästä rakentamisesta. (Taipale 2011, 216-219.)

Noin 80-90 % rakennuksen elinkaaren aikana tarvitsemasta energiasta syntyy kuitenkin käytön aikaisesta kulutuksesta. Tämän vuoksi myös korjausrakentamisessa tulee kiinnittää huomiota energiatehokkuuteen. (Taipale 2011, 216-217.) Vanhan rakennuksen energiatehokkuutta ei lähtökohtaisesti kannata kuitenkaan parantaa miettimättä rakennusta kokonaisuutena. Esimerkiksi Museoviraston lisälämmöneristämistä käsittelevä korjauskortti (2010) käsittelee lisälämmöneristämistä vanhan rakennuksen ehdoilla. Suojellun rakennuksen luonne tai ulkonäkö ei saa muuttua energiatehokkuutta parannettaessa tavalla, jota ei voida hyväksyä (MRL, 117g §).

Laihian Osuusmeijeri on säilynyt jo 112 vuotta. Voidaan siis todeta, että aikalaiset olivat oikeassa ajatellessaan massiivitiilirakenteen olevan kestävä ja pitkäikäinen ratkaisu (Tomminen 1993, 104). Rakennuksen tulisi olla helposti huollettavissa, korjattavissa ja muunneltavissa – myös jatkossa (Hänninen, 2010, 45).

9.6 Kohteen suojeluarvot

Osana tätä opinnäytetyötä tuodaan esille kohteen suojeluarvot. Suojeluarvojen pohjalta määritellään säilyttämisen arvoiset ja muuntelua kestävät rakennusosat, tilat ja elementit. Arvofilosofinen ajattelu on tärkeä osa asiantuntevaa suunnittelutyötä (Vuojala 2014, 130). Arvottamisessa keskitytään erityisesti kohteen rakennushistoriallisiin ja arkkitehtonisiin arvoihin, sillä ne ovat keskeinen rakennusperinnön arvoluokka (Passoja 2003, 25).

Laihian Osuusmeijeri on valmistunut vuonna 1907. Meijerin on todettu olevan rakennushistoriallisesti arvokas (Cainberg & Rintala 2003, 78). Rakennus kuuluu seitsemään prosenttiin Suomen rakennuskannasta, joka on rakennettu ennen vuotta 1920 (Ylimaula 2017, 10).

Rakennuksen korkea ikä luo osaltaan rakennushistoriallista arvoa. Historialliset rakennukset kertovat menneisyydestä ja toimivat paikallisina maamerkkeinä (Passoja 2003, 26). Lisäksi Laihian Osuusmeijerillä on todettu olevan historiallista arvoa teollisuushistoriallisesti arvokkaana rakennuksena (Karhunmaa 2012, 77).

Kulttuurihistoriallista arvoa luo rakennuksen tyyppisyys esimerkiksi aikakauden tai rakennustyyppin edustajana (Kovalainen 2003, 161). Meijeriä rakennustyyppinä käsittelevässä luvussa 8.3. *Massa ja pohjaratkaisut*, esille tuotujen seikkojen pohjalta voidaan todeta, että Laihian Osuusmeijerissä on havaittavissa selkeitä yhtymäkohtia 1900-luvun alkupuolen meijereille ominaiseen junatyyppi-pohjaratkaisuun. Toisaalta Laihian Osuusmeijeri on paikallisesti harvinainen jugend-arkkitehtuurin edustaja. Myös harvinaisuus on yksi rakennuksen kulttuurihistoriallista arvoa luova tekijä (Kovalainen 2003, 161).

Laihian Osuusmeijerin on katsottu olevan osa Laihian kulttuuriperintöä ja kulttuuriympäristön identiteettiä (Cainberg & Rintala 2003, 1). Meijerillä voidaankin katsoa olevan paikallishistoriallista arvoa: Rapilan mu-

kaan (1983, esipuhe) meijeritoiminta on ollut avainasemassa laihialaisen maatalouden kehityksessä. Meijeri on yli satavuotisen historiansa aikana ollut osa laihialaisten elämää niin teollisuusrakennuksena kuin myöhemmin kokoontumistilanakin; Laihialla tuskin asuu ihmistä, joka ei tuntisi meijerirakennusta tavalla tai toisella.

Arkkitehtoniset arvot liittyvät rakennuksen massaan, muotoon, ulkoasuun sekä sisätiloihin ja kiinteään sisustukseen (Passoja 2003, 25-26). Laihian Osuusmeijerin massassa sekä fasadi- ja päätykoristelussa esiintyy jugend-tyylin piirteitä. Rakennuksen on todettu olevan kyläkuvallisesti merkittävä. (Cainberg & Rintala, 2003, 4.)

Rakenteellinen autenttisuus, aitous ja alkuperäisyys, kasvattaa osaltaan kulttuurihistoriallista arvoa (Passoja 2003, 26). Laihian Osuusmeijerissä on säilynyt autenttisia arkkitehtonisia elementtejä, kuten meijerisalin lastauslaituri, kappaholvi sekä pilarit ja palkki. Autenttiset elementit kertovat rakennuksen teollisesta menneisyydestä. Yli sadan vuoden takainen käsityön jälki näkyy yhä työstetyissä luonnonkivissä sekä ullakon piilutuissa hirsiseinissä. Massiivitiilirakenne sekä meijerisalin kappaholvit ovat nykyisin harvoin käytettyjä rakennetyyppejä. Myös luonnonkiven

käyttö rakenteissa (sokkeli ja lastauslaituri) on paikallisesti hyvin poikkeavaa.

Suunnittelijan tehtävänä on myös pohtia, miten kohteen arvot ovat säilyneet ja mahdollisesti muuttuneet tehtyjen korjaustöiden yhteydessä (Kovalainen 2003, 161). Laihian Osuusmeijerissä tehdyt muutokset ovat vaikuttaneet ulkoarkkitehtuurin osalta rakennuksen hahmoon. Rakennuksen massasta on kuitenkin luettavissa sen vaiheet ja teollinen menneisyys (ks. luku 9.5 *Rakennuksen nykytila*). Sisäarkkitehtuurin osalta suurempi vaikutus tehdyillä korjauksilla on ollut tilojen ilmeeseen ja luonteeseen, rakennuksen henkeen. Kovalainen (2003, 171) toteaaakin, että edellisiin korjaustöihin suhtautuminen ja niiden arvottaminen on yksi korjausrakentamisen haasteista. Arvojen menettämistä voi tarkastella myös käyttötarkoituksen muutoksen näkökulmasta. Raatikainen (2011, 205) toteaa, että jo Vitruvius Pollio näki käytettävyyden yhtenä rakennuksen ulottuvuutena ja arvona. Haastavaan asemaan saattavat asettua rakennukset, joiden alkuperäinen käyttötarkoitus on lakannut kokonaan. Kulttuuriperinnön suojelun kannalta on ongelmallista, mikäli käyttötarkoituksen muutos synnyttää ristiriidan rakennuksen esteettisten ominaisuuksien kanssa. (Raatikainen 2011, 205.)

Taulukossa 1 on määritelty esitettyjen suojeluarvojen pohjalta säilyttämisen arvoisiksi katsotut rakennusosat, tilat ja elementit. Lisäksi on määritelty muuntelun tai purkamisen kestävät rakennusosat, tilat ja elementit.

Kuva 39. Kaakon ja lounaan julkisivujen kulmaan sijoittuva tornimainen erkkeri on yksi rakennuksen näyttävimmistä elementeistä. Erkkeri tuo toisen kerroksen asuntoon arvorakennuksen henkeä ja kasvattaa asunnon tilallista mielenkiintoisuutta.

Taulukko 1: Säilyttämisen arvoiset ja muuntelua kestävät rakennusosat, tilat ja elementit

LAIHIAN OSUUSMEJERISSÄ SÄILYTETTÄVÄT ELEMENTIT:	
Rakennuksen ulkohahmo: Massa, muoto	Konesiiven purkaminen mahdollistaisi aukotuksen lisäämisen. Konehuonesiipeä ei saa purkaa, sillä moninainen massa kertoo rakennuksen teollisesta menneisyydestä. Konehuonesiipi on myös olennainen osa alkuperäistä pohjaratkaisua ja massaa.
Julkisivut: Aukotus, materiaalit ja väriyty, julkisivukoristeet, alkuperäiset teräsovet, puuikkunat, lastauslaituri	Eryisesti rakennuksen pääjulkisivut (julkisivut kaakkoon ja lounaaseen) säilytettävä. Koillisen julkisivu on moninaisuutensa vuoksi vähiten herkkä muutoksille.
Vesikatto: Kattomuoto, räystäsdetaljit, materiaalit ja väriyty	Eryisesti rakennuksen pääjulkisivujen puoleiset harjat tulee säilyttää olemassa olevan kaltaisena. Mahdollisesti lisättävä talotekniikka on suotavaa sijoittaa sisäpihan puoleiselle harjalle.
Sisätilat: Meijerisali, lastauslava, pilarit, palkki, kappaholvi, betoniset ikkunapenkit. 1940-luvun portaikko, kaiteet ja käsijohteet. 1940-luvun ullakkoasunnot.	Meijerisali on tiloista rakennushistoriallisesti merkittävin. Sen avara luonne tulee säilyttää. Sisätilojen autenttiset elementit tulee säilyttää.
Ympäristö: Lastauspiha, vanha puusto	Lastauspiha on ollut merkittävä osa meijerin toimintaa. Lastauspihan avara luonne tulee säilyttää. Rakennuksen tulee säilyttää kyläkuullisesti merkittävä asema päälähestymissuunnista.
MUUNTELUA KESTÄVÄT / POISTETTAVAKSI SALLITUT ELEMENTIT:	
Maitosäiliön perustukset	Ei tunnistettavissa alkuperäiseen tarkoitukseensa
Savupiipun perustukset	Ei tunnistettavissa alkuperäiseen tarkoitukseensa
2. kerroksen kaakon puoleiset 80-luvun asunnot	Ei merkittävä osa rakennuksen historiaa
90-luvun peruskorjauksen tilamuutokset	Ei merkittävä osa rakennuksen historiaa
90-luvun peruskorjauksen materiaali- & väriälynnat	Eivät tue teollisen arvorakennuksen henkeä
Kiinto- ja irtokalusteet	Eivät tue teollisen arvorakennuksen henkeä

9.7 Päätelmät vaihtoehtosuunnitelmien lähtökohdiksi

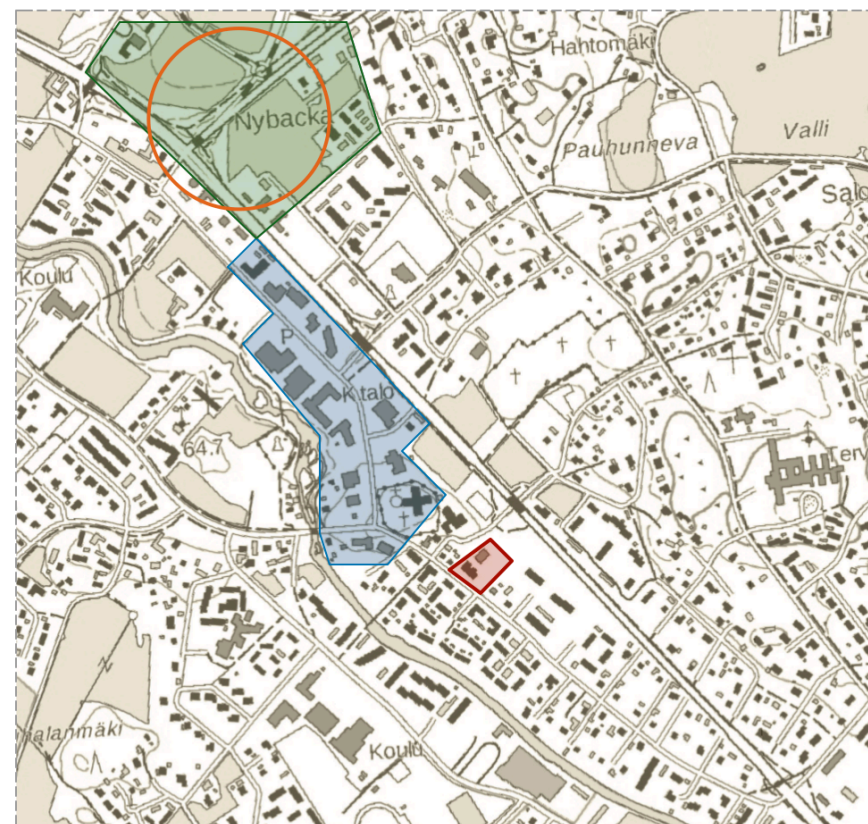
Käyttötarkoituksen muutos on tasapainoilua rakennuksen ominaisuuteen, käytettävyyden ja taloudellisen panoksen välillä. Pahimmassa tapauksessa käyttötarkoituksen muutos voi tuhota rakennuksen ominaisuuteen, mikäli rakennusta muutetaan käytettävyyden vaatimukset edellä (Vuojala 2014, 133). Toisaalta hyvin harvoin rakennuksen tulevaisuus on turvattu, ellei rakennuksella ole käyttöarvoa (Passoja 2003, 24). Rakennuksen toleranssi, kyky sietää muutoksia, on sidoksissa rakennuksen muotokieleeseen. Valiomuotoinen, ehjä arkkitehtoninen kokonaisuus on hyvin herkkä muutoksille, kun taas monista rakennusvaiheista muodostunut moninainen massa sietää muutoksia paremmin. (Helander 2014, 17.) Lisäksi korjaamisen tulee olla taloudellisesti kestävä (Erwe 2011, 14). Mikäli motivaatio puuttuu, rakennuksen säilymistä tukevat toimenpiteet jäävät tekemättä, ja rakennus rapistuu. (Pihkala 2003, 149.)

Osana korjausrakentamisen suunnitteluprosessia suunnittelijan on hyvä pohtia kohderakennuksen tilakokonaisuuksien soveltumista erilaisiin käyttötarkoituksiin ja tilankäyttötapoihin. Tämä tapahtuu vertailemalla eri vaihtoehtoja ja niiden edellyttämiä muutosvaatimuksia. (Lehtinen, 2016.)

9.7.1 Potentiaalisten käyttötarkoitusten kartoittaminen

Rakennukselle sopivan käyttötarkoituksen kartoittamisessa tulee ottaa huomioon kohteen nykytila, sijainti, liikenneyhteydet, kaavatilanne sekä alueen palvelut ja toiminnot. Lisäksi tulee kartoittaa mahdolliset alueelliset tarpeet ja kehitysnäkymät. (Kiiras & Tammilehto, 2014, 72, 75.) Kohteen sijaintia, tonttia, liikenneyhteyksiä sekä kaavatilannetta käsitellään luvussa 9.3 *Sijainti*. Kohteen tämän hetkistä luonnetta käsitellään luvussa 9.5. *Rakennuksen nykytila*. Tämä luku käsittelee alueen palveluita ja toimintoja sekä alueellisia tarpeita ja kehitysnäkymiä.

Laihian kauppaja palvelutarjonta on keskittynyt keskustaan Kauppatorin varrelle (Kuokkanen & Salminen 2014, 4). Laihian ydinkeskustan tuntumassa Kyröntien ja valtatie 3:n (Vaasantie / Tampereentie) risteysalueella on käynnissä mittava tiehanke, jonka valmistumisen arvellaan vauhdittavan liikerakentamista uuden risteysyhteyteen (Kuokkanen & Salminen 2014, 10). Risteysalueella on tontti, jonka omistaa Ruokakeskon Kiinteistöt Oy. Kaava mahdollistaa liikerakentamisen tontille. Myös kauppakeskukselle on kaavailtu aluetta samaan yhteyteen.

Kuva 40. Laihian kauppa- ja palvelukeskus. Kuvassa on esitettyä punaisella Laihian Osuusmeijerin tontti, sinisellä nykyinen keskus sekä vihreällä tiehankkeen vaikutuspiiri. Oranssi ympyrä kuvaa keskustan uutta painopistettä.

(Kuokkanen & Salminen 2014, 10, 16.) Hankkeiden toteutuessa keskustan painopiste siirtyisi kohti pohjoista. Laihian kunnan teettämän kaupallisen selvityksen mukaan kaupallisille palveluille ja ravintoloille löytyy toimintaedellytyksiä pääosin ydinkeskustasta. Lisäksi toimintaedellytyksiä saattaa löytyä ydinkeskustan ulkopuolelle sijoittuvien päivittäistavarakauppojen ja huoltoasemien yhteydestä. Vuonna 2010 42 % Laihian työvoimasta kävi töissä Vaasassa. Vaasaan suuntautuva työssäkäynti kasvattaa osaltaan ostovoiman ulosvirtausta Vaasaan. (Kuokkanen & Salminen 2014, 15, 26.)

Tilastokeskuksen väestöennusteen (2013) mukaan Laihian kunnan asukasmäärä on kasvava koko ennusteen ajan vuoteen 2040, jolloin Laihialla ennustetaan asuvan noin 9300 asukasta. Suurin osa väestönkasvusta tulee sijoittumaan Laihian keskusta-alueelle (Kuokkanen & Salminen 2014, 14). Asuntojen täydennysrakentamiselle tulisi siten olemaan kysyntää. Keskustapainotteisen väestönkasvun lisäksi asuntojen täydennysrakentamista puoltaa keskustan julkisen ja kaupallisen palveluverkon, sekä paikallisten työpaikkojen läheisyys. Myös kunnallistekniset verkostot ovat valmiina tai melko vähäisin kustannuksin toteutettavissa. (Vesisenaho 2003, 17-18.)

9.7.2 Korjausasteen minimoinnin näkökulma

Rakennushistoriallisesti tarkasteltuna korjausasteen minimointia puoltaa rakennuksen säilyttämisen näkökulma. Rakennuskannan arvot ovat sitoutuneena vanhoissa, autenttisisissa materiaaleissa, joten turhaa uusimista ja liian laajaa korjausta tulee välttää. *Hyvin* korjaamisella tarkoitetaan usein korjausrakentamisen lähestymistä uudisrakentamisen periaatteiden kautta. *Oikein* korjaamisella puolestaan tarkoitetaan rakennussuojelun kannalta oikeaa korjaustapaa. (Kovalainen 2003, 171). Rakennussuojelun kannalta tulisi suosia entistävää korjausta, jossa käytetään alkuperäisiä rakennustapoja ja -materiaaleja. (Pihkala 2003, 156-157).

Rationaalisesti tarkasteltuna korjaushankkeessa tulee pyrkiä tilojen käytön tehostamiseen ilman teknisesti ja taloudellisesti raskaita korjaustöitä. Tiloille tulisi löytää sellaista käyttöä, joka ei edellytä suuria tilamuu-toksia. Raskaidenkaan korjaustöiden jälkeen tilojen soveltuvuus ei välttämättä vastaa tarpeeseen parhaalla mahdollisella tavalla. (Tolman 2003, 120.) Liian tarkkarajaisesti räätälöity käyttötapa ei myöskään joustu mahdollisten uusien tarpeiden edessä, mikä johtaa uuteen

muutostarpeeseen (Lehtinen, 2016). Käyttötarkoituksen muutos tuo mukanaan myös talotekniikan edellyttämät muutokset. Käyttötarkoituksen tulisi soveltua myös taloteknisiltä vaatimuksiltaan olemassa olevaan rakennukseen, jotta talotekniikka onnistutaan sovittamaan ilman merkittävää vaikutusta rakennuksen ilmeeseen. (Helander 2011, 167.)

9.7.3 Taloudellisen kannattavuuden näkökulma

Rakennuksen omistamiseen liittyy aina ylläpitokustannuksia. Suojellun rakennuksen purkaminen on äärimmäinen vaihtoehto, mutta rakennuksen korjaamisen tulee olla taloudellisesti kestävä (Erwe 2011, 14). Korjaushankkeeseen liittyy siten myös rakennuksessa tapahtuva arvon muutos. Parhaassa tapauksessa korjaushanke kasvattaa rakennuksen arvoa, pahimmillaan pilaa sen. Taloudellisen hyödyn tavoittelu voi liittyä korjaushankkeessa esimerkiksi myyntiarvon nostamiseen tai myyntiarvon säilyttämiseen. (Tolman 2003, 123.)

Korjaushankkeen taloudellisuuteen voidaan pyrkiä kustannusten minimoinnilla. Kustannusten minimoinnin vaihtoehtona kilpailuetua voidaan kuitenkin pyrkiä luomaan myös erikoistumisen avulla. Alhaise hinnan sijaan pyritään tarjoamaan jotain ainutlaatuisempaa, josta käyttäjät

ovat myös valmiimpia maksamaan hieman enemmän. (Kiiras & Tammilehto 2014, 77-78.) Pitkäjänteisemmän kustannusajattelun perusidea on, että hankkeelle sallitaan hieman enemmän kustannuksia, mutta niiden ansiosta saavutetaan muun muassa parempaa esteettistä laatua sekä suurempaa tuottopotentiaalia rakennukselle (Tolman 2003, 126). Suositun kiinteistön sijainti voi myös nostaa lähiympäristön muiden kiinteistöjen arvoa (Kiiras & Tammilehto 2014, 46).

Suojeltujen rakennusten korjaushankkeessa taloudellisen tavoittelun painetta voidaan pyrkiä vähentämään hakemalla erityyppisiä avustuksia. Esimerkiksi maaseudun kehittämiseen suunnattua investointitukea voidaan hakea ELY-keskuksilta ja paikallisilta EU:n maaseuturahaston rahoittamilta Leader-toimintaryhmiltä (Jaatinen ym. 2013, 3).

9.7.4 Rakennushistoriallinen näkökulma

Vaatus rakennushistoriallisen näkökulman vaalimisesta on kirjattu lakiin. Maankäyttö- ja rakennuslaki (118 §) edellyttää, ettei rakennuksen korjaus- ja muutostyössä turmella historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa. Korjaus- ja muutostöiden lähtökohtana tulee olla rakennuksen arvokkaan luonteen säilyminen. Toivottavaa kuitenkin olisi, ettei rakennussuojelua nähtäisi pakon sanelemana toimintana, vaan säilyttäminen nähtäisiin ennen kaikkea yhteisen kulttuuriperintömme vaalimisena sukupolvelta toiselle (Cainberg & Rintala 2003, 3). Rakennetun historian kautta pystymme kokemaan ajan kulun ja historiallisuuden. Vanhat miljööt, niiden rakennukset ja esineet välittävät kokemuksia, joita ei ole suunnittelemalla mahdollista luoda. Ajallinen ja tyylillinen kerrostuneisuus antavat ympäristölle rauhoittavan jatkuvuuden tunteen. (Pallasmaa 2011, 201-202.)

Hedelmällisin tilanne arkkitehtuurin suojelulle on silloin, kun kiinteistön omistaja on tietoinen rakennuksen rakennustaiteellisista ja kulttuurihis-

toriallisista arvoista ja näkee säilyttämisen edellyttämät toimenpiteet taloudellisten perusteluiden lisäksi myös kulttuuritekona. Käyttäjien tulisi voida kokea rakennuksen tuovan lisäarvoa omalle toiminnalleen. (Aho 2011, 132.)

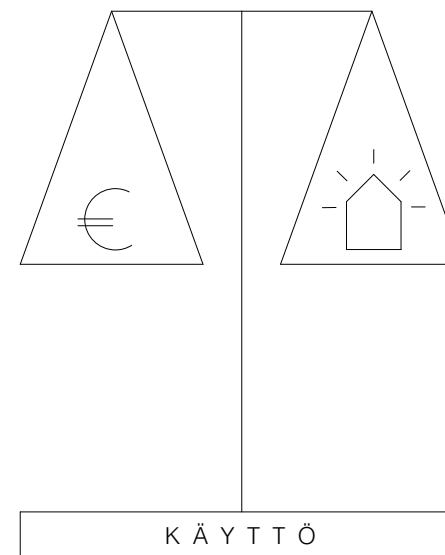
9.7.5 Yhteenveto

Rakennuksen säilyminen edellyttää toimivaa käyttötarkoitusta sekä taloudellista kannattavuutta (Passoja 2003, 24; Erwe 2011, 14). Rakennussuojelussa ei ole kuitenkaan mieltä, elleivät suojeluarvot säily (Vuojala 2014, 132). Suunnittelijan tehtävänä on pyrkiä luomaan yhtälö, jossa rakennushistoriallisten, käyttö- ja taloudellisten arvojen välillä vallitsee kohteeseen sopiva tasapaino.

Siten päädyttiin seuraaviin vaihtoehtosuunnitelmiin:

1. Mahdollisimman vähäinen korjausaste
2. Talousohjattu näkökulma
3. Rakennushistoriallinen näkökulma

Vaihtoehtosuunnitelmien tarkoituksena on selvittää, millaisia vaikutuksia näkökulmaa painottavilla suunnitteluratkaisuilla on kohteen arkkitehtonisiin arvoihin sekä käyttöarvoon ja taloudelliseen arvoon. Vaihtoehtosuunnitelmien pohjalta laaditaan luonnostasoinen Laihian Osuusmeijerin muutossuunnitelma, joka esitellään tämän tutkielman luvussa 12.

Kuva 41. Suojellun rakennuksen säilymisen edellytykset: käyttöarvo on säilymisen edellytysten perusta. Säilyttämisen tulee olla myös taloudellisesti kannattavaa. Rakennushistorialliset arvot antavat suojelulle merkityksen.

10 Suunnittelun arvopohja

Tämän opinnäytetyön pohjalta tehtävän suunnittelutyön tavoitteena on edistää Laihian Osuusmeijerin säilymistä. Tavoitteena on suunnitella kokonaisuus, joka kunnioittaa rakennuksen alkuperäistä luonnetta. Suunnittelun lähtökohtana on säilyttää rakennuksen arkkitehtuurille ominainen massallinen puhtaus, mikä näkyy rakennuksessa selkeälinjaisuutena ja yksinkertaisina ratkaisuin. Käyttötarkoituksen tulee soveltua rakennukseen siten, ettei ristiriitaa käyttötarkoituksen vaatimien tilojen ja rakennuksen ominaisluonteen välillä synny. Lisäksi ta-

voitteena on palauttaa teollisen arvorakennuksen henki sisätilojen osalta. Suunnitteluratkaisuissa pyritään luomaan kerroksellisuutta hienovaraisesti siten, että rakennuksen uudet osat erottuvat vanhasta, kuitenkin olemassa olevaa kunnioittaen. Suunnittelun arvopohja on esitetty taulukossa 2, Könösen (2017) esittämän arkkitehtisuunnittelun kolmijaon pohjalta (ks. luku 6.2. *Suunnittelu*). Kappaleessa 10.1 esityissä referenssikohteissa toteutuvat ne arvot, joita tällä suunnittelutyöllä pyritään vaalimaan.

Taulukko 2. Suunnittelun arvopohja

	"Mihin pyrit, mitä vaalit?"	"Millainen muodonanto tukee tavoitetta?"	"Miten toteutetaan käytännössä?"
	MIKSI?	MILLAINEN?	MITÄ /MITEN?
	Filosofinen	Esteettinen	Rationaalinen
Käyttö	rakennuksen säilyminen	rakennukseen soveltuva	taloudellisesti kannattava
Arkkitehtuuri	rakennuksen henki	rakennuksen luonteen omainen, hienovarainen	selkeä, yksinkertainen
Rakenne, hahmo	puhtaus	rehellinen	pelkistetty
Materiaalit	aitous, yhtenevyys	patinoitunut, alkuperäinen, luonteva	kestävä
Paikka, kokonaisuus	historiallisuus	kerroksellinen	lisätty erottuu vanhasta

10.1 Referenssi kohteet

10.1.1 Gugalun House

Peter Zumthor: Gugalun House (1994). Versam, Sveitsi

Peter Zumthorin loma-asunnoksi suunnittelema Gugalun House muodostuu 1600-luvulta peräisin olevasta osasta sekä laajennusosasta (Etherington, 2009). Laajennus jatkaa vanhan osan massaa yhtenäisenä linjakkaalla muotokielellä. Hirsijulkisivut nivoutuvat toisiinsa, mutta laajennusosa erottuu julkisivun rytmityksellä. Myös nouseva

Kuva 42. Rakennuksen uusi ja vanha osa muodostavat yhtenäisen ja harmonisen, mutta kerroksellisen kokonaisuuden⁽¹¹⁾

rinne on otettu uuden julkisivun aiheeksi. Arkkitehtisuunnittelulla on onnistuttu tuomaan rakennukselle lisäävoaa, jonka ansiosta rakennus täyttää käyttäjien tarpeet ja samalla vanha rakennus on ollut mahdollista säästää. Laajennusosa ja vanha osa muodostavat yhtenäisen, tasapainoisen ja kerroksellisen kokonaisuuden.

Kuva 43. Rakennuksen uusi ja vanha osa on yhdistetty konstailemattomasti⁽¹²⁾

10.1.2 New National Gallery

Mies van der Rohe: New National Gallery (1968). Berliini, Saksa

New National Gallery on Mies van der Rohen suunnittelema modernin taiteen museo, joka sijaitsee Berliinin Kulttuurforumilla. Rakennus on ottanut 50 vuoden aikana paikkansa yhtenä arkkitehtuurin klassikkorakennuksena.

Korjausrakentamisen näkökulmasta New National Gallery kiehtoo sen aikaa kestäneen muotokielen sävyiksi, sillä usein korjausrakentamisessa käsitellään vanhan osan ja uuden osan suhdetta (Helander 2014, 13). Uuden osan, oli se sitten vanhalle alistuva tai itseään korostava, tulisi kestää aikaa (Ylimaula 2017, 10). Mutta miten ajatonta arkkitehtuuria luodaan? New National Galleryssa korostuu yksinkertaisuus, selkeys ja linjakuus. Voisiko tämän kaltaiset suunnitteluratkaisut olla yksi ratkaisun avain pyrittäessä aikaa kestäviin ratkaisuihin?

Kuva 44. New National Gallery on esimerkki aikaa kestävästä arkkitehtuurista (13)

10.1.3 Amos Rex

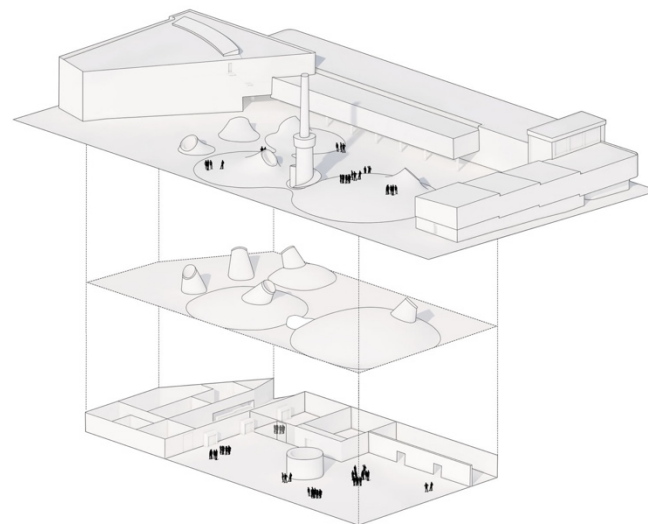
JKMM: Amos Rex (2018). Helsinki, Suomi

Amos Rexin korjaus- ja muutossuunnittelussa arkkitehtitoimisto JKMM on onnistunut palauttamaan Lasipalatsin (arkkitehdit Revell, Kokko ja Riihimäki 1936) 1930-luvun hengen. Lisäksi uuden ja vanhan osan välinen liitos on toteutettu luontevasti, kun uuteen maanalaiseen osaan sukellaan Lasipalatsin pääsisäänkäyntiaulan kautta.

Kuva 45. Lasipalatsin 1930-luvun henki on onnistuttu säilyttämään ja osin myös palauttamaan ⁽¹⁴⁾

Uudisosa tuo lisäarvoa myös pitkään vähäisellä käytöllä olleelle Lasipalatsin aukiolle. Entinen linja-autoasema toimii nyt tapahtuma- ja oleskeluaukiona.

Kuva 46. Uudisosa sijoittuu pääosin maan alle. Luonnonvaloa tiloihin saadaan aukiolle kurottavista kattoikkunoista. Ennen vähäisellä käytöllä olleesta aukiosta on muodostunut suosittu oleskelupaikka. ⁽¹⁵⁾

10.1.4 Tanskan merimuseo

Arkkitehtitoimisto BIG : Tanskan merimuseo (2013)
Helsingor, Tanska

Tanskan merimuseossa ajalliset kerrostumat ovat selkeästi nähtävillä, kun entinen kuivatelakka on muutettu merimuseoksi. Rakennuksen uusi käyttötarkoitus on sovitettu olemassa oleviin puitteisiin. Telakallasta halkovat kävelysillat palvelevat kulkureitteinä sekä katutasossa

Kuva 47. Rakennuksen entinen ja uusi käyttötarkoitus luovat rakennukseen ajallisen kerrostuman.⁽¹⁶⁾

että museon sisällä. Ajan tuoman patinan on annettu jäädä näkyviin. Käyttötarkoituksen muutoksen myötä rakennuksen käyttöarvoa on kasvatettu merkittävästi.

Kuva 48. Meriveden aikaansaaman patinan on annettu jäädä näkyviin⁽¹⁷⁾

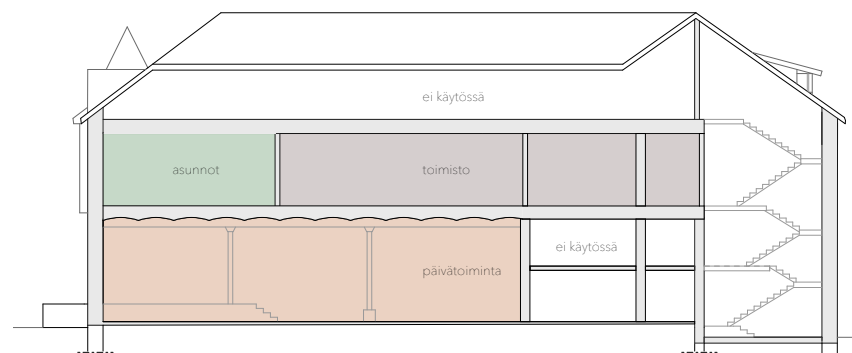
11 Vaihtoehtosuunnitelmat

11.1 Mahdollisimman vähäinen korjausaste

Mahdollisimman vähäisen korjausasteen vaihtoehtosuunnitelman tarkoituksena on kartoittaa rakennuksen nykytilan potentiaali, mikäli korjataan vain rakennusteknisesti välttämätön. Tilallisia muutoksia ei tehdä. Lehtisen (2016) mukaan korjausrakentamisen suunnitteluratkaisujen vaihtoehtoverailuun on hyvä sisällyttää vaihtoehto, jossa lähdetään siitä, että rakennusta muutetaan mahdollisimman vähän. Tällaisen niin sanotun 0-vaihtoehdon kautta pystytään saamaan käsitys rakennuksen käytön joustavuudesta sekä syntyvästä kustannushaitarista. Samalla saadaan vertailukohta siihen, mitä lisäarvoa arkkitehtisuunnittelulla on mahdollista saada verrattuna siihen, että korjataan vain rakennusteknisesti välttämätön.

Laihian Osuusmeijerin ensimmäinen kerros on tällä hetkellä Laihian kunnan ylläpitämän päivätoiminnan käytössä. Toinen kerros on toimisto- ja asuinkäytössä. Ullakko- ja välikerros eivät ole käytössä.

Mikäli mitään muutoksia nykyiseen pohjaratkaisuun ei tehdä, tulisi uuden käyttötarkoituksen soveltua erinomaisesti nykyisiin puitteisiin. Merkittävä ongelma on, että rakennuksessa ei ole hissiä, joten vain osa ensimmäisen kerroksen tiloista on esteettömiä, muu rakennus on esteellinen.

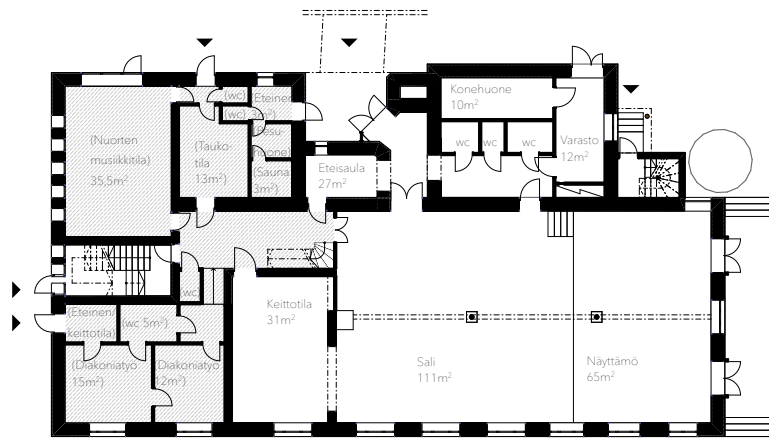
Kuva 49. Pitkittäisleikkaus: rakennuksen nykyinen käyttötarkoitus

Laihian Osuusmeijerin tonttia ei hyödynnetä tällä hetkellä juuri muutoin kuin pysäköintiin. Meijerin pääsisäänkäynti on yhdistetty kirkkoheranviraston katoksella, mikä herättää mielikuvan niiden toiminnallisesta yhteydestä. Toiminnallista yhteyttä ei kuitenkaan ole, joten yhdyskatoksen rooli jää kysymysmerkiksi. Lastauslaiturin yhteyttä entiselle lastauspihalle olisi mahdollista hyödyntää meijerin omaleimaisena elementtinä, mutta se ei ole tällä hetkellä tarkoituksenmukaista, sillä lastauslaituri avautuu pysäköintialueelle.

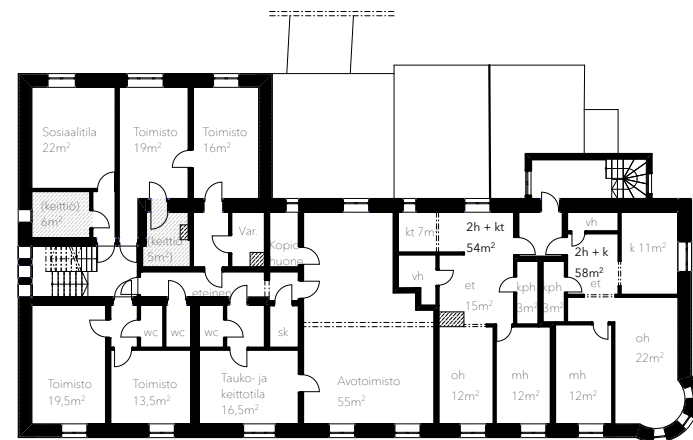
Ensimmäisen kerroksen nykyinen käyttöaste on hyvin matala suhteessa pinta-alaan. Merkittävä osa tiloista on täysin käyttämättömänä. Käyttämättömät tilat on esitetty pohjapiirroksissa harmaalla rasterilla (ks. kuva 50). Tilojen entiset käyttötarkoitukset on esitetty sulkujen sisällä. Käyttämättömien tilojen käyttöönotto nykyisellään joko kokonaisuutena tai osittain olisi haastavaa. Kantavien seinien puolesta käyttämättömät tilat ovat muuntojoustavia, mutta väliseinät jakavat tilat pieniin yksiköihin, eikä tiloista muodostu helposti eri käyttötarkoituksiin muunneltavaa kokonaisuutta. Myös liikennetilaa syntyy nykyisellä huonejaolla paljon. Ensimmäisen kerroksen useat sisäänkäynnit tarjoavat mahdollisuuden tilojen rinnakkaiseen käyttöön.

Ennen päivätoimintakäyttöä meijerisali toimi tapahtuma- ja juhlatilana. Nykyiset keittiötilat ovat kuitenkin pienet juhlatoimintaa ajatellen. Myös eteistilat ovat melko ahtaat ja wc-tiloja on vain 3 kappaletta. Esiintyjille ei ole erillistä kulkua takahuoneen kautta, vaan lavalle kuljetaan meijerisalin puolelta. Tämä hankaloittaa lavan käyttöä esimerkiksi teatteri- ja musiikkitapahtumien yhteydessä.

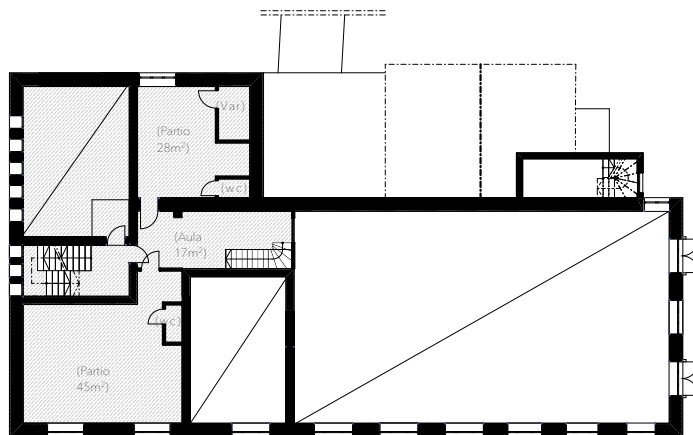
Välikerros ei ole tällä hetkellä käytössä, mutta aiemmin se on toiminut partiotoiminnan tiloina. Välikerroksen haasteena on sen matala 2 metrin huonekorkeus. Välikerros ei siten täytä huoneen määritelmää. Pohjanmaan pelastuslaitoksen palotarkastajan mukaan välikerroksen käytöstä voisi kuitenkin olla mahdollista neuvotella rakennusvalvontaviraston kanssa. Ensimmäisen kerroksen musiikkitila on avattu välikerrokseen, mutta välikerroksen osalta huonekorkeutta ei hyödynnetä. Tilan kulmassa on vain pieni nurkkaparvi, josta on käynti suoraan porrashuoneeseen.

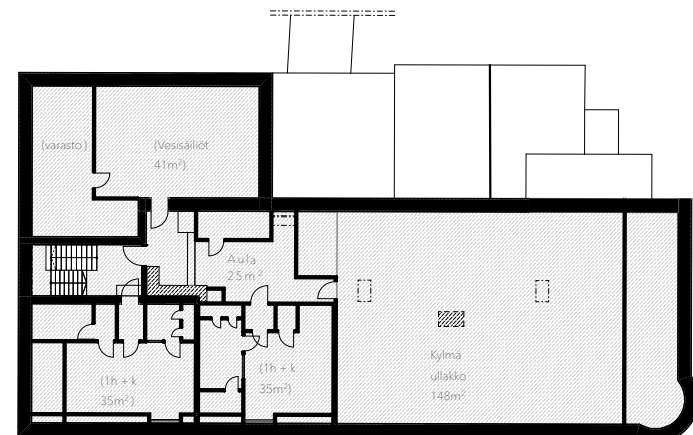
1. Kerros (290 / 511m²)

2. Kerros (443 / 443 m²)

Välikerros (0 / 227m²)

Ullakko (0 / 207m²)

Kuva 50. Pohjapiirrokset: Rakennuksen nykytilanne ja tämän hetkinen tilojen käyttöaste. Käyttämättömät tilat on esitetty harmaalla rasterilla. Mikäli rakennuksesta korjataan vain rakenneteknisesti välttämätön, jää suuri osa rakennuksen potentiaalista hyödyntämättä.

Toinen kerros on toimisto- ja asuinkäytössä ja se palvelee toimintaa kohtalaisesti. Kaakon puoleiset asuntojen pohjaratkaisut ovat haastavia: eteinen vie suuren osan huoneistojen pinta-alasta. Makuuhuoneet ja olohuoneet ovat syviä ja kapeita.

Ullakkokerros ei ole tällä hetkellä käytössä, vaan sitä on käytetty lähinnä varastotilana. Ullakolla on kaksi 1940-luvun hengen säilyttäneitä ullakkoasuntoa. Meijeritoiminnassa tarvittut vesisäiliöt ovat edelleen paikallaan.

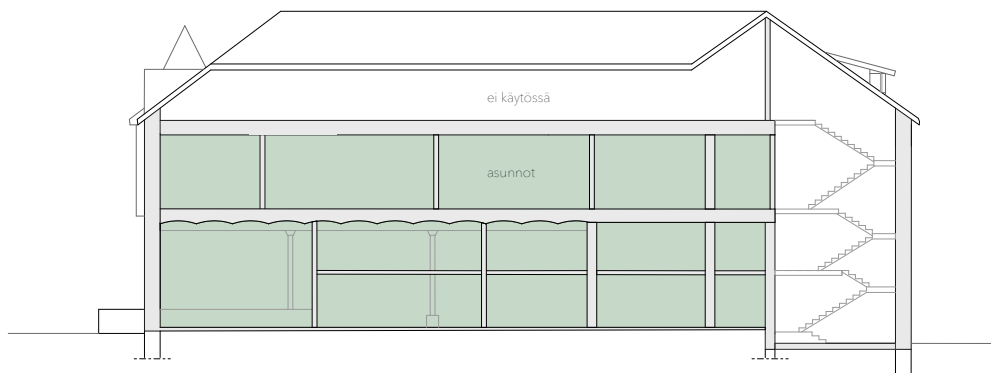
1990-luvulla tehdyillä korjaus- ja muutostöillä on ollut suuri vaikutus sisätilojen olemukseen. Käytetyt materiaalit, värit sekä kiinto- ja irtokalusteet eivät synnytä mielikuvaa teollista historiaa omaavasta arvorakennuksesta.

Kuva 51. Rakennuksessa tehdyt korjaus- ja muutostyöt ovat vaikuttaneet merkittävästi rakennuksen henkeen. Kuva toisen kerroksen toimistotiloista.

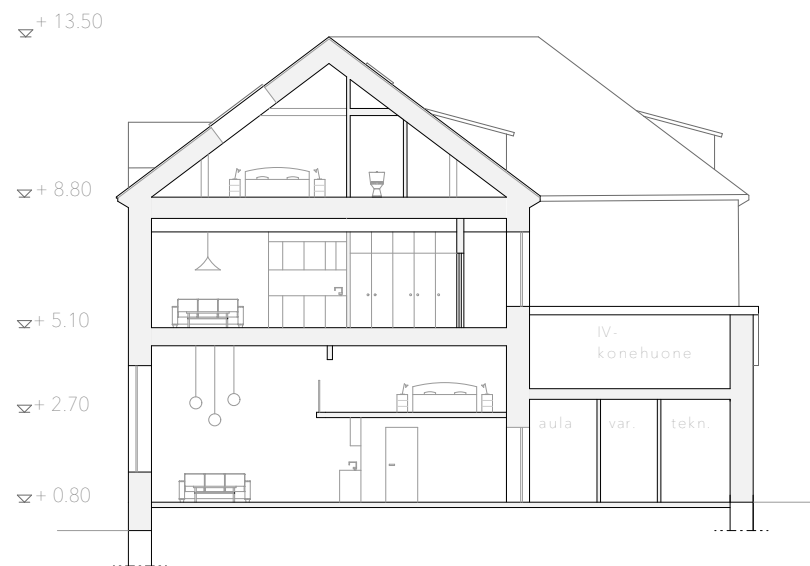
11.2 Talousohjattu näkökulma

Talousohjatun näkökulman suunnitelmassa on painotettu taloudellisesti kannattavia ratkaisuja. Potentiaalisten käyttötarkoituksen kartoituksessa ilmeni, että asuntojen täydennysrakentamiselle on ennustetun väestönkasvun myötä kysyntää Laihian keskustan tuntumassa (Kuokkanen & Salminen 2014, 14).

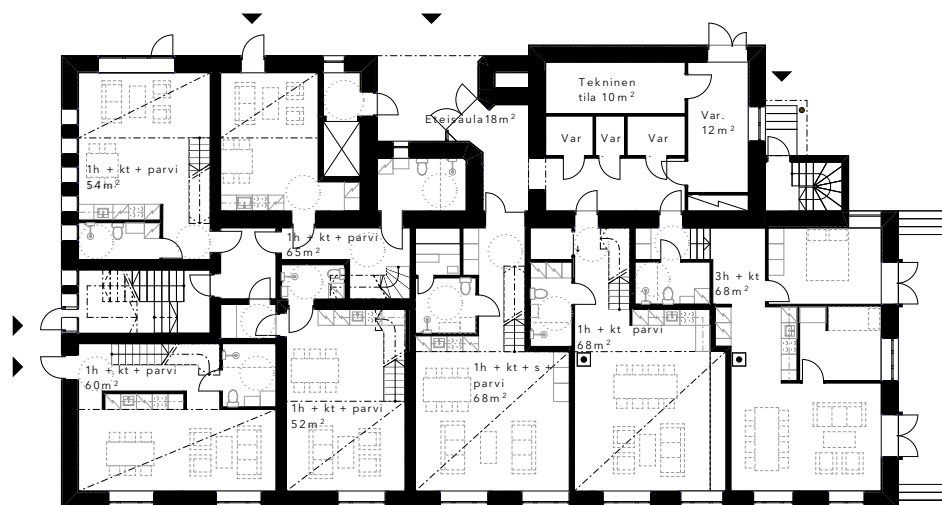
Kuva 52. Pitkittäisleikkaus: talousohjatussa näkökulmassa rakennus muutetaan pääasiassa asunnoiksi

Täydennysrakentaminen on myös kunnallisteknisesti kustannustehokas vaihtoehto (Vesisenaho 2003, 17-18). Talousohjatussa näkökulmassa on pyritty korkeaan asuinpinta-alan määrään ja sitä kautta syntyvään taloudelliseen hyötyyn.

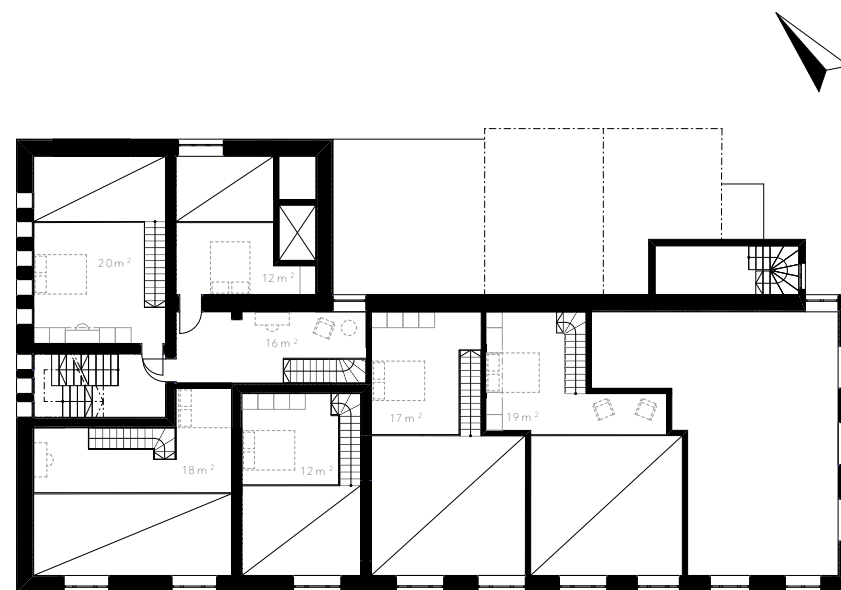
Kuva 53. Poikkileikkaus: talousohjatussa näkökulmassa tutkittiin myös ullakon käyttöönottoa asuntokäyttöön

Talousohjatussa vaihtoehtosuunnitelmassa meijeri on muutettu asuin-
käyttöön. Ensimmäisen kerroksen pohjaratkaisuperiaatteena on keski-
käytävän ja sivukäytävän yhdistelmä, jossa hyödynnetään olemassa ole-
via käytävätiloja liikennetiloina. Ensimmäisen kerroksen haasteena on
aukotuksen vähäinen määrä sekä sen painottuminen lännen ja luoteen
julkisivuille. Siksi luonteva ratkaisu on hyödyntää asuntojen pohjaratkai-

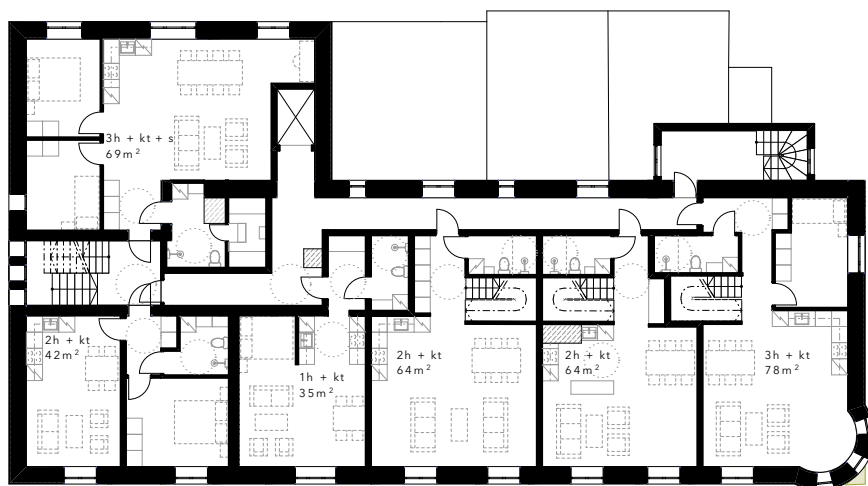
Kuva 54. Asuntosuunnittelun kannalta ensimmäisen kerroksen haasteena on aukotuksen painottuminen lounaan puolelle. Pohja on ratkaistu parvikerroksella.

ussa meijerisalin huonekorkeutta sekä välikerrosta parvikerroksena. Parvikerros saa runsaasti luonnonvaloa lounaan puoleisista ikkunoista. Parviratkaisu tuo huoneistoihin myös tilallista mielenkiintoa ja olohuo-
neiden korkea huonekorkeus synnyttää asuntoihin arvokkaan tunnel-
man. Loft-tyyppiset asunnot ovat Laihialla poikkeuksellisia, mikä voi osaltaan korostaa rakennuksen erityisluonnetta.

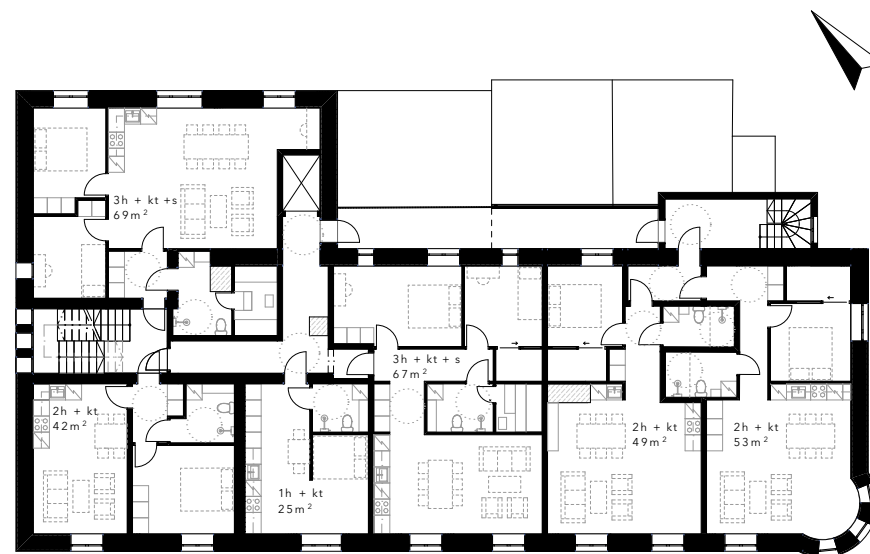
Kuva 55. Parvikerros saa runsaasti valoa lounaan puoleisista ikkunoista

Myös toisen kerroksen pohjaratkaisun lähtökohtana on keskikäytävän ja sivukäytävän yhdistelmä. Esteettömyyden mahdollistamiseksi rakennukseen on suunniteltu hissi. Hissi sijoittuu siten, että molemmat porrashuoneet saadaan liitettyä sen yhteyteen. Vaihtoehdossa 1 sivukäytävä sijoittuu rakennuksen sisäpuolelle. Kerroksen sisäinen sivukäytävä edellyttää ullakon käyttöönottoa asuinkerroksena tai useiden yksiöiden muodostamista, sillä rakennuksen sisäinen sivukäytävä vie suuren osan ikkuna-aukotuksesta. Asuntojen oleskelutilat avautuvat pääosin länteen.

Kuva 56. 2. Kerros, vaihtoehto 1: Sivukäytävä sijoittuu rakennuksen sisäpuolelle. Ratkaisu edellyttää ullakon käyttöönottoa.

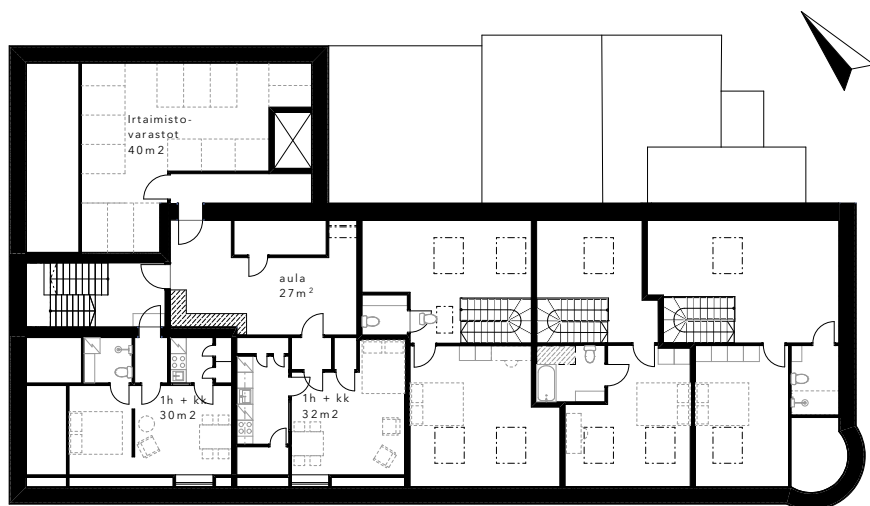
Toisessa vaihtoehdossa kaksi porrashuonetta ja hissi yhdistyvät toisiinsa koillisen julkisivulle sijoittuvalla luhtikäytävällä. Luhtikäytävä mahdollistaa esteettömän kulun kaikkiin asuntoihin, eikä luhtikäytävä vähennä myytävien huoneistoneeliöiden määrää. Läpitalon huoneistojen ansiosta asunnot on mahdollista muodostaa yhteen kerrokseen ilman ullakon käyttöönottoa. Asuntojen ikkunat jakautuvat useammalle julkisivulle, mikä takaa luonnonvalon saannin vuorokauden eri aikoina. Asuntojen oleskelutilat avautuvat pääosin länteen.

Kuva 57. 2. Kerros, vaihtoehto 2: Sivukäytävä sijoittuu rakennuksen ulkopuolelle. Asunnot on mahdollista suunnitella yhteen kerrokseen.

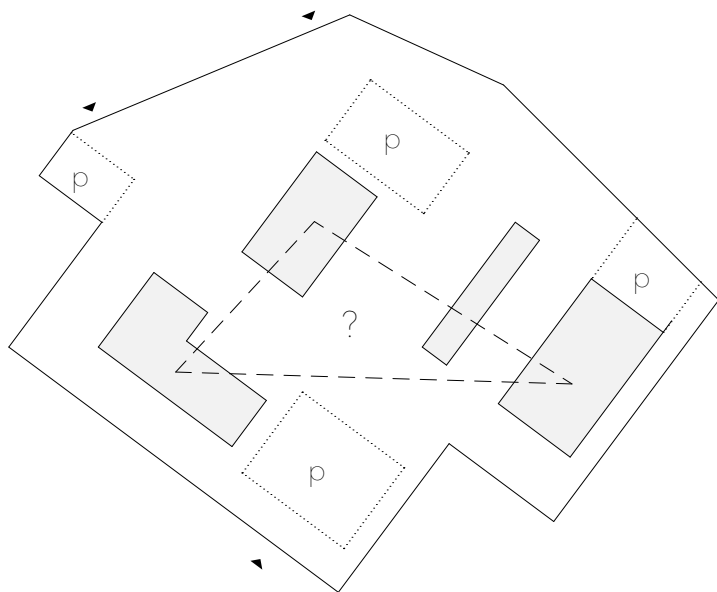
Talousohjatussa näkökulmassa tutkittiin myös ullakon asuinkäyttömahdollisuuksia-. Ullakon asuinkäyttö edellyttäisi kylmäullakon vesikaton eristämistä sekä uusien kattoikkunoiden avaamista, sekä koillis- että lounaan puoleiselle harjalle luonnonvalon takaamiseksi. Ullakon käyttöönotto vaatii kaavamuutoksen lisäksi automaattisen sammutuslaitteiston asentamista sekä ullakolle johtavan portaikon uusimista uloskäynnin määräykset täyttäväksi. Talousohjatussa näkökulmasta katsoen ullakkoa ei ole tarkoituksenmukaista ottaa asuinkäyttöön

Talousohjatussa näkökulmassa meijeriä ja kirkkoherranvirastoa yhdistävä katos sekä lastauslaiturin yhteydessä sijaitsevat maitotankin perustukset on suunniteltu purettavan.

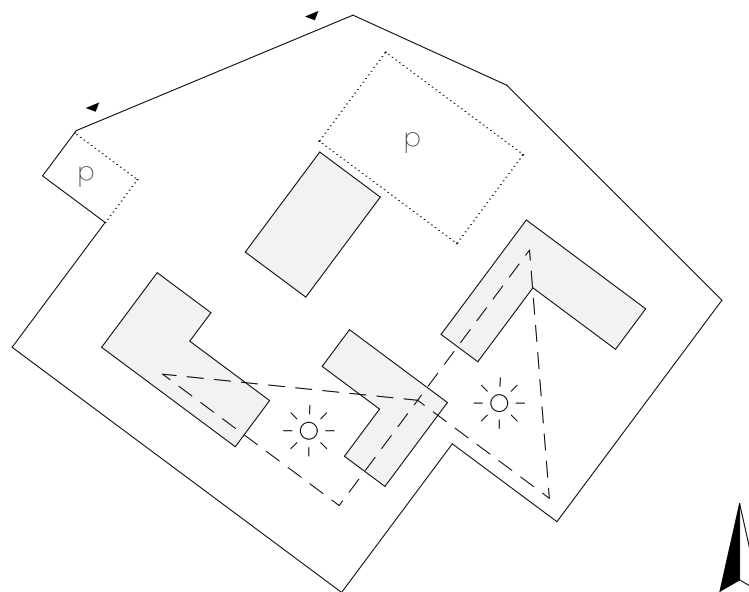
Kuva 58. Ullakon käyttöönotto edellyttäisi kaavamuutoksen lisäksi automaattisen sammutuslaitteiston asentamista ja ullakolle johtavien portaiden uusimista

Taloudellista kannattavuutta on mahdollista kasvattaa myös lisärakentamisen avulla. Asemakaavaan on vireillä muutos tontin lohkomisesta ja lohkojen muutoksesta asuinkerrostalojen ja liike- ja toimistorakennusten korttelialueeksi (Laihian kunta, 2019). Kaavaluonnoksen hahmo on esitetty kuvassa 59. Kaavaluonnoksessa massat jäävät toisistaan irrallisiksi kappaleiksi, eikä massojen välistä kommunikaatiota synny. Lisäksi kaavaluonnoksen mukaisessa tontin jäsentelyssä tontin aurinkoi-

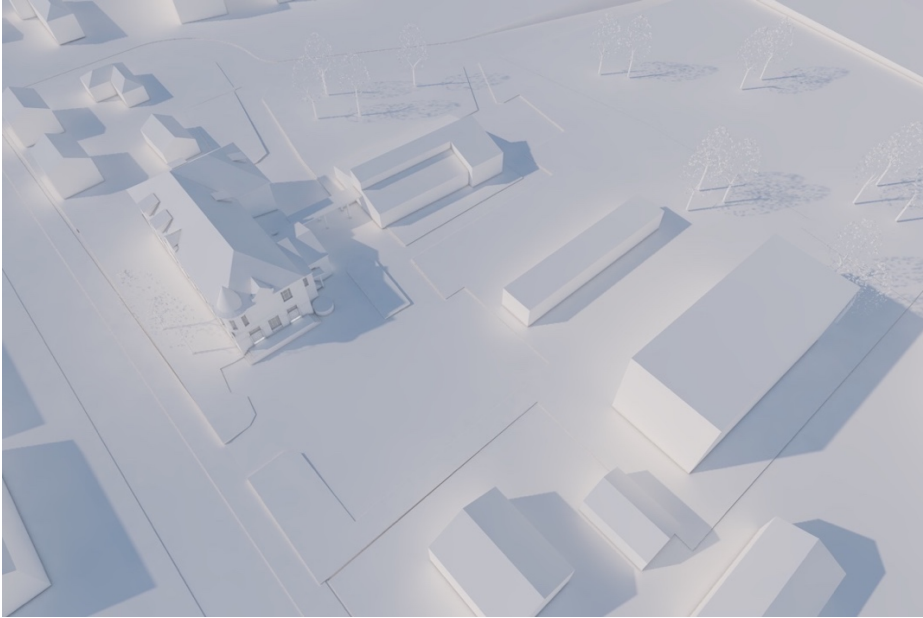

Kuva 59. Kaavaluonnoksessa massat eivät muodosta yhtenäistä kokonaisuutta. Tontti jää hyvin avoimeksi ja pysäköinti hallitsee tonttia.

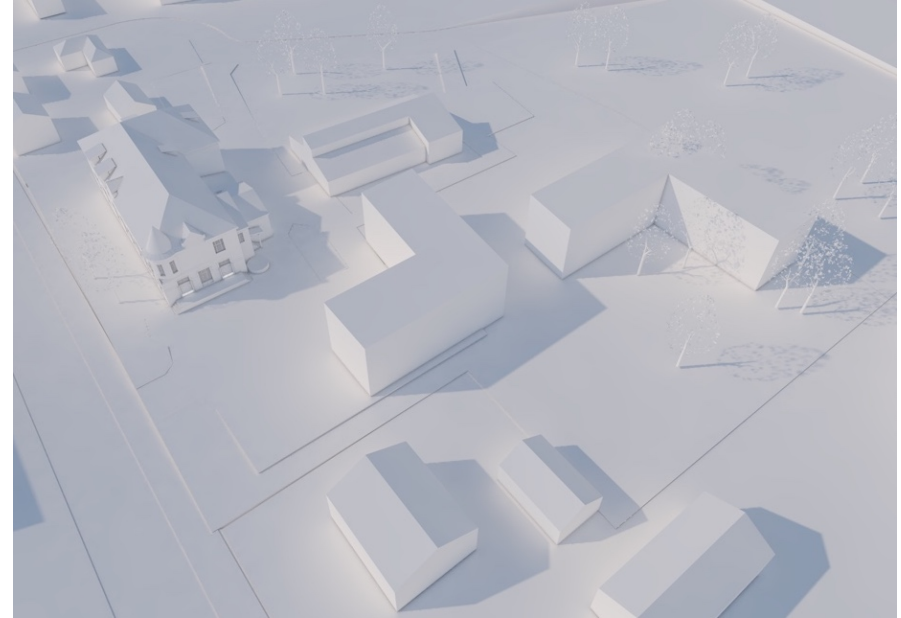
simmat osat menetetään pysäköinnille ja uudisrakennuksen rakennuspaikalle. Tontti jää hyvin kenttämaisiksi ja siitä on hyvin haastavaa saada viihtyisää. Kuvassa 60 esitetään vaihtoehto, jossa rakennusmassat rajaavat tilaa muodostaen mittakaavaltaan miellyttäviä sopukoita. Oleskelu tontilla sijoittuu aurinkoisille alueille. Asunnot on mahdollista suunnitella siten, että päänäkymät suuntaisivat etelään tai länteen. Pysäköinti on keskitetty tontin vähäaurinkoisimpaan pohjoisosaan.

Kuva 60. Esitettyssä vaihtoehdossa rakennusmassat rajaavat tilaa muodostaen meijeriä tukevan kokonaisuuden. Kirkkoherranvirasto muodostaa itsenäisen kappaleensa.

Kuva 61. Havainnekuva kaavuluonnoksessa esitetystä tontin jäsentelystä. Tontti jää luonteeltaan hyvin avoimeksi, eikä massojen välistä kommunikaatiota synny.

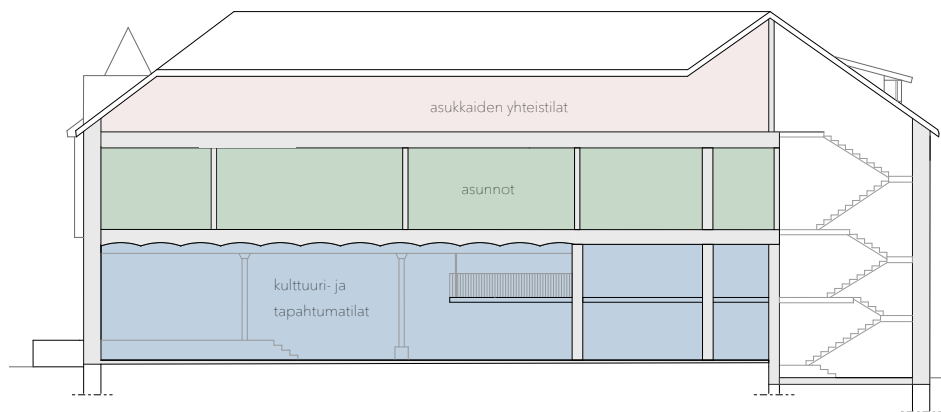
Kuva 62. Havainnekuva tässä opinnäytetyössä esitetystä tontin jäsentelystä. Massat rajaavat tonttia mittakaavaltaan miellyttäväksi sopukoiksi. Massat muodostavat toisiaan tukevan kokonaisuuden.

11.3 Rakennushistoriallinen näkökulma

Rakennushistoriallisessa näkökulmassa suunnitteluratkaisuissa on painotettu rakennuksen suojeluarvoja. Suojeluarvojen toteuttamisen mahdollistamiseksi suunnitelmassa on otettu huomioon myös rakennuksen käyttö- ja taloudellinen arvo.

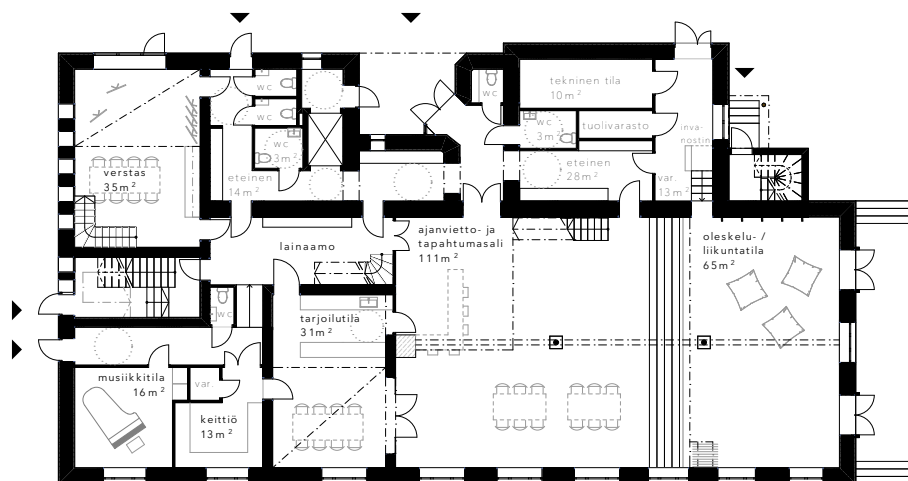
Rakennushistoriallisessa näkökulmassa ulkoarkkitehtuurin lähtökohdaksi on, että rakennuksen hahmoon, julkisivuihin ja vesikatton ei tehdä muutoksia. Sisäarkkitehtuurin johtoajatuksena on rakennuksen hengen palauttaminen ja vaaliminen. 1990-luvun alussa tehdyllä peruskorjauksella on ollut suuri vaikutus sisätilojen ilmeeseen ja luonteeseen, rakennuksen henkeen. Rakennuksen nykyinen materiaali- ja värimaailma eivät tue mielikuvaa teollisesta arvotekijästä. Rakennuksen ulko- ja sisäarkkitehtuurin tulee kuitenkin aina muodostaa yhtenäinen kokonaisuus. Kulttuuriperinnön suojelun kannalta on ongelmallista, mikäli käyttötarkoituksen muutos synnyttää ristiriidan rakennuksen esteettisten ominaisuuksien kanssa. (Raatikainen 2011, 205.) Rakennushistoriallisia arvoja kunnioittavan käyttötarkoituksen kartoituksen lähtökohdaksi on painotettu käyttötarkoituksen ja rakennuksen ominaisluonteen yhteensopivuutta.

Rakennushistoriallisessa vaihtoehtosuunnitelmassa rakennuksen ensimmäinen ja välikerros on osoitettu kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaan. Meijerisalin käyttö tapahtuma- ja ajanviettosalina tukee rakennushistoriallisten arvojen edistämistä, sillä se mahdollistaa tilan säilymisen yhtenäisenä ja avarana. Myös tilan autenttiset elementit, kuten lastauslava, pilarit, palkki ja kappaholvi on mahdollista säilyttää ennallaan. Rakenteelliset elementit kertovat osaltaan rakennuksen teollisesta menneisyydestä.

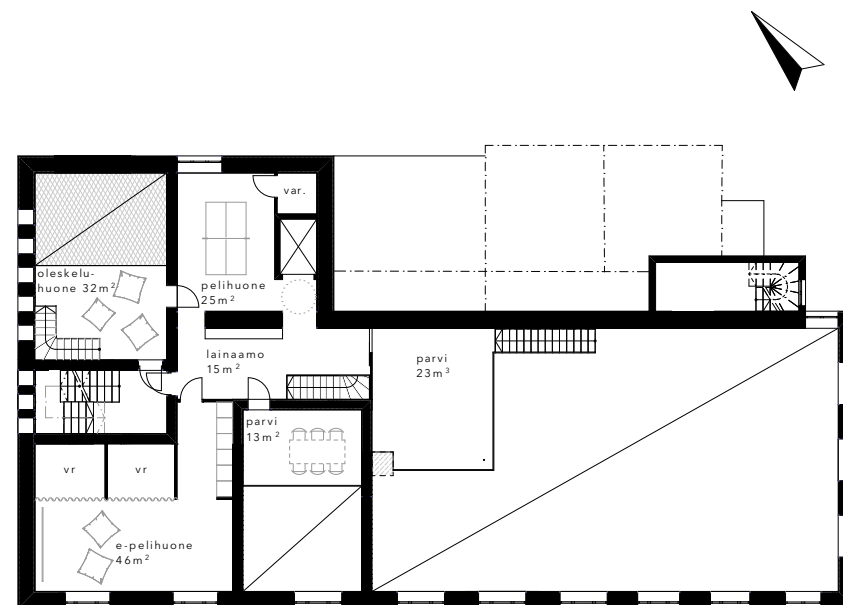
Kuva 63. Pitkittäisleikkaus: rakennushistoriallisessa näkökulmassa rakennuksessa yhdistyy kulttuuri- ja tapahtumatilat sekä asuinhuoneistot

Käyttöarvon varmistamiseksi ratkaisussa on pyritty mahdollisimman korkeaan käyttöasteeseen: kulttuuritilan on tarkoitus palvella aamusta iltaan niin lapsia, nuoria, aikuisia kuin varttuneempaakin väkeä. Sekä verstaaseen että musiikkitilaan on omat sisäänkäyntinsä, minkä ansiosta tiloja on mahdollista vuokrata esimerkiksi paikallisten musiikki- ja

Kuva 64. Ensimmäisen kerroksen pohjaratkaisussa rakennuksen useat sisäänkäynnit mahdollistavat tilojen rinnakkaisen toiminnan.

taideopistojen käyttöön. Myös Laihan kunnan nuorisotoiminta on mahdollista siirtää meijerin tiloihin, jolloin yläkoulusta vapautuisi tiloja opetuskäyttöön. Käyttöarvoa kasvattaa myös rakennukseen suunniteltu hissi, joka mahdollistaa esteettömän kulkemisen.

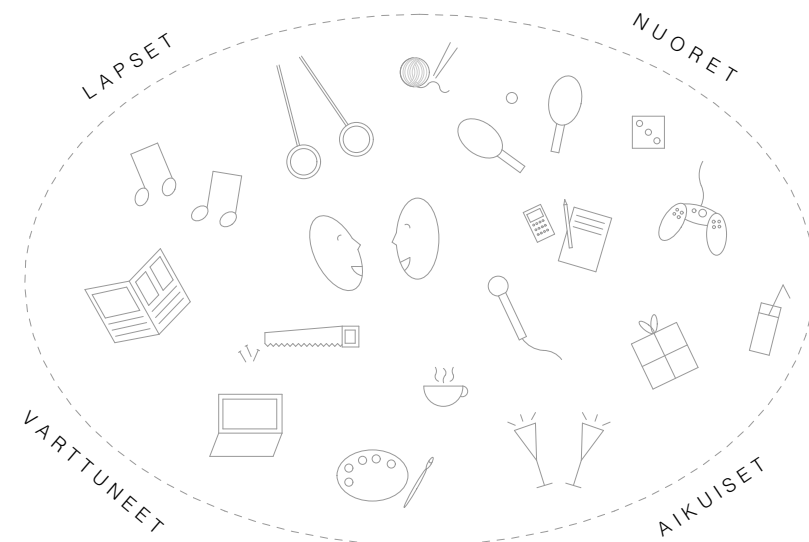

Kuva 65. Parvi yhdistää ensimmäisen ja välikerroksen luontevasti toisiinsa

Toisen kerroksen rakennushistorialliset arvot koskevat pääasiassa 1940-luvun portaikon säilyttämistä. Rakennushistoriallinen näkökulma ei siten aseta rajoitteita toisen kerroksen käyttötarkoitukselle. Toisen kerroksen 1980-luvun asunnot ja 1990-luvulla tehdyt tilamuutokset on mahdollista tarvittaessa purkaa, sillä ne eivät ole merkittävä osa rakennuksen historiaa. 1990-luvun korjaus- ja muutostöiden yhteydessä tehdyt materiaalimuutokset on suotavaa palauttaa alkuperäisen mukaisiksi niiltä osin, kuin alkuperä on mahdollista selvittää. Muilta osin tulee pyrkiä käyttämään materiaaleja, jotka ovat teolliselle arvorakennukselle luonteenomaisia. Rakennushistoriallisesta näkökulmasta kerros on mahdollista ottaa luvussa 11.2. esitetyn mukaisesti asuinkäyttöön, sillä se tukee vaihtoehdon taloudellisuutta vaarantamatta rakennushistoriallisia arvoja. Mahdollisen luhtikäytävän vaikutukset koillisen julkisivuun tulee kuitenkin jatkosuunnittelun osalta huomioida.

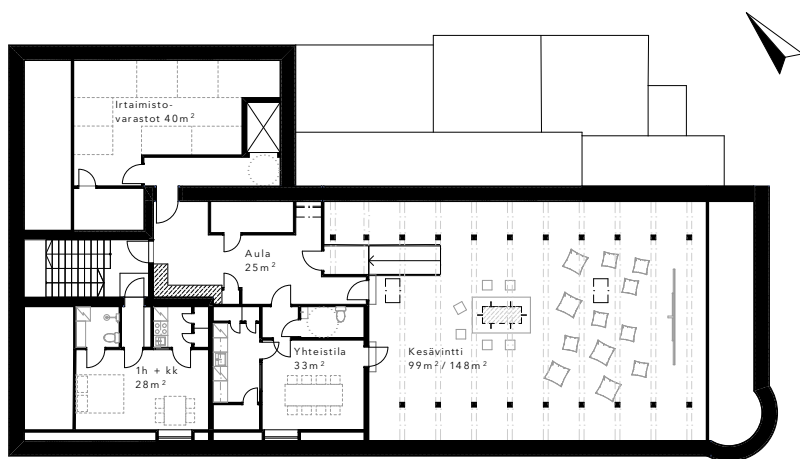
Meijeriä ja kirkkoherranvirastoa yhdistävä katos on myös tässä näkökulmassa suunniteltu purettavaksi. Katos on verrattain uusi, eikä sillä ole varsinaista yhteyttä rakennuksen historiaan. Lisäksi katos herättää mie-

likuvan rakennusten toiminnallisesta yhteydestä, mikä ei ole toivottavaa. Myös lastauslaiturin vieressä 70-luvulla pystytetyn maitotankin perustukset on esitetty purettavaksi.

Kuva 66. Käyttöarvon varmistamiseksi ratkaisussa on pyritty siihen, että kulttuuri- ja tapahtumatiloja on mahdollista käyttää aamusta iltaan niin arkena kuin viikonloppuina

Vaihtoehtosuunnitelmassa on tutkittu myös ullakon käyttöönottoa rakennushistoriallisesta näkökulmasta. Ullakkotilan haasteena on luonnonvalon niukka saanti sekä kylmäullakon eristämättömyys. Pääjulkisivujen ilmeen suojelemiseksi kaakon ja lounaan puoleisille vesikaton harjoille ei ole suotavaa avata kattoikkunoita. Ullakon luonnonvalon saantia ei ole siten mahdollista merkittävästi parantaa. Kylmäullakon muuttaminen lämpimäksi tilaksi edellyttäisi vesikaton eristämistä. Eristeet peittäisivät puiset kattorakenteet ja ullakkotilan tunnelma muuttuisi merkittävästi. Vesikaton lisäeristekerros vähentäisi myös käytettävän tilan määrää.

Kuva 67. Rakennushistoriallisessa vaihtoehtosuunnitelmassa ullakko on otettu asuinkäyttöön sekä asukkaiden yhteistilaksi

Näiden seikkojen pohjalta suunnitelmassa on päädytty osoittamaan ullakkokerros eristetyltä ja ikkunalliselta osaltaan asunto- ja asukkaiden yhteistilakäyttöön. Eristämätön ja niukasti aukotettu kylmäullakko on otettu käyttöön asukkaiden kesävitinänä, jossa on mahdollisuus vapaa-ajan viettoon ja elokuvien katseluun. Ullakon käyttöönoton seurauksena 1940-luvun portaikko joudutaan uusimaan ylimmän kerroksen osalta uloskäynnin nykymääräyksiä vastaavaksi. 1940-luvun portaikon säilyttämisestä joudutaan osin näin tinkimään, mutta ilman uusimista ullakkoa ei ole mahdollista ottaa lainkaan käyttöön.

11.4 Yhteenveto

Vaihtoehtoisissa näkökulmissa rakennushistorialliset arvot, käyttöarvo ja taloudelliset arvot painottuivat eri tavoin. Mahdollisimman vähäisten muutosten näkökulmassa painottuu taloudelliset arvot. Korjaus- ja muutostöiden rajaaminen vain rakenteellisten korjausten suorittamiseen ei tarkastelun pohjalta tarjoa Laihian Osuusmeijerille suotuisia tulevaisuudennäkymiä. Rakennuksen käyttöaste on nykytilanteessa hyvin alhainen, vain 52 prosenttia. Rakennuksen käyttöarvoa olisi siten mahdollista kasvattaa merkittävästi. Alhainen käyttöarvo heijastuu usein negatiivisesti myös rakennuksen taloudelliseen arvoon (Kiiras ja Tammi-lehto 2014, 69-70). Myös rakennushistoriallisten arvojen näkökulmasta tarkasteltuna korjaus- ja muutostyöt olisi tarkoituksenmukaisempaa suunnata rakennukseen ja alueeseen kokonaisuutena. Rakennushistoriallisia arvoja on menetetty erityisesti sisätilojen osalta 1990-luvun peruskorjauksen yhteydessä. Mikäli rakennuksessa korjataan vain rakennusteknisesti välttämätön, jää merkittävä osa teollisen arvorakennuksen ja sen ympäristön potentiaalista valjastamatta.

Talousohjatussa näkökulmassa korostuu käyttöarvon ja taloudellisen arvon kasvattaminen. Rakennuksen muuttaminen kokonaan asuinkäyt-

töön on käyttö- ja taloudellisen arvon kannalta toimiva ratkaisu, etenkin toisen kerroksen asuntojen osalta. Ensimmäisen kerroksen asunnot ovat pohjaratkaisuiltaan melko toimivia, mutta erillisen makuuhuoneen puuttuminen voi rajata ostajakuntaa merkittävästi. Parven alapuoliselta osalta huonekorkeus jää melko matalaksi, mutta toisaalta parviratkaisu lisää kokonaisuudessaan huoneistojen tilallista mielenkiintoa. Asuntojen myötä lisääntyvän talotekniikan sovittaminen ensimmäiseen kerrokseen olisi todennäköisesti haasteellista tilanpuutteen vuoksi. Potentiaalinen vaihtoehto taloudellisen arvon kasvattamiseen on täydennysrakentaminen. Meijerin tontti sijaitsee keskustan tuntumassa hyvien palveluiden ja valmiin kunnallistekniikan yhteydessä. Täydennysrakentaminen olisi siten perusteltu valinta sekä käyttö-, että taloudellisen arvon kannalta. Täydennysrakentaminen voisi tukea osaltaan myös rakennushistoriallisia arvoja, mikäli täydennysrakentaminen tekee meijerin säilyttämisestä tavoitellumman vaihtoehdon.

Rakennushistoriallisten arvojen kannalta talousohjattu suunnitelma on vaihtoehtoista heikoin, sillä se hävittäisi meijerisalin sisältämät rakennus- ja teollisuushistorialliset arvot lohkomalla meijerisalin osiin. Myös täydennysrakentamisessa on rakennushistoriallisesta näkökulmasta riskinsä. Passojan (2003, 22, 26) mukaan vanha rakennus vaatii ympärilleen tilaa säilyttääkseen oman identiteettinsä, joten rakennusoikeiden määrä tulee harkita tarkasti. Rakennetun ympäristön henki ja mittakaava tulee pystyä säilyttämään. Myös Laihian kunnan rakennusjärjestys (2002, 5) velvoittaa, että rakentaminen tulee sopeuttaa kulttuuriympäristöön.

Rakennushistoriallisessa näkökulmassa painottuu rakennuksen suoje-luarvot. Suojeluarvojen lisäksi näkökulmassa on kuitenkin huomioitu käyttöarvo- ja taloudellinen arvo, jotta näkökulma olisi taloudellisesti kestävä. Rakennushistoriallisen näkökulman suunnitteluvaihtoehdossa Laihian Osuusmeijerin rakennushistoriallista arvoa vaalitaan säilyttämällä meijerisali avoimena tilana. Lisäksi rakennuksen autenttiset elementit säilytetään ja 1990-luvulla muutetut pintamateriaalit palaute-taan teollisen arvorakennuksen hengen mukaiseksi. Ensimmäisen ja välikerroksen mahdollisuudet monipuoliseen kulttuuri- ja vapaa-ajan-

toimintaan nostavat kerroksen käyttöarvoa merkittävästi nykytilaan verrattuna. Toisen kerrokseen sijoittuvien asuntojen ansiosta myös rakennuksen taloudellinen arvo kasvaa.

Vaihtoehtosuunnitelmien pohjalta laadittavassa Laihian Osuusmeijerin muutossuunnitelmassa pyritään luomaan optimaalinen yhdistelmä rakennushistoriallisesta, talousohjatusta ja mahdollisimman vähäisten muutoksien näkökulmasta. Suunnittelun arvopohjan mukaisesti jatko-suunnittelussa painotetaan rakennushistoriallista näkökulmaa.

12 Muutosuunnitelma: Meijerin Markki

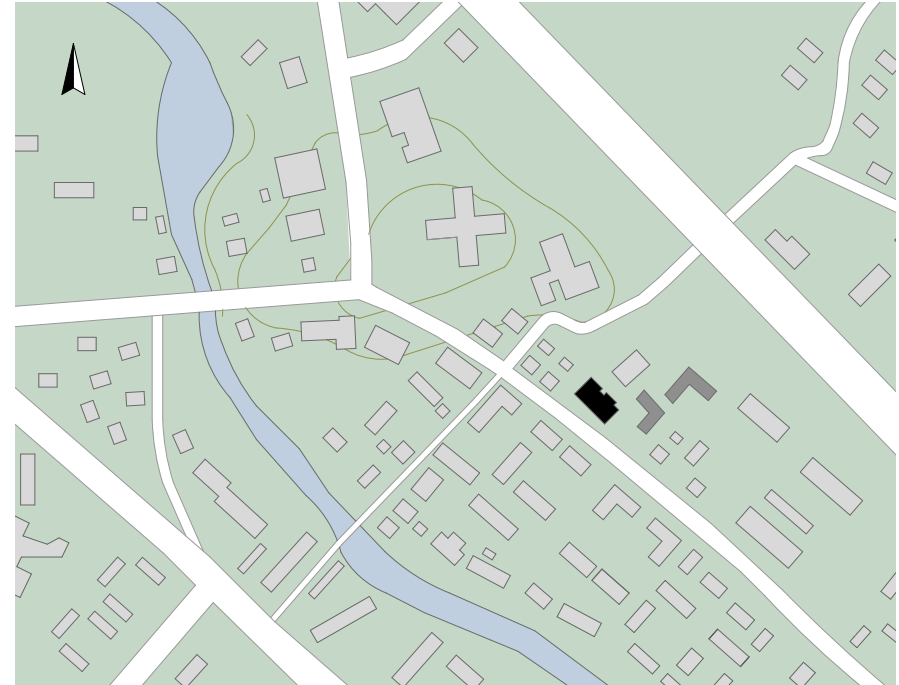

Kuva 68. Näkymä etelään avautuvalle toimintapihalle

SIJAINTI

Laihian Osuusmeijeri on Laihian keskustassa sijaitseva, vuonna 1907 valmistunut rakennus, joka on jäänyt vähäiselle käytölle. Suunnittelu-työn tavoitteena on osoittaa rakennuksen ja sen ympäristön arkkiteh-toninen potentiaali ja edistää siten Laihian Osuusmeijerin säilymistä. Suunnitelmassa painotetaan kohteen rakennushistoriallisia arvoja, mutta myös kohteen taloudellinen arvo ja käyttöarvo on huomioitu.

Laihian Osuusmeijeri sijaitsee Laihian keskustan tuntumassa. Tontti si-joittuu Tampereentien ja Laihiantien väliin. Samalla tontilla sijaitsee myös Laihian seurakunnan kirkkoherranvirasto (2010). Laihian Osuus-meijeri on osa kulttuurihistoriallisesti keskeistä aluetta. Laihian kirkko (1805) sijaitsee meijerin pohjoispuolella, Vanha paloasema (1910) si-jaitsee meijerin kaakkoispuolella ja meijerin luoteispuolella sijaitsevat 1950-luvulla rakennettujen rintamamiestalojen pihapiirit. Muu ympä-röivä rakennuskanta muodostuu pääasiassa 1,5 -3 kerroksisista oma-koti-, rivi- ja kerrostaloista.

Kuva 69. Laihian Osuusmeijerin sijainti. Laihian Osuusmeijeri on korostettu mustalla ja tontille suunnitellut uudisrakennusmassat tumman harmaalla värillä

TONTTIN JÄSENTELY & MASSOITTELU

Meijerin Markissa Laihian Osuusmeijerin tonttia lähesytään kokonaisvaltaisella suunnitteluotteella. Arkkitehtonisesti, toiminnallisesti ja taloudellisesti laadukkaaseen lopputulokseen päästään jäsentelemällä tontti siten, että uudet massat tukevat myös Laihian Osuusmeijerin toimintaa. Massat rajaavat tonttia mittakaavaltaan miellyttäväksi sopukoiksi. Uudisrakennuksissa toistuu meijerirakennuksen selkeä ja lohkarmainen muotokieli. Massat ovat runkosyvydeltään kapeita, jolloin ne muodostavat ryhdikkään parin meijerille. Rakennukset muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Uudisrakennusten räystäskorkeus on vaihteleva, mutta rakennusten kulmien räystäskorkeus noudatteee meijerirakennuksen räystäskorkeutta. Harjakorkeuden haluttiin jäädän meijerirakennuksen harjaa matalammaksi, jotta meijeri säilyttää hallitsevan asemansa tontilla.

Kuva 70. Uudet massat jäsentelivät tonttia ja rajaavat tilaa miellyttäväksi sopukoiksi

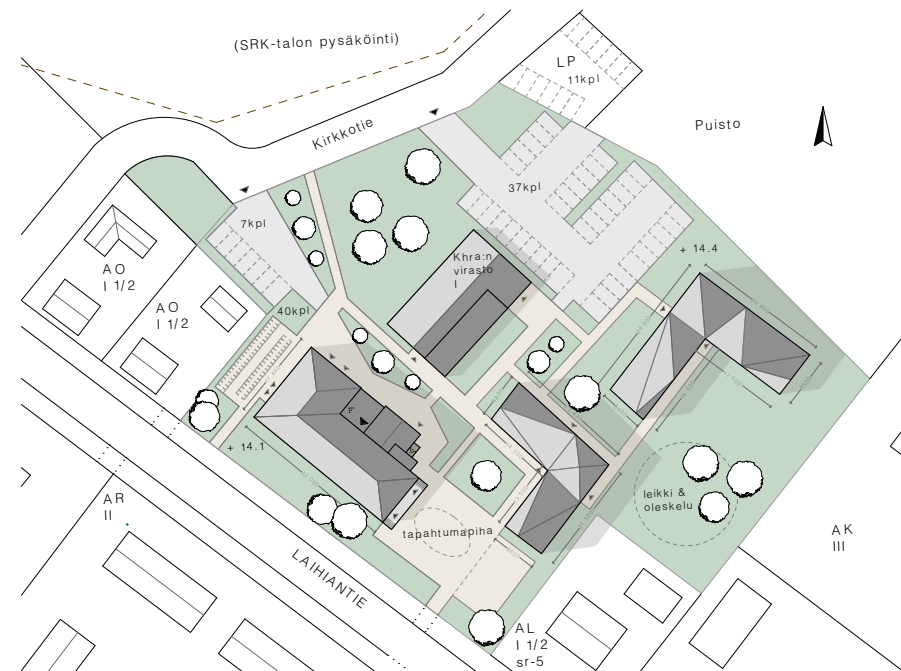
PIHASUUNNITELMA

Uudisrakennusten massat avautuvat pääasiassa etelään ja länteen. Oleskelualueet sijoittuvat massojen suojaan tontin aurinkoisille paikoille. Keskeisessä roolissa tonttia on luonteeltaan julkinen tapahtumapiha, joka palvelee sekä meijeriä, että asuinrakennuksia. Asukkaille suunnattu leikki- ja oleskelualue on luonteeltaan yksityisempi. Istutusalueet jakavat pihan oleskelualueisiin ja kulkureitteihin.

Asfalttipäällysteinen piha palautetaan oleskelualueiden ja kevyen liikenteen väylien osalta hiekkapihaksi. Parkkipaikat jätetään asfalttipinnalle. Muu piha-alue on nurmea.

Tontille saapuva liikenne rajataan tulevaisuiksi pohjoisen liittymistä. Eteläisin liittymä osoitetaan vain kevyen liikenteen käyttöön, mutta se mahdollistaa tarvittaessa huoltoliikenteen. Pyöräpaikkojen läheisyyteen muodostetaan uusi yhteys Laihiantien suuntaiselle pyörätielle. Pysäköinti on keskitetty tontin vähäaurinkoiseen pohjoisosaan. Suurten tapahtumien yhteydessä voidaan lisäksi mahdollisesti hyödyntää seura-

kuntatalon laajoja pysäköintialueita, jotka sijaitsevat meijerin pohjoispuolella. Tarvittaessa olemassa olevaa kunnallista pysäköintialuetta olisi myös mahdollista laajentaa myös puistoalueen puolelle.

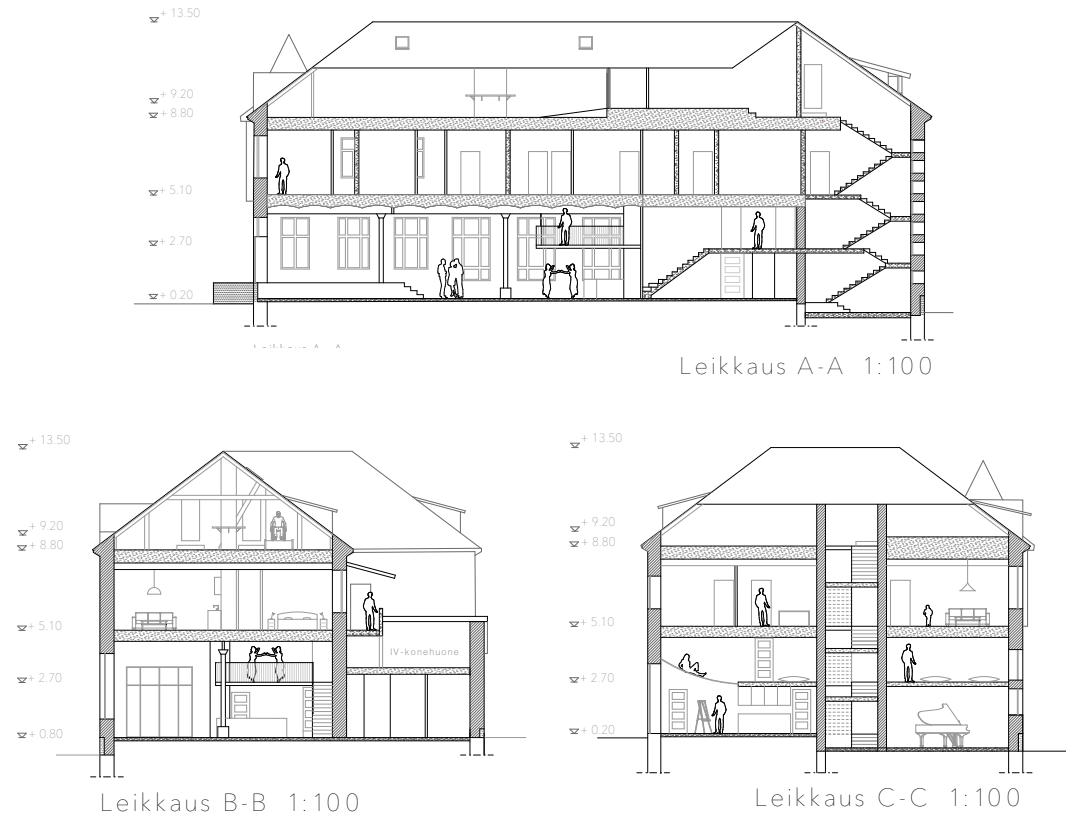
Kuva 71. Pihasuunnitelma

Kuva 72. Uudisrakennus tukee meijerin toimintaa rajaamalla meijerin pihan miellyttäväksi aukioksi. Entisen lastauspihan avoin luonne säilyy. Toimintapaikka palvelee ensimmäisen kerroksen kulttuuritiloja tapahtuma- ja ajanviettoalueena. Kirkkoherranvirasto muodostaa tontilla itsenäisen kappaleen. Esitetty uudisrakennuksen pohjaratkaisu on viitteellinen suunnitelma.

LEIKKAUKSET

Meijerin ensimmäinen ja välikerros on osoitettu suunnitelmassa kulttuuri- ja vapaa-ajan tiloiksi. Erittäin ensimmäisessä kerroksessa painotetaan rakennushistoriallisia arvoja. Meijerisali säilyy yhtenäisenä ja avarana. Myös tilan autenttiset elementit on säilytetty. Toinen kerros muodostuu asunnoista, mikä tukee suunnitelman taloudellista kestävyttä, vaarantamatta kuitenkaan meijerin rakennushistoriallisia arvoja. Ullakkokerros on osoitettu asukkaiden yhteistiloiksi, minkä ansiosta kerros on mahdollista ottaa käyttöön suurimmalta osin nykyisen kaltaisena.

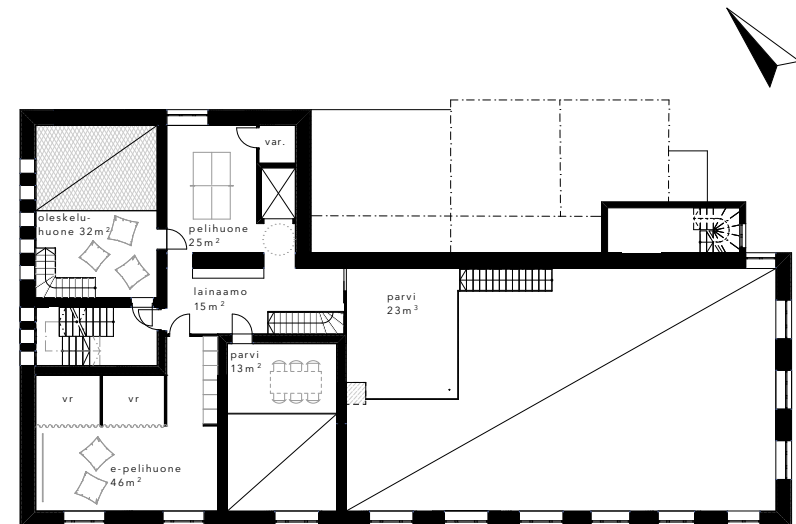
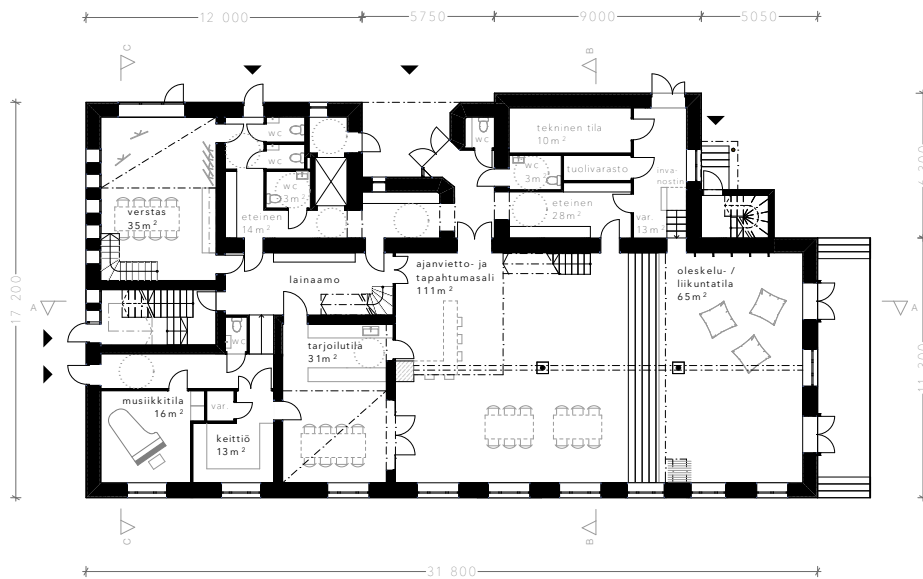

Kuva 73. Kuvasarja: Leikkaukset A - A, B.- B ja C - C

1. KERROS & VÄLKERROS

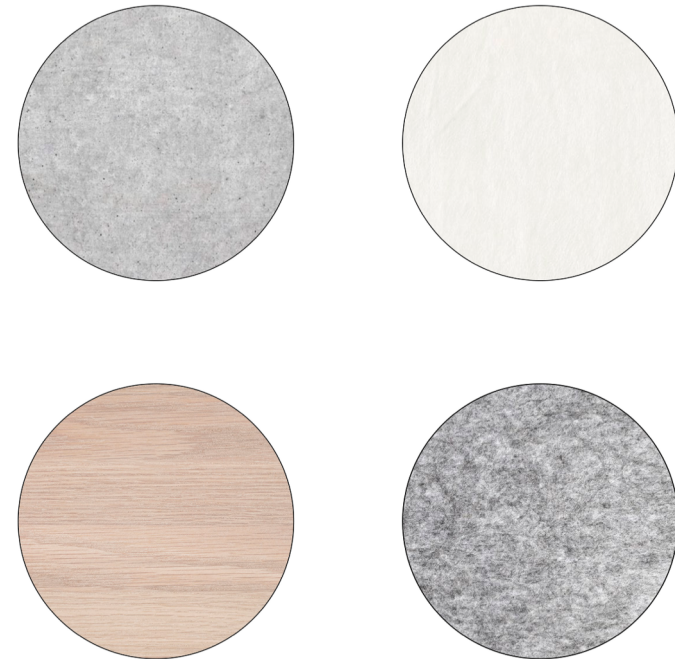
Meijerisali on mahdollista jakaa kahteen osaan lasisella siirtoseinällä, mikä lisää tilan käytettävyyttä. Meijerisaliin on yhdistetty keittiö- ja tarjoilutilat, jotka palvelevat erityisesti tilan juhkakäyttöä. Myös ensimmäisen kerroksen muut tilat ovat kulttuuritoiminnan käytössä. Verstaas sijoituu rakennuksen pohjoiskulmaan, mikä tarjoaa taiteilijoille ihanteellista pohjoisvaloa. Rakennuksen useat sisäänkäynnit mahdollistavat tilojen ja käyttäjien rinnakkaisen toiminnan. Hissi takaa esteettömyyden.

Välikerrokseen on suunniteltu tiloja oleskeluun ja vapaa-ajanviettoon. Luonnonvalon määrää on kasvatettu välikerroksessa lisäämällä aulatilaa aukotusta. Välikerroksen huonekorkeus on vain kaksi metriä. Kerroksen käytettävyyttä on lisätty valitsemalla lattiamateriaaliksi huopapintainen permantomatto. Permantomatto mahdollistaa miellyttävän oleskelun myös lattialla, jolloin matala huonekorkeus tuntuu miellyttävämmältä.

Meijerisalin tilallisena haasteena oli suuren mittakaavan muodostama hallimainen tilantuntu. Ongelma on pyritty ratkaisemaan suunnittelemalla meijerisaliin parvi, joka tekee tilan mittakaavasta inhimillisemmän, säilyttäen kuitenkin tilan avaran ja arvokkaan luonteen. Parven alle muodostuu miellyttävä katos, jonka suojaan on mukava tulla istuskelemaan. Sisäänkäynti saliin tapahtuu parven alta, jolloin tilan avartuminen korostuu peremmälle astuttaessa. Parvi yhdistää myös välikerroksen meijerisaliin tuoden sen luontevaksi osaksi kokonaisuutta.

Rakennuksen henkeä on vaalittu suosimalla tilojen suunnittelussa rakennuksen luonteen mukaisia ja alkuperäistä kunnioittavia pintamateriaaleja ja värimaailmaa. Myös tilan autenttiset elementit, kuten lastauslava, pilarit, palkki ja kappaholvi on säilytetty. Rakennukseen lisättyjen elementtien suunnittelussa on pyritty siihen, että uusi erottuu vanhasta. Erottuminen on kuitenkin toteutettu hienovaraisesti siten, että uusi osa sopii yhteen olemassa olevan kanssa niin muotokieleltään, materiaaleiltaan kuin värimaailmaltaan.

Kuva 74. Käytetyt materiaalit vaalivat rakennuksen teollista ja arvokasta henkeä. Meijerisaliin lattia ja lavalle johtavat portaat valetaan betonista. Seinät maalataan valkoisella kalkkimaalilla. Parvi ja sille johtava portas ovat teräsrakenteisia. Teräsportaan askelmat ovat tammea. Parven lattiamateriaalina on parven käyttöarvoa kasvattava huopapintainen permantomatto.

Kuva 75. Parvi muuttaa tilan mittakaavaa oleskelulle miellyttäväksi. Salin pääsisäänkäynti sijoittuu parven alle, jolloin tila avartuu peremmälle astuttaessa.

2. KERROS JA ULLAKKO

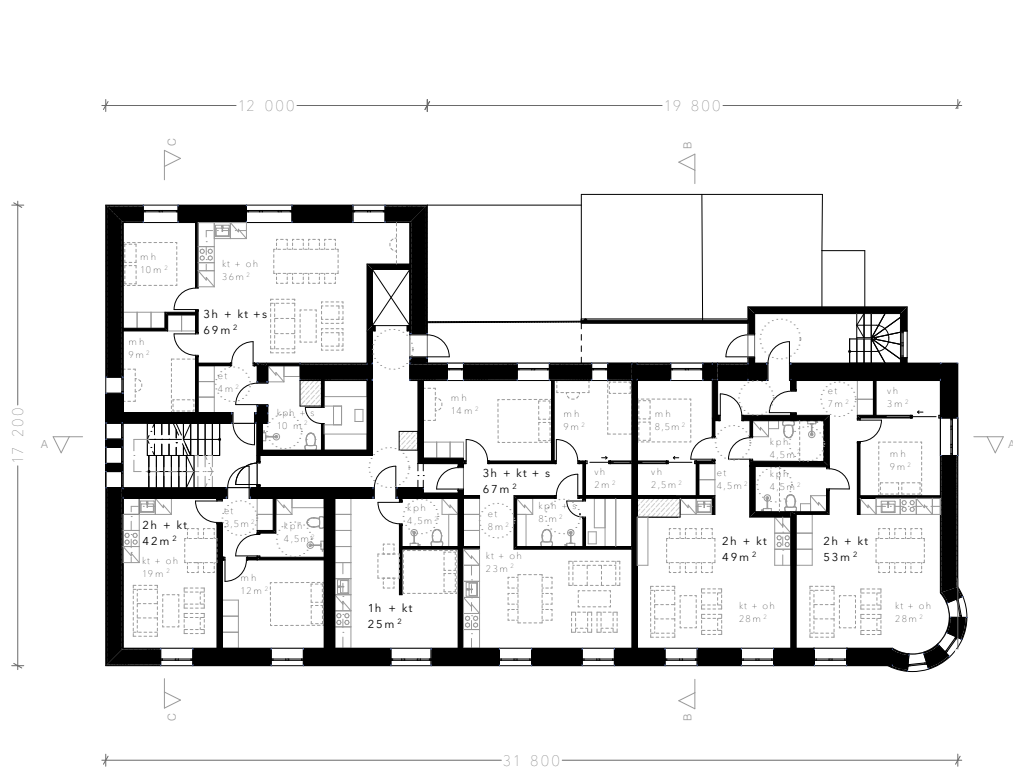
Meijerin toinen kerros muutetaan asuinkäyttöön. Huoneistojen suunnittelussa on pyritty realistisiin huonekokoihin ja asuntojakaumaan. Kerroksen pohja on ratkaistu rakennuksen ulkopuolelle sijoittuvalla sivukäytävällä. Rakennuksen ulkopuolelle sijoittuva käytävä ei vähennä käytettävissä olevien ikkunoiden määrää, minkä ansiosta asunnot on mahdollista suunnitella yhteen kerrokseen Luhtikäytävän ansiosta molemmat porraskäytävät liittyvät saman hissien yhteyteen ja rakennuksesta saadaan esteetön. Ulkopuolelle sijoittuva käytävä ei myöskään vähennä myytävien huoneistoneeliöiden määrää. Läpitalon huoneistoissa ikkunat jakautuvat useammalle julkisivulle, mikä takaa luonnonvalon saannin vuorokauden eri aikoina. Asuntojen oleskelutilat avautuvat pääosin länteen.

Lattian pintamateriaalina oleva muovimatto palautetaan lautalattiaksi. Seinäpinnat maalataan valkoisella kalkkimaalilla. Ikkunalautojen materiaaliksi palautetaan teräshierretty betoni. Kerroksen sisäiset massiiviti-

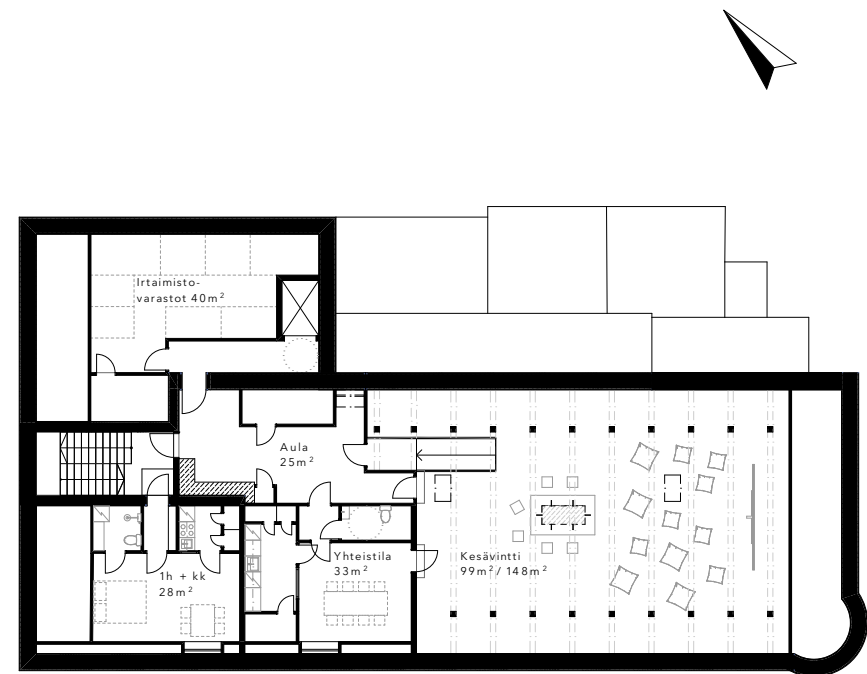
liseinä jätetään ennalleen, mutta ei-kantavia väliseiniä puretaan, jotta huoneistojen pohjaratkaisuista saadaan toimivia. Huoneistojen väliset uudet seinät tehdään harkkomuuraamalla, kevyet väliseinät tehdään teräsrankaisina kipsilevyseininä. Huoneistojen märkätilat sijoittuvat nykyisten märkätilojen ja vesipisteiden yhteyteen.

Luhtikäytävä kasvattaa osaltaan rakennuksen paloturvallisuutta, sillä pelastautuminen on mahdollista kahdesta porrashuoneesta. Varatienä toimivat huoneistojen ikkunat. Asuntojen ilmanvaihto hoidetaan ikkunapuitteeseen sijoitettavilla korvausilmaventtiileillä sekä asuntokohtaisella koneellisella poistolla. Toisen kerroksen nykyinen huonekorkeus (3100mm) mahdollistaa talotekniikan kuljettamisen alaslaskettussa katossa.

Ullakko muodostuu suureksi osaksi kesävintistä. Kesävintin osalta ullakkoa ei tarvitse siten eristää ja puiset kattorakenteet saavat jäädä näkyviin.

Kuva 76. Asuntosuunnittelussa on tavoiteltu realistisia huoneistokokoja ja asuntojakaumaa

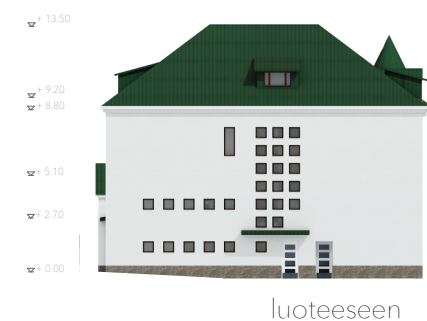
Kuva 77. Ullakko toimii pääasiassa asukkaiden yhteistiloina. Ullakko on osoitettu nykyisen kylmäullakon osalta kesäkäyttöön, joten ullakkoa ei tarvitse eristää ja ullakkoa rytmittävät puurakenteet saavat jäädä näkyviin.

Kuva 78. Toisen kerroksen lattia palautetaan lausalattiaksi ja ikkunalaudat teräshierretylle betonipinnalle. Seinä- ja kattopinta käsitellään kalkkimaalilla.

JULKISIVUT

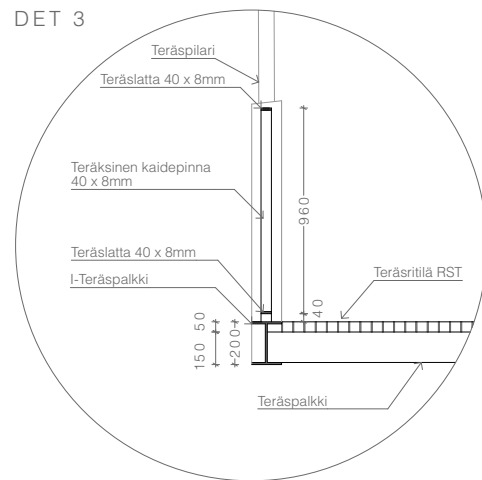
Rakennushistoriallisen suunnittelunäkökulman lähtökohtana oli, että julkisivuihin tai vesikattoon ei tehdä muutoksia. Koillisen julkisivulle sijoittuva luhtikäytävä muuttaa julkisivua, mutta sen tuoma muutos on kuitenkin myös rakennushistoriallisesti perusteltavissa: Teollisuusrakennuksille on luonteenomaista, että käyttötarkoitus sanelee muotoa. Meijerin massasta on luettavissa meijerin vaiheet ja luhtikäytävän voidaan ajatella luovan julkisivuun uuden ajallisen kerrostuman. Koillisen julkisivu on julkisivuista myös moninainen ja siten vähiten herkkä muutoksille.

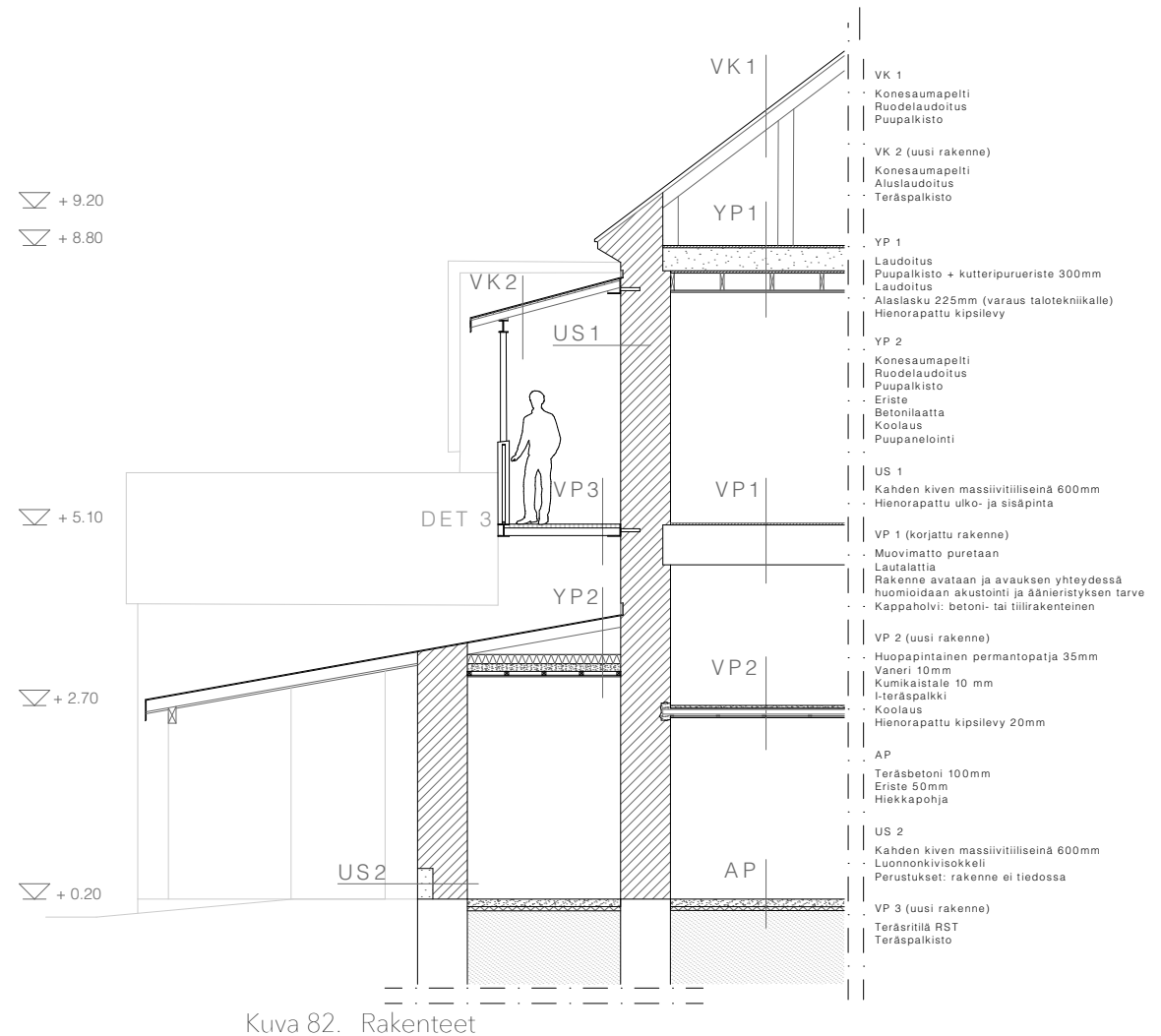
Kuva 79. Julkisivu kaakkoon muuttuu hieman entiseen lastauslaituriin asennettavan kaiteen myötä. Koillisen julkisivu saa uuden ajallisen kerrostuman luhtikäytävän myötä.

RAKENTEET JA DETALJIT

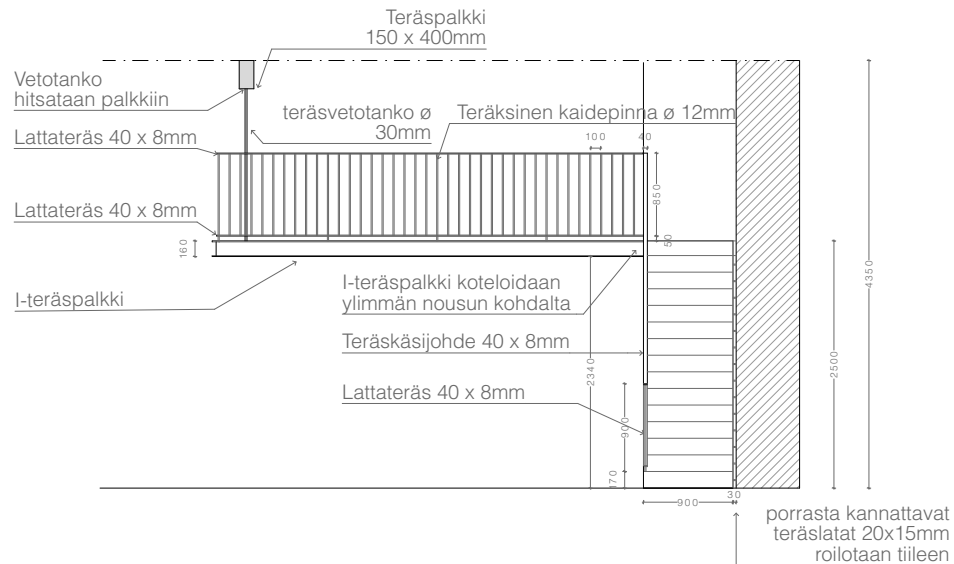
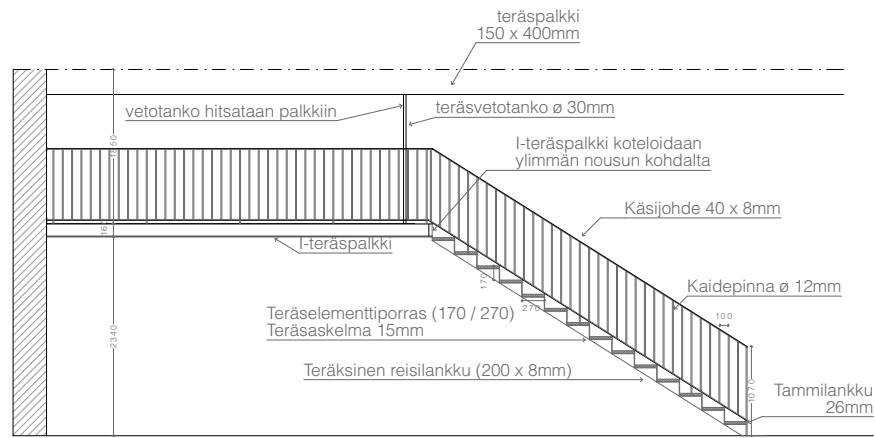
Rakennuksen kantava rakenne on kahden kiven massiivitiiliseinä. Rakennuksen sokkelit ovat luonnonkivi- ja tiilirakenteiset. Rakennuksen perustamistapa ei ole tiedossa. Uudet rakenteet ovat pääosin teräsrakenteisia (VP 2 ja VP 3). Ensimmäiseen ja toiseen kerrokseen palautetaan alkuperäinen lattiamateriaali.

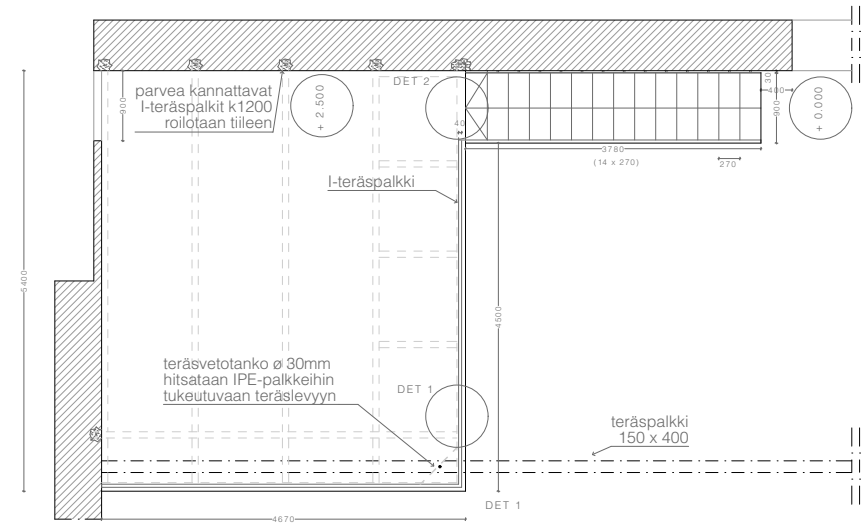
Kuva 80. Luhtikäytävä toteutetaan teräsrakenteisena

Kuva 82. Rakenteet

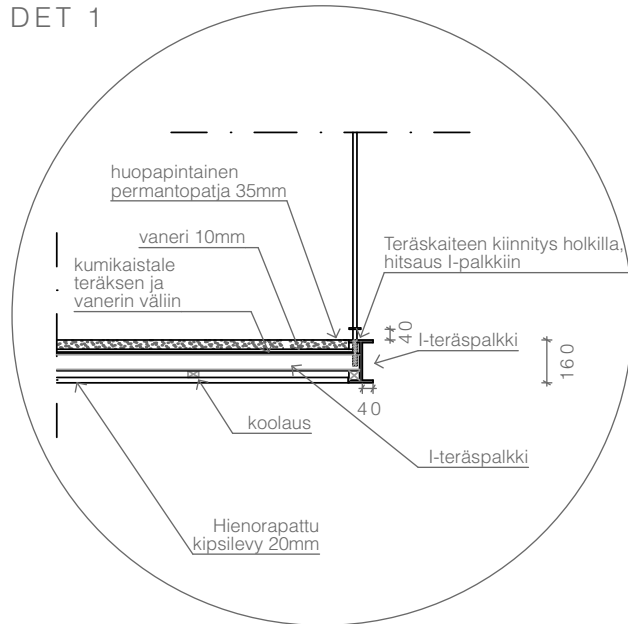

Kuva 83. Parvi ja porras sekä detaljit 1 ja 2

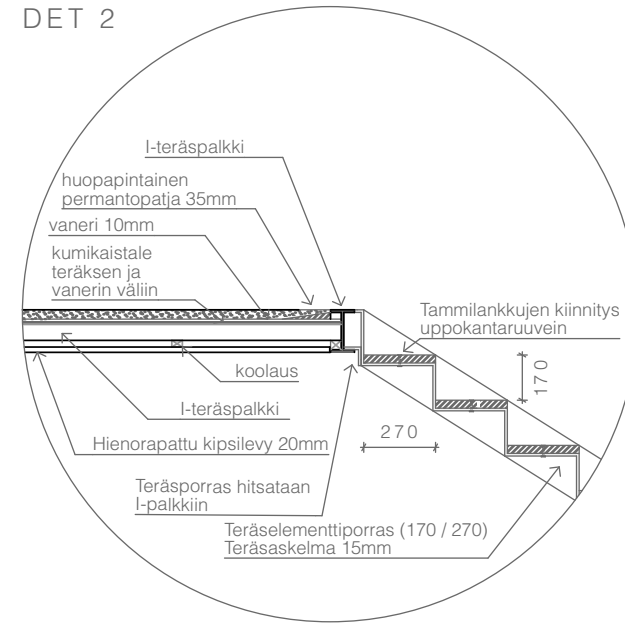
Kuva 84. Parven kantava rakenne on I-palkisto, joka tukeutuu massiivitiilisiin sekä teräsvetotangolla meijerisalalin katossa jo olemassa olevaan teräspalkkiin. Teräsporras tukeutuu parveen ja massiivitiiliseen. Rakenneratkaisujen ansiosta portaan ja parven alapuolisia kantavia rakenteita ei tarvita, jolloin kokonaisuudesta muodostuu siro ja ilmava.

DET 1

Kuva 85. DET 1: I-teräspalkin ulokkeet keventävät parven ilmettä. Käiteen kiinnitykset toteutetaan kiinnitykset toteutetaan holkillä upotettuna rakenteena, mikä tukee yksinkertaista ja pelkistettyä arkkitehtonista ajatusta.

DET 2

Kuva 86. DET 2: Teräselementtiporras on ilmeeltään selkeälinjainen. Tammi-lankut tuovat kokonaisuuteen lempeyttä. Kiinnitykset toteutetaan mahdollisimman vähäeleisesti. Permantopatjan ansiosta parven ja välikerroksen lattiatasoa on mukava käyttää oleskeluun, jolloin matala huonekorkeus tuntuu miellyttävämmältä.

13 Johtopäätökset

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä suojellun rakennuksen säilyminen edellyttää ja millaisia keinoja rakennussuunnittelijalla on tukea rakennusperinnön säilymistä. Tutkimuskohteena oli asemakaavassa suojeltu, vuonna 1907 valmistunut Laihian Osuusmeijeri.

Kirjallisuuskatsauksen ja tehdyn tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että asemakaavan suojelumerkintä ei ole taie rakennuksen säilymisestä. Suojellunkin rakennuksen säilyminen edellyttää rakennushistoriallisten arvojen vaalimisen lisäksi käyttöarvon ja taloudellisten arvojen huomiointia. Mikäli kohteen käyttöarvo ja taloudellinen arvo on vähäinen, on rakennuksen tulevaisuudennäkymä synkkä. Rakennussuojelussa ei ole kuitenkaan mieltä, mikäli käyttöarvoa ja taloudellista arvoa luodaan rakennushistoriallisten arvojen kustannuksella.

Käyttötarkoituksen muutossuunnittelussa tasapainoilu rakennushistoriallisten, käyttöarvon ja taloudellisen arvon ristiaallokossa korostuu. Suunnittelijan on pyrittävä luomaan yhtälö, jossa arvojen välillä vallitsee

kohteeseen sopiva tasapaino. Ideaalitulanteessa arkkitehtisuunnittelulla luodaan kohteelle lisäarvoa, joka tekee kohteesta taloudellisesti kannattavan investoinnin ilman, että rakennushistoriallisia arvoja menetetään.

Rakennuksen suojeluarvojen määrittämisen ja analyysin työkaluna käytetään rakennushistoriaselvitystä. Suunnittelijalla tulee olla käsitys rakennuksen koko elinkaaresta, jotta hän voi tehdä tietoisia suunnitteluratkaisuja. Suunnittelun yhteydessä pohditaan, mitä palautetaan ja mitä säilytetään. Muutossuunnittelun haastavin kysymys on, miten suhtautua olemassa olevaan rakennukseen. Se on kysymys, jonka parissa korjausrakentamisen ammattilaiset ovat kamppailleet kollegasukupolve toiseen. Yhtä oikeaa vastausta ei ole. (Koponen 2017, 18.) Perustellun vastauksen löytyminen edellyttää suunnittelijalta arvofilosofista ajattelua.

Rakennuksen käyttöarvo perustuu siihen, miten hyvin rakennuksen tilat ja tilojen käyttötarkoitukset kohtaavat. Rakennussuunnittelijan tulee pyrkiä siihen, että käyttäjät kokisivat rakennuksen tuovan lisäarvoa toiminnalleen (Aho 2011, 132). Eheän rakennuskokonaisuuden luominen edellyttää suunnittelua kolmella tasolla: filosofisella, esteettisellä ja käytännöllisellä tasolla (Könönen, 2018).

Taloudellinen arvo liittyy korjaushankkeen myötä rakennuksessa tapahtuvaan arvon muutokseen (Tolman 2003, 123). Taloudellisuuteen voidaan pyrkiä kustannusten minimoinnilla. Toinen vaihtoehto on pyrkiä erikoistumaan siten, että suuremmalla rahallisella panostuksella saavutetaan parempaa esteettistä laatua ja siten myös suurempaa tuottopotentiaalia. (Kiiras & Tammilehto 2014, 77-78.) Pelkästään taloudellisten arvojen painottaminen on rakennushistoriallisten arvojen kannalta uhka. Pyrkimys mahdollisimman vähiin muutoksiin voi olla perusteltua, mutta perimmäisenä syynä muutosten vähyydelle ei ole silloin hinta. Rakennushistoriallisessa näkökulmassa alhaisen hintalapun sijaan tavoitteena on luoda jotain ainutlaatuisempaa, josta myös käyttäjät ovat todennäköisesti valmiita maksamaan hieman enemmän. Valitettavan usein taloudelliset arvot painottuvat ei-materiaalisten arvojen kustan-

nuksella (Sonninen 2011, 185). Suojeltujen rakennusten korjaushankkeessa taloudellista painetta on mahdollista vähentää erityyppisillä avustuksilla. Esimerkiksi maaseudun kehittämiseen suunnattua investointitukea voidaan hakea ELY-keskuksilta ja paikallisilta EU:n maaseururahaston rahoittamilta Leader-toimintaryhmiltä (Jaatinen ym. 2013, 3).

Tämän opinnäytetyön yhteydessä esitellyssä luonnostasoisessa muutossuunnitelmassa, *Meijerin Markissa*, Laihian Osuusmeijerin rakennushistorialliset arvot sekä käyttöarvo ja taloudellinen arvo kasvavat. Meijerisalin rakennushistorialliset arvot säästyvät, kun tila säilyy yhtenäisenä ja alkuperäiset elementit säästetään. Rakennuksen henkeä vaalitaan suosimalla rakennuksen luonteen mukaisia ja alkuperäistä kunnioittavia pintamateriaaleja ja värimaailmaa. Rakennukseen lisätyt elementit erottuvat vanhasta, mutta osat muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Ulkoarkkitehtuurin osalta rakennuksen hahmo, julkisivut ja vesikatto säilyvät miltei nykyisen kaltaisena. Luhtikäytävä muuttaa koillisen julkisivua, mutta sen tuoma muutos on kuitenkin myös rakennus-

historiallisesti perusteltavissa, sillä sen luo julkisivuun uuden ajallisen-kerrostuman. Koillisen julkisivu on julkisivuista myös moninaisin ja siten vähiten herkkä muutoksille.

Rakennuksen käyttöarvo kasvaa merkittävästi. Nykyisin vain puoliksi käytössä oleva meijerin ensimmäinen kerros ja täysin käyttämättömänä oleva välikerros on osoitettu kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaan. Tällä hetkellä kohtalaisesti toimisto- ja asuinkäyttöä palveleva toinen kerros on muutettu asuinkäyttöön, mikä tukee myös suunnitelman taloudellista kestävyyttä.

Taloudellista arvoa on luotu erityisesti täydennysrakentamisen kautta. Täydennysrakentaminen tukee myös välillisesti rakennushistoriallisia arvoja. Uudisrakennusten massat rajaavat pihaa miellyttäväksi tapahtuma- ja oleskeluaukioiksi ja ne luovat siten toisiaan tukevan kokonaisuuden meijerirakennuksen kulttuuri- ja asuintilojen kanssa.

Laihian Osuusmeijerin ja sen ympäristön muutos edellyttäisi rohkeutta ajatella kokonaisuutta uudella tavalla. Samankaltaisia ajatuksia käsiteltiin meijeritoiminnan perustamisen yhteydessä. Laihialta Vaasan Lehteen toimitetussa kirjoituksessa 10.3.1886 todetaan (Rapila 1983, 7):

"Meijeriä puuhataan kunnassamme semmoisella vauhdilla, että tämä asia on täällä melkein joka kylässä jollakin tavalla tullut päivän polttavimmaksi kysymykseksi. Joukossa on tietysti myös vanhoillisia, jotka eivät mielellään suostuisi nykyajan rientoihin. Ei käsitetä, mitä hyötyä olisi tuommoisista laitoksista, joita ilman on ennenkin tultu toimeen. Moni on jo tullut huomaamaan, että hyötyä on tuosta laitoksesta, joka on kekseliästä laatua.--"

13.1 Loppusanat

Vanhojen rakennusten purkamisesta on tullut hyvin arkinen ilmiö. Taloudelliset paineet ovat ajaneet myös suojeltuja rakennuksia purkulistalle. Lisäksi kiinteistöbisneksen lyhytnäköisyys on koitunut monen virheellisesti korjatun rakennuksen kohtaloksi. Asenneilmaston on kuitenkin havaittu muuttuneen viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana yhä myönteisemmäksi korjausrakentamista kohtaan. (HS 25.2.2019.)

Rakennushistoriallisia arvoja ei ole syytä vähätellä. Historiallisten rakennukset tuottavat mielihyvää esimerkiksi perinteen, kulttuurielämysten ja harmonian kokemusten kautta (Passoja 2003, 24). Ihminen saa kokea olevansa osa historiallista jatkumoa, menneisyyttä ja tulevaisuutta. (Pallasmaa 2011, 202). Ympäristön vaikutus heijastuu myös sen vaikutuspiirissä elävien hyvinvointiin, mutta näiden välistä yhteyttä on haastavaa todistaa numeerisella faktatiedolla (Passoja 2003, 24).

Myös ympäristönäkökulma puoltaa korjausrakentamista, sillä uusiutuviakin luonnonvaroja käytetään yli luonnon kantokyvyn. Olemassa oleviin rakennuksiin on käytetty runsaasti luonnonvaroja, energiaa ja työtä, joten rakennusten kestävää käyttöä ja korjaavaa näkökulmaa tulisi tukea. (Kairamo 2011, 18; Taipale 2011, 216-219.)

Suunnittelijan näkökulmasta korjausrakentaminen on vaativa laji: arkkitehtisuunnitteluosaamisen lisäksi tulee ymmärtää kohteen historia, eri vuosikymmenien rakennustekniikat sekä vanhat työtavat. Lisäksi tulee osata huomioida nykymateriaalien ja -tekniikoiden sallimat mahdollisuudet (Mustonen 2017, 20). Jotta korjausrakentamisen arvostus kasvaisi, tulisi käsitystä sankariarkkitehdista tarkastella nykyistä monipuolisemmin (Erwe 2011, 13). Taidokas arkkitehtisuunnittelu voi olla myös mahdollisimman huomaamattomaan kädenjälkeen pyrkimistä.

Lähteet

Painetut lähteet

Aho, E. 2011. *Uusin arkkitehtuuri suojelun kohteena*. Teoksessa Putkonen, L. 2011. *Asiasta toiseen: Kirjoituksia restauroinnista ja rakennussuojelusta*. Helsinki: Museovirasto, Rakennustieto Oy.

Böök, N. 2014. *Kulttuuritalo*. ARK 2/2014. Helsinki: Suomen arkkitehtiliitto.

Ching, F. 2015. *Architecture: Form, Space, & Order*. Neljäs painos. New Jersey: John Wiley & Son Inc.

Erwe, M. 2011. *Dramatiikkaa ja arkipäivää arvokiinteistöjen parissa*. Teoksessa Putkonen, L. 2011. *Asiasta toiseen: Kirjoituksia restauroinnista ja rakennussuojelusta*. Helsinki: Museovirasto, Rakennustieto Oy.

Heikkilä-Kauppinen, M. & Kauppinen, T. 2011. *Suojeltu tuhoutumaan?* Teoksessa Putkonen, L. 2011. *Asiasta toiseen: Kirjoituksia restauroinnista ja rakennussuojelusta*. Helsinki: Museovirasto, Rakennustieto Oy.

Helander, V. 2011. *Muistiinpanoja kuolleista taloista*. Teoksessa Putkonen, L. 2011. *Asiasta toiseen: Kirjoituksia restauroinnista ja rakennussuojelusta*. Helsinki: Museovirasto, Rakennustieto Oy.

Helander, V. 2014. *Kurinalaisuus ja luovuus. Pohdintoja restauroinnista taiteena*. Kovanen, K., Ehrström, M., Häyrynen, M., Vepsä, M. & Kivilaakso, A. 2014. *Rakennussuojelu ajassa: Pohdintoja rakennetun ympäristön suojelusta = Building conservation in our time : essays on the conservation of the built environment*. Helsinki: ICOMOSin Suomen osasto.

Hidemark, O. 1999. *Restaurering – en fråga om förhållningssätt*. Teoksessa Thomas Hall / Katarina Dunér. Svenska Hus: Landsbygden arkitektur – från bondesamhälle till industrialism. Tukholma: Carlsson.

Henttonen, M. 2011. *Sairaalarakennukset suojelun kohteena*. Teoksessa Putkonen, L. 2011. *Asiasta toiseen: Kirjoituksia restauroinnista ja rakennussuojelusta*. Helsinki: Museovirasto, Rakennustieto Oy.

Härö, M. 2001. *Rakennetun kulttuuriympäristön suojelu*. Teoksessa Lounatvuori, I. & Putkonen, L. 2001. *Rakennusperintömme: Kulttuuriympäristön lukukirja*. Helsinki: Rakennustieto.

Kairamo, M. 2011. *Rakennussuojelusta ja korjaamisesta*. Teoksessa Putkonen, L. 2011. *Asiasta toiseen: Kirjoituksia restauroinnista ja rakennussuojelusta*. Helsinki: Museovirasto, Rakennustieto Oy.

Kiiras, J., Tammilehto, S. 2014. *Kiinteistökehitys*. Helsinki: Kiinteistöalan kustannus

Koponen, O-P. 2017. *Miten korjata modernismia?* ARK 1/2017. Helsinki: Suomen arkkitehtiliitto.

Koskinen, H. 2001. *Teollisuus luo kulttuuriympäristöjä*. Teoksessa Lounatvuori, I. & Putkonen, L. 2001. *Rakennusperintömme: Kulttuuriympäristön lukukirja*. Helsinki: Rakennustieto.

Kovalainen, P. 2003. *Marginaalimerkintöjä menneeltä vuosituhannelta – kulttuurihistoriallisten arvojen säilyminen rakennuksien korjaustöiden yhteydessä*. Teoksessa Tikka, R. & Turpeinen, J. 2003. *Arvot ja korjausrakentaminen: Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskushanke*. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskus.

Kovanen, K. 2014. *Rakennussuojelun ja restauroinnin teoria ja käytäntö*. Teoksessa Kovanen, K., Ehrström, M., Häyrynen, M., Vepsä, M. & Kivilaakso, A. 2014. *Rakennussuojelu ajassa: Pohdintoja rakennetun ympäristön suojelusta = Building conservation in our time : essays on the conservation of the built environment*. Helsinki: ICOMOSin Suomen osasto.

Mattinen, M. 2014. *Aika merkitsee*. Teoksessa Kovanen, K., Ehrström, M., Häyrynen, M., Vepsä, M. & Kivilaakso, A. 2014. *Rakennussuojelu ajassa: Pohdintoja rakennetun ympäristön suojelusta = Building conservation in our time : essays on the conservation of the built environment*. Helsinki: ICOMOSin Suomen osasto.

Mustonen, T. 2017. *Ajatuksia korjausrakentamisesta*. ARK 1/2017. Helsinki: Suomen arkkitehtiliitto.

Mäkinen, A. 2011. *Helsingin Erottajan paloasema rakennussuojelun muutoksen esimerkkinä*. Teoksessa Putkonen, L. 2011. *Asiasta toiseen: Kirjoituksia restauroinnista ja rakennussuojelusta*. Helsinki: Museovirasto, Rakennustieto Oy.

Pallasmaa, J. 2011. *Aika arkkitehtuurissa*. Teoksessa Putkonen, L. 2011. *Asiasta toiseen: Kirjoituksia restauroinnista ja rakennussuojelusta*. Helsinki: Museovirasto, Rakennustieto Oy.

Passoja, B. 2003. *Korjausrakentamisen ja rakennussuojelun arvot*. Teoksessa Tikka, R. & Turpeinen, J. 2003. *Arvot ja korjausrakentaminen: Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskushanke*. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskus.

Pihkala, A. 2003. *Onko korjaaminen rakennussuojelua?* Teoksessa Tikka, R. & Turpeinen, J. 2003. *Arvot ja korjausrakentaminen: Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskushanke*. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskus.

Raatikainen, E. *Kulttuuriperintö ja inhimilliset piirteet*. Teoksessa Putkonen, L. 2011. *Asiasta toiseen: Kirjoituksia restauroinnista ja rakennussuojelusta*. Helsinki: Museovirasto, Rakennustieto Oy.

Rapila, A. 1983. *Laihian Osuusmeijeri 1903 – 1983*.

Schulman, S. 2011. *Paradokseja – puhetta ja tekoja*. Teoksessa Putkonen, L. 2011. *Asiasta toiseen: Kirjoituksia restauroinnista ja rakennussuojelusta*. Helsinki: Museovirasto, Rakennustieto Oy.

Sonninen, T. *Onnistunut restaurointi – onko sellaista tai voiko sellaista olla?* Teoksessa Putkonen, L. 2011. *Asiasta toiseen: Kirjoituksia restauroinnista ja rakennussuojelusta*. Helsinki: Museovirasto, Rakennustieto Oy.

Taipale, K. 2011. *3R + 2X0 – rakennussuojelusta rakennetun ympäristön kestävään hoitoon*. Teoksessa Putkonen, L. 2011. *Asiasta toiseen: Kirjoituksia restauroinnista ja rakennussuojelusta*. Helsinki: Museovirasto, Rakennustieto Oy.

Tikka, R. & Turpeinen, J. 2003. *Arvot ja korjausrakentaminen: Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskushanke*. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskus.

Tolman, A. 2003. *Korjausrakentamisen syyt*. Teoksessa Tikka, R. & Turpeinen, J. 2003. *Arvot ja korjausrakentaminen: Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskushanke*. Oulu: Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskus.

Tomminen, H. & Jauhiainen, T. 1993. *Suomalainen meijerirakennus - koko kansan tehdas: Pienteollisuusrakennuksen historia ja uudelleenkäyttö*. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Vuojala, P. 2014. *Paradokseja. Ajatuksia arvoista ja arvojen arvotuksesta restauroinnissa*. Teoksessa Kovanen, K., Ehrström, M., Häyrynen, M., Vepsä, M.

& Kivilaakso, A. 2014. *Rakennussuojelu ajassa: Pohdintoja rakennetun ympäristön suojelusta = Building conservation in our time : essays on the conservation of the built environment*. Helsinki: ICOMOSin Suomen osasto.

Ylimaula, A-M. 2017. *Nöyrä, hienovarainen, itseriittäinen*. ARK 1/2017. Helsinki: Suomen arkkitehtiliitto.

Digitaaliset lähteet

Cainberg, P., Rintala, P. 2003. *Rakennusinventointi*. Laihian kunta. https://www.laihia.fi/files/807/Rakennusinventointitiedot_2003.pdf
Haettu 15.1.2019.

Etherington, R. 2009. *Key Projects by Peter Zumthor*. <https://www.dezeen.com/2009/04/18/key-projects-by-peter-zumthor/>
Haettu 12.3.2019

Holmila, P. 2019 *"Meillä on liian huono patinan sieto" – Vanhoja rakennuksia puretaan Suomessa nyt vimmaisesti ja purkuperusteeksi käy melkein mikä vain*. Helsingin Sanomat 25.2.2019.
<https://www.hfi.fi/kulttuuri/art-2000006011254.html>
Haettu 7.3.2019

Hänninen, P. 2010. *Arkkitehtuurin ABC 2. Peruskäsitteitä*. Helsinki: SAFA ry
Haettu 15.3.2019

ICOMOS Suomen osasto r.y. 2011. *Venetsian julistus (suomeksi)*. <http://www.icomofi/sivut/kansainvaellinen/julistukset-ja-suositukset/--venetsian-julistus.php>
Haettu 6.3.2019

Jaatinen, Rönkkö & Seppänen. 2013. *Tuotantorakennusten uusiokäyttö maaseudulla*. Maaseutuverkosto.
https://www.maaseutu.fi/globalassets/esitteet-ja-oppaat/e-versio_mmm_msv_uuma_esfi_b5.pdf
Haettu 15.1.2019

Karhunmaa, S. 2012. *Kulttuuriympäristö- ja maisemaselvitys*. Laihian kunta. https://www.laihia.fi/files/802/LAIHIA_OYK_Kulttuuriymparisto-ja_maisemaselvitys.pdf. Haettu 15.1.2019.

Kuokkanen, T. & Salminen, E. 2014. *Laihian kirkonseudun osayleiskaava, kaupallinen selvitys*. Laihian kunta.
https://www.laihia.fi/files/797/Laihia_Kauppan_Palveluverkkoselvitys_7.5.2014.pdf. Haettu 15.1.2019

Kivilaakso, A. 2010. *Rakennusperintö suojelun kohteena*. Julkaistu osana Jokaisen oma ympäristö (JOY) -kampanjaa. Helsinki: Suomen rakennustaiteen museo.
<http://www.mfa.fi/files/mfa/Rakennussuojelu/Rakennussuojelu.pdf>
Haettu 15.1.2019

Könönen, J. 2018. Arkkitehtisuunnittelun kolme näkökulmaa https://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/TK/Julkaisut/pdf/2018_RA_opinnaytetyot_ERILLISJULKAISUT.pdf / www.metropolia.fi/julkaisut. ISBN 978-952-328-121-9
Haettu 6.5.2019

Laihian kunta. 2002. *Rakennusjärjestys*. <https://www.laihia.fi/files/102/Rakennusjarjestys.pdf>
Haettu 15.1.2019

Laihian kunta. 2018. *Ajantasa-asemakaava, asemakaavayhdistelmä*
26.2.2018. https://www.laihia.fi/palvelut/kaavoitus/voimassa_olevat_kaavat.
Haettu 15.1.2019

Laihian kunta. *Asemakaavamääräykset - ja merkinnät*
<https://www.laihia.fi/files/2687/Kaavamaarayksetkirkonseutu.pdf>
Haettu 15.1.2019

Laihian kunta. 2019. Kaavaluonnos (kortteli 64)
https://www.laihia.fi/files/3957/Luonnos_Osakortteli_64_ak.pdf
Haettu 3.4.2019

Lehtinen, P. 2016. *Säilyttävä korjaaminen johtolankana*. Museovirasto.
<http://www.valtiollarakennettu.fi/rakentaminen/sailyttava-korjaaminen-johtolankana>
Haettu 25.3.2019

Museovirasto. 2010. *Korjauskortit: lämmöneristyksen parantaminen*.
<https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/korjauskortti-2.pdf>
Haettu 26.3.2019

Sahlberg, M. 2010. *Talon tarinat - Rakennushistorian selvitysopas*.
<https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/talon-tarinat-opas.pdf>
Haettu 3.10.2019

Tilastokeskus. 2013. *Väestöennuste kunnittain 2012 - 2040*.
http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yvrm_vaenn_2012-2040_2013_9843_net_p2.pdf
Haettu 15.1.2019.

Tilastokeskus. 2017. *Väestötieto kunnittain*.
http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__vaerak/stat-fin_vaerak_pxt_026.px/table/tableViewLayout2/?rxid=7a27662b-6901-4921-ac55-f19cb6075672
Haettu 23.1.2018

Vesisenaho, M. 2003. *Rakennemalliselostus*. Laihian kunta.
https://www.laihia.fi/files/803/Laihia_OYK_rakennemalliselostus22042013.pdf
Haettu 15.1.2019.

Ympäristöministeriö (YM). 2000. *Maankäyttö- ja rakennuslaki*.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>
Haettu 15.1.2019

Ympäristöministeriö (YM). 2018. *Suomen rakentamismääräyskokoelma*.
<http://www.ym.fi/rakentamismaaraykset>
Haettu 15.1.2019

Ympäristöministeriö (YM). 2019. *Rakennussuojelua ja maisemansuojelua koskeva lainsäädäntö*. http://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Rakennussuojelua_ja_maisemansuojelua_koskeva_lainsaadanto
Haettu 5.3.2019

Kuvalähteet

Kuva 1:

<http://n-r-t.fi/2/kulttuuritalo/>

Haettu 19.4.2019

Kuvat 2-4:

https://www.archdaily.com/580604/gosta-serlachius-museum-mx_si

Haettu 15.4.2019

Kuva 5:

http://www.sibelius.fi/suomi/musiikki/ork_finlandia.htm

Haettu 15.4.2019

Kuvat 6-8:

Tomminen, H. & Jauhiainen, T. 1993. Suomalainen meijerirakennus - koko kansan tehdas: Pienteollisuusrakennuksen historia ja uudelleenkäyttö. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Kuva 9-10:

Rapila, A. 1983. Laihian Osuusmeijeri 1903 - 1983.

Kuva 11:

<https://www.archdaily.com/452513/peter-zumthor-seven-personal-observations-on-presence-in-architecture/52960f0be8e44ed12600008f-peter-zumthor-seven-personal-observations-on-presence-in-architecture-image>

Haettu 15.3.2019

Kuva 12:

<https://circarq.wordpress.com/2013/10/06/gugalun-mirando-a-la-luna/>

Haettu 18.4.2019

Kuva 13:

<https://www.dezeen.com/2016/11/01/herzog-de-meuron-museum-20th-century-neue-nationalgalerie-mies-van-der-rohe-extension-berlin/>

Haettu 15.3.2019

Kuvat 14-15:

<https://jkmm.fi/case/new-amos-anderson-museum/>

Haettu 15.3.2019

Kuvat 16-17:

<https://www.archdaily.com/440541/danish-national-maritime-museum-big>

Haettu 15.3.2019

Muut kuvat:

Elina Huhtamäki

Muut lähteet

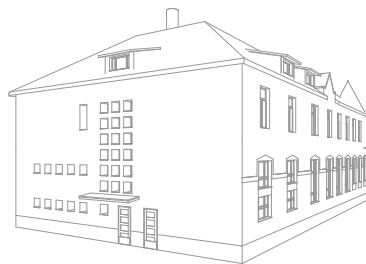
Tuomela, Eija-Maria (Talouspäällikkö, Laihian srk).

Keskustelu 21.9.2018.

MEIJERIN MARKKI

1907

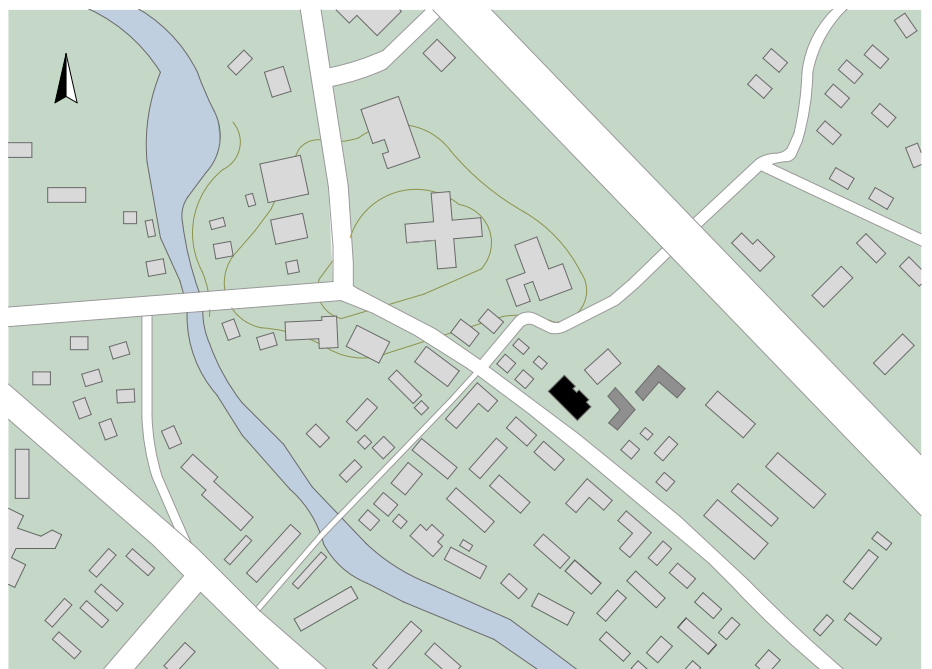
1940

1990

Laihian Osuusmeijeri on Laihian keskustassa sijaitseva, vuonna 1907 valmistunut rakennus, joka on jäänyt vähäiselle käytölle. Suunnittelutyön tavoitteena on osoittaa rakennuksen ja sen ympäristön arkkitehtoninen potentiaali ja edistää siten Laihian Osuusmeijerin säilymistä. Suunnitelmassa painotetaan kohteen rakennushistoriallisia arvoja, mutta myös kohteen taloudellinen arvo ja käyttöarvo on huomioitu.

Laihian Osuusmeijerin tontti sijoittuu Laihiantien ja Tampereentien väliin. Sijaintipiirroksessa meijerin massa on esitetty mustalla värillä. Tontille suunnitellut uudet rakennusmassat on esitetty tumman harmaalla. Samalla tontilla, meijerin itäpuolella, sijaitsee myös vuonna 2010 rakennettu kirkkoherranvirasto.

Sijaintipiirros 1:2000

MEIJERIN MARKKI

PIHA SUUNNITELMA

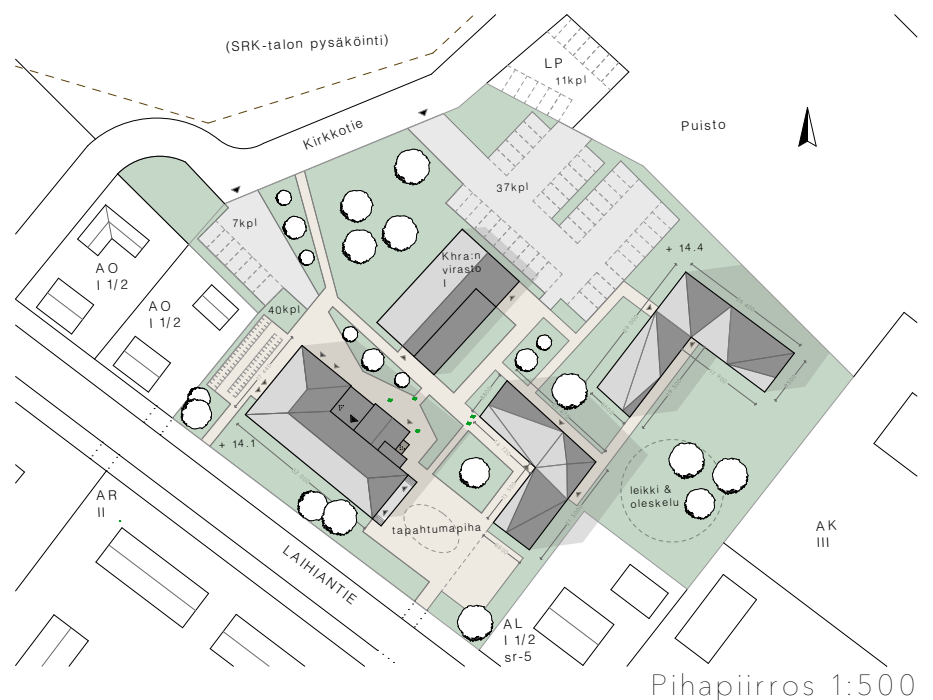
Laihian Osuusmeijerin tontti on luonteeltaan hyvin avoin ja kenttämäinen. Meijerin Markille suunnitellut kerrostalomassat jäsen-täivät tonttia rajaten tilaa mittakaavaltaan miellyttäväksi sopukoiksi. Uudet massat avautuvat pääasiassa etelään ja länteen. Massoittelussa toistuu meijerin selkeä ja lohkaremainen muotokieli.

Pihan oleskelualueet sijoittuvat massojen suojaan tontin aurinkoisille paikoille. Keskeisessä roolissa tonttia on tapahtuma-piha, joka palvelee sekä meijerin kulttuuri-toimintaa että alueen asukkaita. Meijerin Markin asukkailla suunnattu leikki- ja oleskelualue on luonteeltaan yksityisempi.

Tontille saapuva liikenne rajataan pohjoisen liittymiin, jonne myös pysäköinti on keski-tetty. Tontin pohjoislaidalle kohti Kirkkotietä, sekä länsilaidalle pyöräparkin läheisyyteen muodostetaan uusi kevyen liikenteen liittymä. Istutusalueet jakavat pihan selkeästi oleskelualueisiin ja kulkureitteihin.

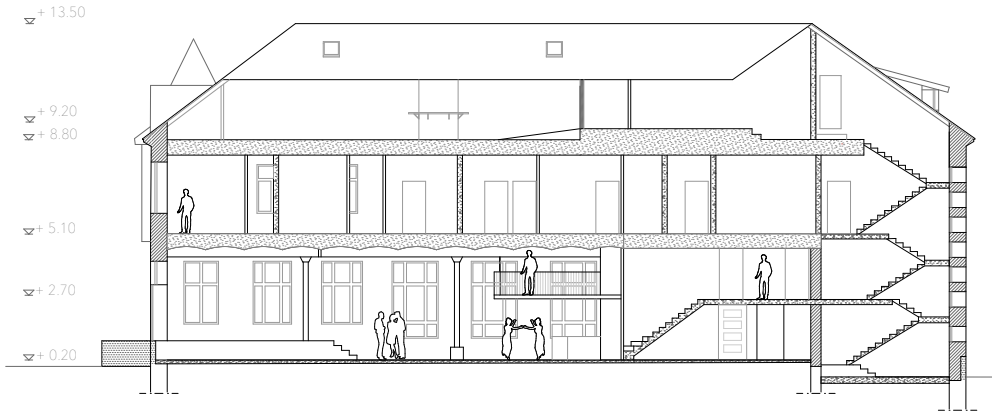
LÄHIPALVELUT

Laihian keskusta	(500m)
Rauhalan Alakoulu	(400m)
Laihian Keskuskoulu ja lukio	(400m)
Monitoimitalo	(400m)
Uimahalli	(700m)
Yleisurheilukenttä	(600m)
Laihian kirkko ja srk-talo	(200m)
Vaasa	(25km)
Seinäjoki	(56km)
Tampere	(215km)

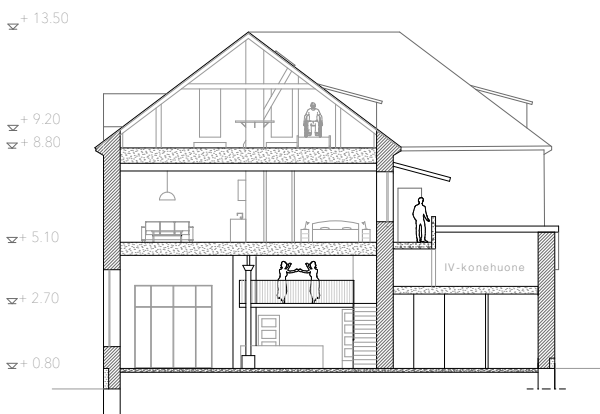

MEIJERIN MARKKI

LEIKKAUKSET

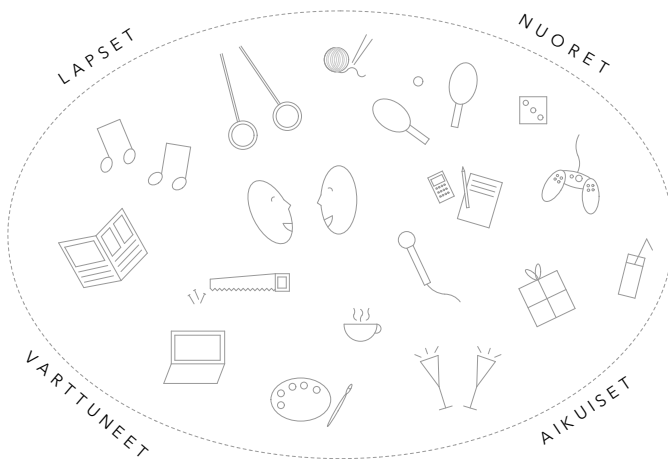
Leikkaus A-A 1:100

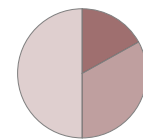
Leikkaus B-B 1:100

Leikkaus C-C 1:100

kulttuuri 53%
palvelevat tilat 15%

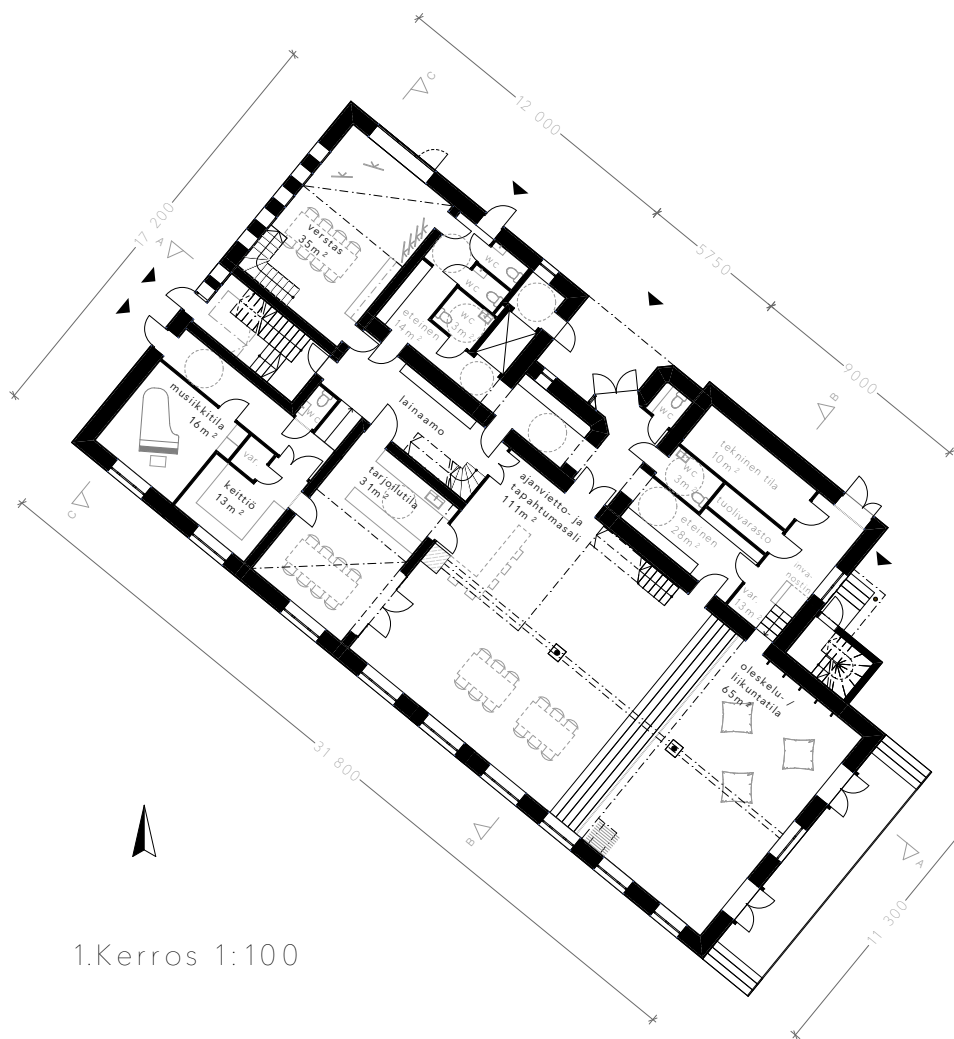

asuminen 32%

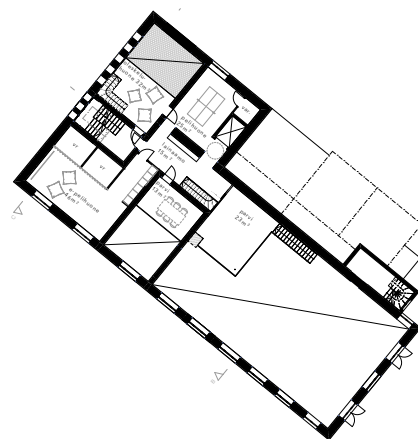
Kerrosalat

1.kerros:	511m ²
Välikerros:	227m ²
2. Kerros	443m ²
Ullakko:	207m ²
YHTEENSÄ:	1388m²

P O H J A P I I R R O K S E T

1.Kerros 1:100

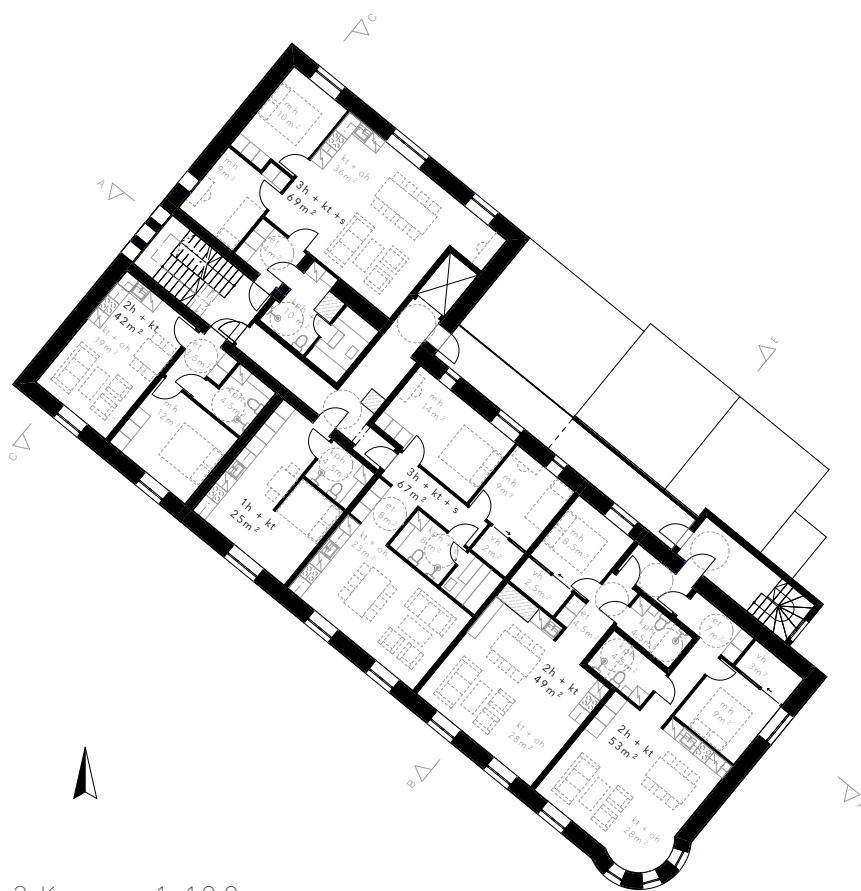
Välikerros 1:200

Ensimmäisessä kerroksessa painotuvat rakennushistorialliset arvot. Rakennuksen helmi on kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaan suunniteltu entinen meijerisali. Suojeluarvojen kannalta on tärkeää, että tila säilyy yhtenäisenä ja avarana. Sali on kuitenkin mahdollista jakaa kahteen osaan lasisella väliseinällä. Parvi tuo välikerroksen luontevaksi osaksi kokonaisuutta. Useat sisäänkäynnit mahdollistavat tilojen rinnakkaiskäytön.

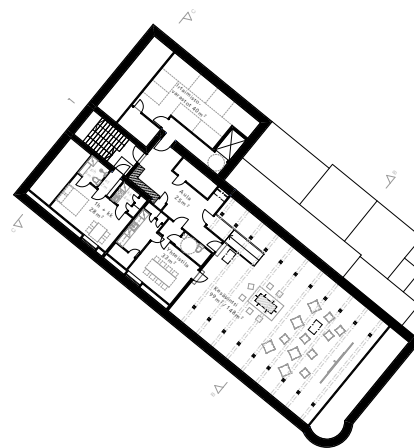
POHJAPIIRROKSET

Meijerin toinen kerros muutetaan asuinkäyttöön. Huoneistojen suunnittelussa on pyritty realistisiin huone-kokoihin ja asuntojakaamaan. Kerroksen pohja on ratkaistu rakennuksen ulkopuolelle sijoittuvalla luhtikäytävällä. Ulkopuolelle sijoittuva käytävä ei vähennä käytävissä olevien ikkunoiden määrää, jolloin asunnot on mahdollista suunnitella yhteen kerrokseen. Ulkopuolelle sijoittuva käytävä ei myöskään vähennä myytävien huoneistoneidioiden määrää. Luhtikäytävän ansiosta molemmat porraskäytävät liittyvät saman hissinyhteyteen ja rakennuksesta saadaan esteetön. Läpätalon huoneistoissa ikkunat jakautuvat useammalle julkisivulle, mikä takaa luonnonvalon saannin vuorokauden eri aikoina. Asuntojen oleskelutilat avautuvat pääosin länteen.

2.Kerros 1:100

Ullakko 1:200

HUONEISTOJAKAUMA

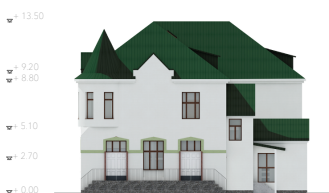
1h + kt (25-28m ²)	2 kpl
2h + kt (42-53m ²)	3 kpl
3h + kt + s (67 - 69m ²)	2 kpl

J U L K I S I V U T

Koilliseen 1:100

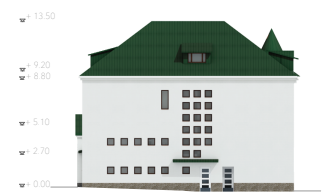
Koillisen julkisivulle sijoittuva luhtikäytävä muuttaa julkisivua, mutta sen tuoma muutos on kuitenkin myös rakennushistoriallisesti perusteltavissa: Teollisuusrakennuksille on luonteenomaista, että käyttötarkoituksesta sanelee muotoa. Meijerin masasta on luettavissa meijerin vaiheet ja luhtikäytävän voidaan ajatella luovan julkisivuun uuden ajallisen kerrostuman. Koillisen julkisivu on julkisivuista moninainen ja siten vähiten herkkä muutoksille. Myös kaakon julkisivu muuttuu hieman lastauslaituriin asennettavan kaiteen myötä.

Kaakkoon 1:200

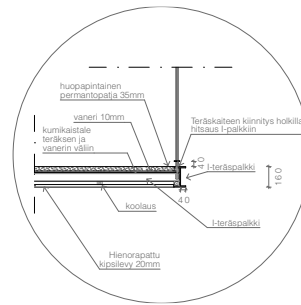
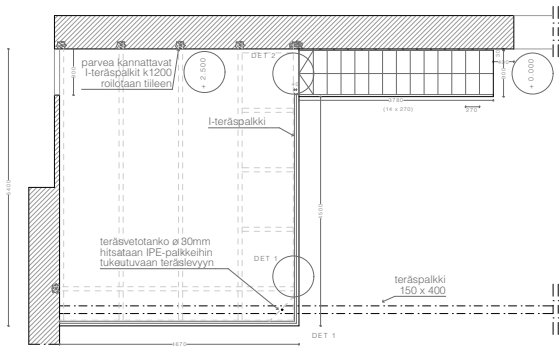

Lounaaseen 1:200

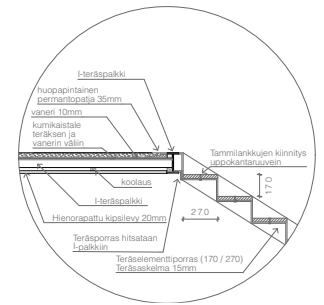

Luoteeseen 1:200

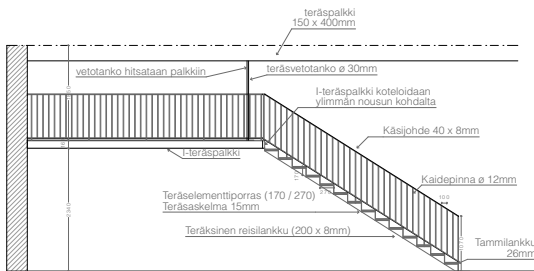
RAKENTEET & DETALJIT

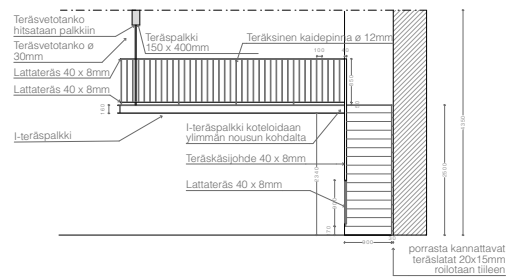
DET 1 1:20

DET 2 1:20

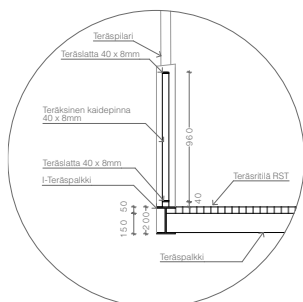
PARVI JA PORRAS 1 1:50

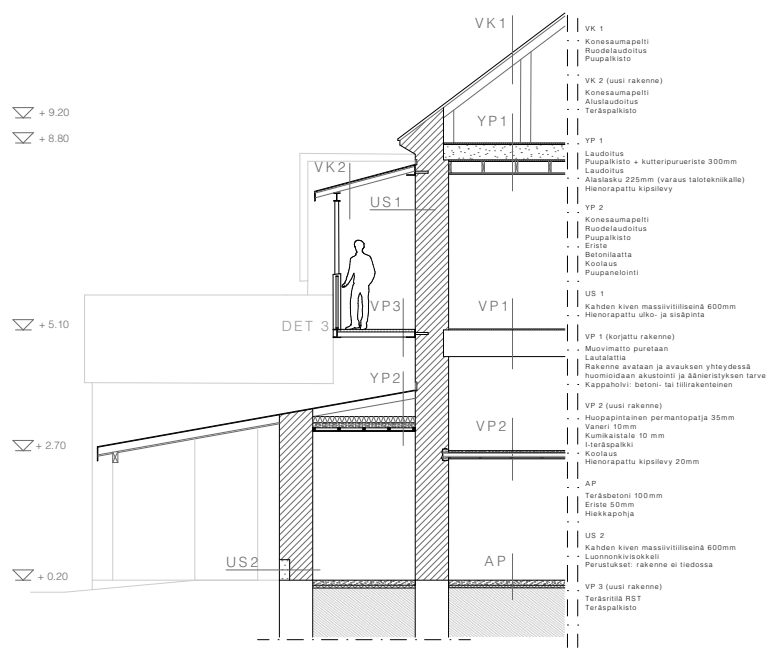
Parven kantava rakenne on I-teräspalkkisto, joka tuetaan masiiviitiliseisiin sekä teräsvetotangolla olemassa olevaan teräspalkkiin. Teräsporras tuetaan parveen ja masiiviitiliseinään. Käytetyn rakenteen ansiosta portaan ja parven alapuolisia tukirakenteita ei tarvita. Kokonaisuudesta

syntyy kevyt ja hengittävä. Myös I-teräspalkin profiilin ulokkeet keventävät parven olemusta. Kaiteen kiinnitykset toteutetaan holkilla upotettuna rakenteena, mikä tukee pelkistettyä muotokieltä. Huopapintainen permanto-patja tuo parvelle ja välikerrokseen pehmeyttä. Permantopatjan ansiosta

lattiatasoa on mukava käyttää oleskeluun, jolloin matala huonekorkeus tuntuu miellyttävämältä. Teräselementtiporras on muoltaan selkeälinjainen. Tammilankut tuovat kokonaisuuteen pehmeyttä. Portaan kiinnitykset toteutetaan mahdollisimman vähäeleisesti piiloon jäävin kiinnikkein.

DET 3 1:20

Rakenneleikkaus 1:50